

A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGÁNAK VÉDELME AZ EMBERI JOGOK EURÓPAI EGYEZMÉNYE ALAPJÁN



**Kézikönyv
jogászok számára**

Dominika Bychawska-Siniarska

COUNCIL OF EUROPE



CONSEIL DE L'EUROPE

A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGÁNAK VÉDELME AZ EMBERI JOGOK EURÓPAI EGYEZMÉNYE ALAPJÁN

Kézikönyv jogászok számára

Dominika Bychawska-Siniarska

English edition:

*Protecting the right to freedom
of expression under the European
Convention on Human Rights*

*A kötetben kifejtett vélemények a szerző
álláspontját tükrözik, és nem feltétlenül
esnek egybe az Európa Tanács hivatalos
álláspontjával.*

Jelen dokumentum részben vagy
egészben történő felhasználásának és
lefordításának ügyében forduljanak
a Kommunikációs igazgatósághoz
(F-67075 Strasbourg Cedex vagy
publishing@coe.int). A kiadvánnyal
kapcsolatos egyéb ügyekben az
Emberi jogok tagállami alkalmazása
osztály, az Emberi jogi politikai és
együttműködési osztály, az Emberi
jogok igazgatósága, illetve az
Általános emberi jogi és joguralmi
főigazgatóság az illetékes.

Borítóterv és tördelés: Dokumentum-
és kiadványszerkesztő főosztály
(SPDP), Európa Tanács
Borítókép: Shutterstock

© Európa Tanács, 2018. november,
Készítette az Európa Tanács

Érdekli az emberi jogi továbbképzés
jogászok számára? Kérjük, látogasson
el a Gyakorló Jogászok Emberi Jogi
Képzését Célzó Európai Program
(HELP) weblapjára:

www.coe.int/help

További információkat
a véleménynyilvánítás szabadságáról
és az ECHR-ről a HELP online kurzuson
talál:

[http://www.coe.int/en/web/help/
help-training-platform](http://www.coe.int/en/web/help/help-training-platform)

www.coe.int/nationalimplementation

Tartalom

| | |
|---|-----------|
| A SZERZŐRŐL | 5 |
| 10. CIKK – A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGA | 7 |
| BEVEZETÉS | 9 |
| 1. FEJEZET – ÁLTALÁNOS MEGJEGYZÉSEK A 10. CIKK KAPCSÁN | 11 |
| 1.1. A véleményalkotás szabadsága | 13 |
| 1.2. Az információk és eszmék közlésének szabadsága | 13 |
| 1.3. Az információk és eszmék megismerésének szabadsága | 15 |
| 1.4. Az információk elérése | 15 |
| 1.5. A védett megnyilvánulások típusai | 17 |
| 2. FEJEZET – A 10. CIKK SZERINTI KÖTELEZETTSÉGEK | 21 |
| 3. FEJEZET – NEM VÉDETT MEGNYILVÁNULÁSOK – GYŰLŐLETBESZÉD, ERŐSZAKRA VALÓ FELBUJTÁS | 25 |
| 3.1. Erőszakra való felbujtás | 25 |
| 3.2. Gyűlöletbeszéd és a rasszizmus | 27 |
| 3.3. Holokausztagadás és náci ideológiára való hivatkozás | 29 |
| 4. FEJEZET – A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGÁHOZ VALÓ JOG GYAKORLÁSÁN BELÜLI KORLÁTOZÁSOK RENDSZERE – MÁSODIK BEKEZDÉS | 33 |
| 4.1. Megengedett korlátozások | 33 |
| 4.2. A háromrészes teszt | 34 |
| 4.3. A véleménynyilvánítás szabadságának gyakorlásába való beavatkozás | 36 |
| 4.4. Törvényi feltételek | 41 |
| 4.5. Legitim cél | 45 |
| 4.6. A demokratikus társadalom érdekei | 46 |
| 5. FEJEZET – „KÖZÉRDEKKEL” INDKOLT KORLÁTOZÁSOK | 49 |
| 5.1. A véleménynyilvánítás szabadsága és a nemzetbiztonság | 49 |
| 5.2. A véleménynyilvánítás szabadsága és a területi egység | 56 |
| 5.3. A véleménynyilvánítás szabadsága és a közrend, illetve bűnmegelőzés | 58 |
| 5.4. A véleménynyilvánítás szabadsága és az erkölcs | 60 |

| | |
|---|------------|
| 6. FEJEZET – SZABAD VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS ÉS JÓ HÍRNÉV | 65 |
| 6.1. Közszerplők jó hírneve | 65 |
| 6.2. Politikusokkal szembeni kritika | 66 |
| 6.3. Magas beosztású kormányhivatalnokok és köztisztviselők | 68 |
| 6.4. Üzleti vállalkozásokkal szembeni kritika | 73 |
| 6.5. Kiskorúak védelme | 74 |
| 6.6. A bíróságok tekintélye és pártatlansága | 74 |
| 6.7. A kinyilvánítás jellege | 77 |
| 6.8. Tények és vélemények megkülönböztetése | 80 |
| 6.9. Jóhízeműség és elvárható gondosság | 82 |
| 6.10. Szankciók | 82 |
| 7. FEJEZET – MÁSONK JOGAI | 87 |
| 8. FEJEZET – A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGA ÉS A MÉDIA | 91 |
| 8.1. A sajtó szabadsága | 91 |
| 8.2. Az állam pozitív kötelezettségei és az újságírók védelme | 94 |
| 8.3. A rádiós és televíziós műsorszórás szabadsága | 98 |
| 8.4. Az újságírók kötelezettségei és felelőssége | 102 |
| 8.5. Az újságírói források védelme | 104 |
| 8.6. A kiszivárogtatók védelme | 107 |
| 9. FEJEZET – A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGA ÉS AZ ÚJ TECHNOLÓGIÁK | 111 |
| 9.1. Elektronikus megfigyelés | 111 |
| 9.2. Általános megjegyzések a véleménynyilvánítás szabadsága és az internet kapcsán | 112 |
| 9.3. Hozzáférés letiltása | 113 |
| 9.4. Internetelérés joga | 114 |
| 9.5. Internetes archívumok | 115 |
| 9.6. Felhasználói tartalomért való felelősség | 117 |
| ÜGYEK LISTÁJA | 119 |

A szerzőről

Dominika Bychawska-Siniarska emberi jogi ügyvéd, a lengyelországi, illetve közép- és kelet-európai véleménynyilvánítási szabadság szakértője, a Helsinki Alapítvány az Emberi Jogokért igazgatóságának és az Európai Végrehajtási Hálózatnak a tagja. Ő tölti be a Helsinki Alapítvány az Emberi Jogokért egyik legfontosabb projektje, a lengyel médiaszabadság-figyelő igazgatói posztját. A véleménynyilvánítás szabadsága iránti elkötelezettségét a Lengyel Újságíró-szövetség 2013-ban az Article 54 újságírói díjjal ismerte el; oktatóként kiveszi részét a Gyakorló Jogászok Emberi Jogi Továbbképzésének Európai Programjából (HELP). Tanácsadóként működött közre az Európai Unió és az Európa Tanács közös projektjében, mely a véleménynyilvánítás szabadságának hatékonyabb érvényesülését célozta a török igazságszolgáltatásban. Számos tudományos és ismeretterjesztő cikket írt az emberi jogokról és az Európa Tanács jogvédelmi rendszeréről. Heti rendszerességgel számol be az Emberi Jogok Európai Bírósága által hozott ítéletekről a *Dziennik Gazeta Prawna*ban.

Emberi Jogok Európai Egyezménye

10. Cikk – A véleménynyilvánítás szabadsága

1. Mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a véleményalkotás szabadságát és az információk, eszmék megismerésének és közlésének szabadságát országhatárookra tekintet nélkül és anélkül, hogy ebbe hatósági szerv beavatkozhasson. Ez a Cikk nem akadályozza, hogy az államok a rádió, televízió vagy mozgóképvállalatok működését engedélyezéshez kössék.

2. E szabadságok gyakorlása, mivel kötelezettségeket és felelősségeket von maga után, a törvényi feltételeknek és a demokratikus társadalom szükségleteinek megfelelően korlátozható a nemzetbiztonság és a területi integritás megőrzése, a közbiztonság és köznyugalom, továbbá a közegészség és a közkerülés fenntartása érdekében; egyes személyek jó hírének és jogainak védelmében; bizalmas információk nyilvánosságra kerülését kizárandó, illetve a bíróságok tekintélyének és pártatlanságának biztosítása céljából.

Bevezetés

Az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok Egyezményében – az Európai Emberi Jogi Egyezményben – az Európa Tanács tagállamainak legmagasabb szintű elkötelezettsége fejeződik ki a demokrácia, a béke és a törvényesség értékei, és ezek révén az érintett társadalmakat alkotó egyének alapvető jogainak és szabadságainak tiszteletben tartása iránt.¹

Az Európai Emberi Jogi Egyezményt (az Egyezmény) 1950. november 4-én írták alá Rómában. Az elmúlt ötven évben az Egyezmény fejlődését szövegeinek az Európai Emberi Jogi Bíróság (a Bíróság) és az Európai Emberi Jogi Bizottság (a Bizottság) általi értelmezése², illetve az Európa Tanács munkája garantálja. Az utóbbi kiegészítő jegyzőkönyvek elfogadásával bővítette az Egyezmény hatályát, határozatokat hozott és ajánlásokat fogalmazott meg az aláíró államok számára kidolgozott és javasolt eljárási szabályokkal, illetve szankciókat foganatosított azon államok ellen, melyek nem tettek eleget az Egyezményben vállalt kötelezettségeiknek.

Csaknem az összes aláíró állam beépítette az Egyezményben foglaltakat saját törvénykezésébe. Az Egyezmény így a belső jogrendszer részévé vált, és kötelező érvényű a hazai bíróságokra, illetve az összes állami hatóságra nézve. Ebből következik az is, hogy az érintett országok polgárainak jogai és kötelességei az Egyezményből fakadnak, így a hazai eljárások során az állam közvetlenül hivatkozhat szövegére és esetjogára, melyhez a hazai hatóságoknak igazodniuk kell. Ha valamely hazai törvény ellentmond az Egyezménynek és a Bíróság esetjogának, a hazai hatóságoknak (a bíróságokat is ideértve) az utóbbiakban foglaltak szerint kell eljárniuk.

-
1. *Bevezetés az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez – szöveggyűjtemény*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 1994.
 2. A 11. számú, 1998. november 1-én hatályba lépett jegyzőkönyv az Európai Emberi Jogi Bizottságot és az Európai Emberi Jogi Bíróságot egyetlen testületté, az Európai Emberi Jogi Bírósággá vonta össze.

Az Egyezmény szövege a Bíróság esetjogának fényében értelmezendő. Az Egyezmény a közjogi kereteken belül működik. A Bíróság ítéletei magyarázzák és értelmezik szövegét. Az ítéletek kötelező precedensek, törvényi értelemben jogi normákként kezelendők. Az Egyezmény ratifikálását követően tehát a Bíróság ítéletei az aláíró államok nemzeti hatóságaira nézve, a polgári (kontinentális) jogrendszert alkalmazókat is ideértve, kötelező érvényűek. Ez az oka annak, hogy e kézikönyv szövege széles körben hivatkozik a Bíróság ítélkezési gyakorlatára. Ennek kapcsán tisztáznunk kell, hogy napjainkra a hagyományosan polgári jogrendszerek is vegyesen alkalmazzák a polgári és szokásjogot, az utóbbin alapuló joggyakorlatot pedig egyenrangúnak tekintik a parlamenti törvénykezéssel.

Az Egyezmény szövegének értelmezése dinamikus és fejlődőképes, maga az Egyezmény pedig életteli eszköz, melyet a mindenkori hétköznapi viszonylatában kell értelmezni. A Bíróság ebből kifolyólag (és helyesen) tekintetbe veszi az Európa Tanács tagállamain belüli viszonyokat és általánosan elfogadott értékrendeket is.

Az Egyezmény alapvetése szerint az abban meghatározott jogok védelme eredendően és elsődlegesen az aláíró államok felelősségi körébe tartozik. A Bíróság figyelemmel kíséri az államok intézkedéseit, és szükség szerint gyakorolja felülvizsgálati jogát. A hazai hatáskörben való elbírálás lehetősége és az európai felügyelet is adva van tehát. A hazai elbírálás keretei és az állami mérlegelés korlátai esetenként különböző módon kerülnek meghatározásra. Az állam széles körű mozgástérrel bír az Egyezmény 15. Cikke szerinti nemzetbiztonsági vészhelyzetben és olyankor, ha az érintett felek közt nincs közös nevező, bizonyos területeken (például a véleménynyilvánítás szabadságának védelme kapcsán) azonban akár el is veszítheti azt.

E kézikönyv célja segíteni az igazságszolgáltatás különböző területein tevékenykedő bírók, ügyészek, ügyvédek és jogvédők munkáját, és ezen belül biztosítani, hogy a véleménynyilvánítás szabadságát érintő ügyekben az Egyezmény 10. Cikke szerinti állami kötelezettségek felfogása a strasbourgi Bíróság jogértelmezésén alapuljon.

1. fejezet

Általános megjegyzések a 10. Cikk kapcsán

Az Egyezmény preambulumban szereplő hatékony demokráciával és az emberi jogok tiszteletben tartásával összefüggésben a véleménynyilvánítás szabadsága nem csak önmagában fontos, az Egyezmény által szavatolt egyéb jogok védelmében is kulcsszerepet játszik. A széleskörű garancia nélkül, melyet a véleménynyilvánításhoz való jog független és pártatlan bíróságok által óvott szabadsága jelent, nincs demokrácia. Ezt a megállapítást nehéz kétségbe vonni.³

A véleménynyilvánítás szabadsága önálló jog, mely részét képezi az Egyezményben garantált más jogoknak, például a gyülekezési szabadságnak. A véleménynyilvánítás szabadsága azonban ütközhet is az Egyezményben garantált más jogokkal, például a tisztességes eljáráshoz, a magánélet háborítatlanságához vagy a lelkiismereti és a vallásszabadsághoz fűződő joggal. Konfliktus merülhet fel, ha hatóságoknak meg kell védeniük az Egyezmény 10. Cikkének 2. bekezdésében taglalt érdekeket és értékeket, például a nemzetbiztonságot vagy közegészséget. Ilyen konfliktus felmerülése esetén a Bíróság mérlegeli, melyik jog előbbre való a másikhoz képest. Ha az ellentétes érdekek mérlegelésekor a véleménynyilvánítás szabadsága is felmerül, annak fontossága ügödöntő lehet. A Bíróság több alkalommal megállapította, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága „a demokratikus társadalom talpkövei közé tartozik, és fejlődésének, illetve az egyes ember önmegvalósításának alapvető feltétele”.⁴ Illetve: „a sajtó létfontosságú szereplője a jogállamok közéletének”.⁵

3. Jochen Abr. Frowein: „Freedom of expression under the European Convention on Human Rights”, Monitor/Inf (97) 3, Council of Europe.

4. *Lingens v. Ausztria*, 1986. július 8.; *Şener v. Törökország*, 2000. július 18.; *Thoma v. Luxembourg*, 2001. március 29.; *Marónek v. Szlovákia*, 2001. április 19.; *Dichand és mások v. Ausztria*, 2002. február 26.

5. *Castells v. Spanyolország*, 1992. április 23.; *Prager és Oberschlick v. Ausztria*, 1995. április 26.

A véleménynyilvánítás szabadságának védelme létfontosságú a demokratikus politikai rendszer működése és az egyes ember boldogulása szempontjából. A 10. Cikk oltalma kiterjed a véleménynyilvánítás bármely formájára, annak tartalmára, a kinyilvánító személyre, csoportra vagy médiatípusra való tekintet nélkül. A Bíróság a tartalomalapú korlátozást kizárólag a rasszizmust és a náci ideológiát népszerűsítő, holokauszttagadó, gyűlöletkeltő és faji megkülönböztetést erősítő vélemények esetében tartja elfogadhatónak. A Bíróság az Egyezmény 17. Cikkére hivatkozva megállapította, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága nem használható olyan célra, mely az Egyezményben garantált jogokat és szabadságokat veszélyezteteti.⁶ Az ilyen határozatok alapjául a tolerancia paradoxona szolgál: az abszolút tolerancia az intolerancia eszméjét is megtűri, mely erőre kap és elsöpri a toleranciát.

Az államok kötelesek megindokolni minden véleménynyilvánítást érintő beavatkozást. Hogy eldönthesse, milyen mértékű védelmet élvez egy adott véleménynyilvánítási forma, a Bíróság megvizsgálja a vélemény típusát (politikai, gazdasági, művészeti, stb.), továbbadásának módját (személyes, írásos, sugárzott, stb.) és közönségét (felnőttek, gyermekek, a nyilvánosság egésze vagy annak egy meghatározott csoportja). A fenti kritériumok függvényében a vélemény „igazságtartalma” is más-más megítélés alá eshet.

A döntéshozatali folyamat során a strasbourgi Bíróság tekintetbe veszi a nemzetek alkotmányos gyakorlatát, köztük az Egyesült Államokét, mely kiemelt védelmet biztosít a véleménynyilvánítás szabadságának. A nemzeti, akár jogerős határozatok jelentősége azonban korlátozott egy olyan nemzetközi testület számára, mint a Bíróság, amelynek feladata egy nemzetközi szerződés alkalmazása és értelmezése. A Bizottság és a Bíróság bizonyos ügyekben A polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmányára⁷ vagy más, a véleménynyilvánítás szabadságát védő nemzetközi dokumentumra hivatkozott.

Az Egyezmény 10. Cikke két bekezdésből áll:

- ▶ az első bekezdés a védelmezett szabadságokat sorolja fel;
- ▶ a második a körülményeket határozza meg, melyek fennállása esetén az állam jogszerűen korlátozhatja a véleménynyilvánítás szabadságát.

10. Cikk, 1. bekezdés:

Mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a véleményalkotás szabadságát, valamint az információk és eszmék megismerésének és közlésének szabadságát.

6. *Garaudy v. Franciaország*, 2003. június 24 (határozat).

7. Az Egyesült Nemzetek Közgyűlésének nemzetközi egyezségokmánya a polgári és politikai jogokról, 1966. december 16. (hatályba lépett 1976. március 23-án).

hatósági beavatkozás nélkül és határoktól függetlenül. Ez a Cikk nem akadályozza, hogy az államok a rádió, televízió vagy mozgóképvállalatok működését engedélyezéshez kössék.

Az 1. bekezdés a véleménynyilvánítás szabadságának három összetevőjét határozza meg:

- ▶ a véleményalkotás szabadsága;
- ▶ az információk és eszmék megismerésének szabadsága, és
- ▶ az információk és eszmék közlésének szabadsága.

Ezek a szabadságok hatósági beavatkozás nélkül és határoktól függetlenül⁸ gyakorolhatók.

1.1. A véleményalkotás szabadsága

A véleményalkotás szabadsága a 10. Cikkben garantált egyéb szabadságok előfeltétele, és teljes védelmet élvez abban az értelemben, hogy nem vonatkoznak rá a 2. bekezdésben részletezett korlátozások. A miniszteri bizottság szerint „e jog bárminemű korlátozása ellenkezik a demokratikus társadalom természetével”⁹

Az államok nem súlykolhatják saját álláspontjukat, és nem tehetnek különbséget polgáraik közt azok véleménye alapján. Emellett az egyoldalú tájékoztatás az állam részéről komoly mértékben és elfogadhatatlan módon korlátozhatja a véleményalkotás szabadságát.

A véleményalkotás szabadságának örvén az állampolgárok védelmet élveznek a hátrányos következményektől azokban az esetekben is, amikor bizonyos véleményeket, azok kinyilvánítását követően, nekik tulajdonítanak. A véleményalkotás szabadságának részét képezi az a „negatív szabadság” is, hogy senki nem kötelezhető véleményének kinyilvánítására.¹⁰

1.2. Az információk és eszmék közlésének szabadsága

Az információk és eszmék közlésének szabadságát egyetlen állam politikai közléte és demokratikus berendezkedése sem nélkülözheti. E szabadság hiányában ténylegesen szabad választásokra sem kerülhet sor. Az információk és eszmék szabadságának korlátozás nélküli gyakorlása egyet jelent a

8. Ha a 2. paragrafus korlátozásai nem érvényesülnek.

9. A miniszteri bizottság beszámolója lásd: „Theory and Practice of the European Convention on Human Rights”, P. Van Dijk and G. Van Hoof, Kluwer, 1990, 413. oldal

10. *Vogt v. Németország*, 1995. szeptember 26.

kritika szabadságával szabadságának védelme, a szabad és demokratikus társadalom fő ismérve. Amint azt a Bíróság már 1976-ban kinyilvánította,

felügyeleti funkciója arra kötelezi, hogy a „demokratikus társadalmat” meghatározó alapvetések védelmének kiemelt figyelmet szenteljen. A véleménynyilvánítás szabadsága az ilyen társadalom talpköveinek egyike, és annak fejlődésében, illetve az egynél több kiterjedésében is meghatározó szerepet játszik.¹¹

A kormány bírálatának szabadságát a Bíróság 1986-ban kifejezetten megerősítette: a sajtó kötelezettsége „a politikai jellegű információk és eszmék áramlását a közérdekű hírekével együtt biztosítani. A sajtó információk és eszmék közzétételére vonatkozó kötelezettségén túlmenően a nyilvánosság joga van azokhoz hozzáférni”.¹² Az információk és eszmék közzétételének szabadsága és az információkhoz és eszmékhez való hozzáférés szabadsága nyilvánvalóan kiegészítik egymást. Ez a nyomtatott és műsorszolgáltató médiumok tartalmára egyaránt vonatkozik. Az utóbbival kapcsolatban a Bíróság megállapította, hogy az állam nem állhat a közvélemény és a befogadó közé, mivel azoknak joguk van egymással tetszésük szerint közvetlen kapcsolatba lépni.¹³

A 10. cikk a gazdasági természetű információk és eszmék (az úgynevezett kereskedelmi szólás) szabadságát is garantálja. A Bíróság azonban a kereskedelmi szólás szabadsága kapcsán nagyobb mozgásteret enged a nemzeti hatóságok számára.¹⁴

A Bíróság szerint a művészi alkotások és előadások, illetve azok nyilvánossághoz való közvetítése fontos eleme az eszme- és véleménycserének, és lényegi összetevője a demokratikus társadalomnak. Abbéli meggyőződéséből kiindulva, hogy a művészi tevékenységet csak a demokráciától elválasztó társadalmakban korlátozzák, a Bizottság leszögezte:

alkotó munkája révén a művész nem csupán a világról alkotott személyes vízióját fejezi ki, hanem a társadalomét is, amelyben él. Ennélfogva a művészet nem csupán formálója, de megjelenítője is a közvéleménynek, és szembesítheti a nyilvánosságot kora nagy kérdéseivel.¹⁵

11. *Handyside v. Egyesült Királyság*, 1976. december 7., 49. bekezdés.

12. *Lingens v. Ausztria*, 1986. július 8., 41. bekezdés; *Şener v. Törökország*, 2000. július 18.; *Thoma v. Luxembourg*, 2001. március 29.; *Marònek v. Szlovákia*, 2001. április 19.; *Dichand és mások v. Ausztria*, 2002. február 26.

13. *Groppera Radio AG és mások v. Svájc*, 1990. március 28. és *Casado Coca v. Spanyolország*, 1994. február 24.

14. *Markt intern Verlag GmbH és Klaus Beermann v. Németország*, 1989. november 20.; *Krone Verlag GmbH & Co. KG v. Ausztria (No. 3)*, 2003. december 11., 31. bekezdés

15. *Müller és mások v. Svájc*, 1998. május 24., beszámoló a Tanácsnak, 70. bekezdés.

1.3. Az információk és eszmék megismerésének szabadsága

Az információk és eszmék megismerésének szabadságából fakad a törvényes forrásokból származó információk felkutatásának és összegyűjtésének joga. Az információk megismerésének szabadsága vonatkozik a nemzetközi sugárzású televízióműsorokra is.¹⁶

Mivel az információk és eszmék megismerésének szabadsága a médiához kötődik, azok nyilvánossághoz való eljuttatásának biztosítása érdekében a Bíróság e szabadságot a lakosság kielégítő tájékoztatáshoz való jogaként értelmezi, különös tekintettel a közérdekű ügyekre.

1.4. Az információk elérése

Az információk elérése először a 8. Cikkben alapul, környezeti ártalmakkal kapcsolatos ügyekben merült fel.¹⁷ A Bíróság nem támogatta azt a felvetést, hogy az információk elérése a 10. Cikk szerinti védelemben részesüljön. Lásd: *Leander v. Svédország*, a kérelmező bizalmas adatokhoz kívánt jutni a kormányzat birtokában lévő hivatalos iratokból. Meggyőződése volt, hogy egy állást a róla bizonyos állományokban tárolt információk miatt nem kapott meg, és cáfolni kívánta a bennük foglaltakat. A Bíróság úgy döntött, hogy a kérelmező a 10. Cikk szerinti védelemre nem jogosult.¹⁸

A Bíróság csak a közelmúltban kezdte az információk megismerésének szabadságát tágabban értelmezni.¹⁹ Az *Österreichische Vereinigung zur Erhaltung, Stärkung und Schaffung v. Ausztria* ügyben²⁰ a Bíróság, az „információk megismerésének szabadságát” az addiginál tágabban értelmezve, elismerte az azok eléréséhez fűződő jogot is. A korábbi megközelítéssel szemben arra az álláspontra helyezkedett, hogy a dokumentumokhoz való hozzáférés megtagadása az illetékes hatóság (alkotmánybíróság) részéről a kérelmező vonatkozásában megvalósította a 10. Cikk sérelmét.²¹ Hasonló jelentőséggel bír a *Youth Initiative for Human Rights v. Szerbia* ügy. Annak ítéletében a Bíróság

16. *Autronic AG v. Svájc*, 1990. május 22.

17. *Gaskin v. Egyesült Királyság*, 1989. július 7.

18. *Leander v. Svédország*, 1987. március 26.

19. *Társaság a Szabadságjogokért v. Magyarország*, 2009. április 14., 35. bekezdés.

20. *Österreichische Vereinigung zur Erhaltung, Stärkung und Schaffung v. Ausztria*, 2013. november 28., 41. bekezdés.

21. *Társaság a Szabadságjogokért*, mint fent.

ismételten hangsúlyozta, hogy „az információk elérésének szabadságába” az azokhoz való hozzáférés is beletartozik²²

Ld. *Kenedi v. Magyarország*, a Bíróság egyhangúlag megállapította az egyezményértést az elhúzó eljárás kapcsán (több mint 10 év), melynek során a kérelmező megkísérelte a magyar titkosszolgálatokkal kapcsolatos dokumentumokhoz való hozzáférés jogát érvényesíteni. A Bíróság azt is megerősítette, hogy „a forrásértékű eredeti dokumentumokhoz való hozzáférés jogszerű történeti kutatás céljából lényegi eleme a kérelmező véleménynyilvánításhoz való jogának”.²³ A Bíróság megállapította, hogy a kérelmezőnek bírósági ítélet tette lehetővé a szóban forgó dokumentumok elérését, az ezt követő végrehajtási eljárásban pedig a hazai bíróságok ismételten a javára döntöttek. A hatóságok azonban konokul elzárkóztak a hazai bíróságok ítéletei által rájuk rótt kötelezettség teljesítésétől, és továbbra is akadályozták a kérelmezőt abban, hogy hozzáférjen a tanulmánya megírásához szükséges dokumentumokhoz. A Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a hatóságok önkényesen jártak el, megsértették a hazai törvényeket, és hatáskörükkel visszaélve akadályozták a kérelmezőt véleménynyilvánítási szabadságának gyakorlásában, megvalósítva az Egyezmény 10. Cikkének sérelmét.

A *Roşianu v. Románia* ügyben, melynek kérelmezője egy regionális televízió műsorvezetője volt, a Bíróság arra a megállapításra jutott, hogy a román hatóságok megsértették a 10. Cikket, mikor megtagadták a hozzáférést az önkormányzat közérdekű dokumentumaihoz az észak-romániai Baia Mare városában.²⁴ A Bíróság ítélete kimondja továbbá, hogy a nyilvánosságot érintő dokumentumok elérhetőségének biztosításához hatékony jogérvényesítő mechanizmusok kiépítésére van szükség. A Bíróság megállapítása szerint Mr. Roşianu törvényes információgyűjtést végzett egy közérdekű témában, nevezetesen a helyi önkormányzat tevékenysége kapcsán. Megismételte, hogy a 10. cikk által garantált érdekre figyelemmel a helyi törvények nem tartalmazhatnak önkényes korlátozásokat, melyek közvetett cenzúraként működhetnek és az információgyűjtést akadályozó hatóságok kezére játszanak. Az információgyűjtés az újságírói tevékenység lényegi elemei közé tartozik, és elidegeníthetetlen részét képezi a sajtószabadságnak. Tekintetbe véve, hogy az újságíró célja a kérdéses információ nyilvánossághoz való közvetítése, és ezáltal a hatékony önkormányzatról folyó nyilvános vitához való

22. *Youth Initiative for Human Rights v. Szerbia*, 2013. június 25. Az információhoz való hozzáférésre nem kormányzati szervezetek is jogosultak. Az alapelvet megerősítette az *Österreichische Vereinigung zur Erhaltung, Stärkung und Schaffung v. Ausztria* ügyben 2013. november 28-án hozott ítélet.

23. *Kenedi v. Magyarország*, 2009. május 26., 43. bekezdés.

24. *Roşianu v. Románia*, 2014. június 24.

hozzájárulás volt, információközléshez fűződő joga nyilvánvalóan sérült. A Bíróság úgy találta, hogy a hazai hatóságok döntéseit, melyek feljogosították az újságírókat a kívánt dokumentumok elérésére, nem hajtották végre kielégítő módon. A Bíróság megjegyezte továbbá, hogy a kért információ bonyolultsága és a kívánt dokumentumok kiválogatásának vagy kivonatolásának időigényes volta csupán az információ azonnali átadásának lehet kizáró oka, a kívánt dokumentumokhoz való hozzáférés megtagadásának indokaként nem állja meg a helyét.

Noha a nyilvánosságának közérdekű ügyekben joga van a kielégítő tájékoztatáshoz, a 10. cikk nem garantál korlátlan hozzáférést minden hivatalos dokumentumhoz.²⁵ Ha azonban a hazai bíróság lehetővé teszi a hozzáférést, a hatóságok nem akadályozhatják a döntés végrehajtását. A történeti kutatások vonatkozásában a Bíróság megállapította, hogy a forrásértékű eredeti dokumentumok állami levéltárban való hozzáférhetősége lényegi eleme a 10. Cikkben garantált jogoknak.²⁶ A Bíróság egy olyan újságírónak is a javára döntött, aki a közpénz önkormányzat általi felhasználásáról akart információt nyilvánosságra hozni, hangsúlyozva, hogy a hatósági gyakorlattal kapcsolatos társadalmi vitát kívánta elősegíteni vele.²⁷

A Bíróság ismételten hangsúlyozta a magánszemélyektől és jogi személyektől származó információ megismeréséhez fűződő jog fontosságát. Noha a 10. Cikk által védett legfontosabb információk a politikai és társadalmi hírek, az információ megismerésének szabadsága nem korlátozódik a közérdekű eseményekre – kiterjed a kulturális önkifejezésre és a szórakozásra is.²⁸ A Nagykamara nem egyszer hangsúlyozta a „korlátoktól mentes vélemény- és eszmecsere” vezérelvének fontosságát.²⁹

1.5. A védett megnyilvánulások típusai

A 10. Cikk szerint védett „megnyilvánulás” nem korlátozódik írott vagy kimondott szavakra: kiterjed a képekre,³⁰ illusztrációkra,³¹ tettekre³² és a kulturális

25. *A Sdružení Jihočeské Matky v. Cseh Köztársaság* – 2006. július 10., csak francia és cseh nyelven – ügyben a környezetvédő szervezet által kért, egy atomerőmű kivitelezési dokumentációjához való hozzáférés megtagadását a Bíróság jogosnak találta.

26. *Kenedi v. Magyarország*, 2009. május 26.

27. *Roşiiianu v. Románia*, 2014. június 24.

28. *Khurshid Mustafa és Tarzibachi v. Svédország*, 2008. december 16.

29. *Gillberg v. Svédország*, 2012. április 3., 95. bekezdés (GC).

30. *Müller és mások v. Svájc*, 1998. május 24.

31. *Chorherr v. Ausztria*, 1993. augusztus 25.

32. *Steel és mások v. Egyesült Királyság*, 1998. szeptember 23.

örökség³³ eszméket vagy információt hordozó elemeire is. Bizonyos körülmények közt az öltözék is a 10. Cikk hatálya alá eshet.³⁴ A Bíróság esetjoga nem ismeri a „szimbolikus beszéd” fogalmát, a 10. Cikk szerinti védelmet élvez ellenben egyes szimbólumok viselése és használata: Magyarországon a vörös csillagé, Észak-Írországban a húsvéti káláé.³⁵

A 10. Cikk oltalma azonban nem csak az információk és eszmék érdemére terjed ki, hanem azok kifejezésének formáira is.³⁶ Ezért a nyomtatott dokumentumok,³⁷ rádióadások,³⁸ festmények³⁹ filmek,⁴⁰ versek,⁴¹ regények⁴² és elektronikus információs rendszerek is e Cikk védelme alatt állnak. A szatirikus kifejezésmódot is különleges védelemben részesítette a Bíróság.⁴³ A szatíra a társadalombírálat művészi kifejezésformái közül való, és mivel lényegéből fakadóan túlzó és torz képet fest a valóságról, óhatatlanul provokál és agítál. E művészi kifejezésmód használatához való jog bárminemű korlátozása kiemelt figyelmet érdemel.⁴⁴ Fentiekből következően az információk és eszmék létrehozása, továbbadása, közvetítése és terjesztése is élvezi a 10. Cikk védelmét, és a Bíróságnak figyelemmel kell lennie az élet kapcsolódó területein végbemenő gyors változásokra.

A Bíróság a 10. Cikk alatt vezette be az „európai irodalmi örökség” koncepcióját, és több kritériumot is meghatározott az e körbe tartozó művek védelmére: a szerző nemzetközi hírnevét; az alapkiadás megjelenési dátumát; az országok és nyelvek számát, ahol/amelyen a mű elérhető; a nyomtatásban és interneten való elérhetőséget, illetve a szerző hazájának valamely rangos sorozatában való megjelenést.⁴⁵

33. *Khurshid Mustafa és Tarzibachi v. Svédország*, 2008. december 16. Az ügy a bérlők kilakoltatása miatt indult, akik nem voltak hajlandók eltávolítani egy parabolaantennát, mely lehetővé tette számukra, hogy arab és perzsa nyelvű televíziós műsorokat fogjanak hazájukból, Irakból.

34. *Stevens v. Egyesült Királyság*, 1989. szeptember 9. (határozat).

35. *Vajnai v. Magyarország*, 2008. július 8. és *Donaldson v. Egyesült Királyság*, 2011. január 25. (határozat).

36. *Oberschlick v. Ausztria*, 1991. május 23.; *Thoma v. Luxemburg*, 2001. március 29.; *Dichand és mások v. Ausztria*, 2002. február 26.; *Nikula v. Finnország*, 2002. március 21.

37. *Handyside v. Egyesült Királyság*, 1976. december 7.

38. *Groppera Radio AG és mások v. Svájc*, 1990. május 28.

39. *Müller és mások v. Svájc*, 1988. május 24.

40. *Otto-Preminger-Institut v. Ausztria*, 1994. szeptember 20.

41. *Karataş v. Törökország*, 1999. július 8.

42. *Akdaş v. Törökország*, 2010. február 16.

43. *Eon v. Franciaország*, 2013. március 14.; *Kuliş és Rózycki v. Lengyelország*, 2009. október 6.; *Alves da Silva v. Portugália*, 2009. október 20.

44. *Vereinigung Bildender Künstler v. Ausztria*, 2007. január 25.

45. *Akdaş v. Törökország*, 2010. február 16.

A véleménynyilvánítás szabadsága magában foglalja a hallgatáshoz való jog – negatív szabadságát is. A Bizottság e jogra hivatkozott *aK. v. Ausztria* ügyben,⁴⁶ hogy mentesítse a kérelmezőt a bűnügyi eljárásban rá nézve terhelő vallomástétel kényszerétől.

A 10. Cikk védelme a választás jogára nem terjed ki. Az államok elidegeníthetetlen kötelessége gondoskodni „az ésszerű időközönkénti szabad és titkos választásról, melynek körülményei garantálják a lakosság véleménynyilvánítási szabadságát képviselői megválasztása során.”⁴⁷

46. *K. v. Ausztria*, 1992. október 13. (bizottsági jelentés).

47. Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezmény jegyzőkönyvének 3. Cikke, 1952. március 20.

2. fejezet

A 10. Cikk szerinti kötelezettségek

” E szabadságok gyakorlása, mivel kötelezettségeket és felelősséget von maga után...

Az eszme, mely a véleménynyilvánítás szabadságának gyakorlásához kötelezettségeket és felelősséget társít, az Egyezmény sajátja, és egyetlen más jogokat és szabadságokat rögzítő okiratban sem szerepel.

Ez a szöveg nem értelmezhető önálló tényezőként, mely automatikusan korlátozza azon hivatások gyakorlóinak véleménynyilvánítási szabadságát, akik sajátos „kötelezettségekkel és felelősséggel” bírnak.⁴⁸ A Bíróság ítéletei az állami alkalmazottak véleménynyilvánítási szabadságának gyakorlása kapcsán a „kötelezettségeket és felelősséget” többféle módon értelmezik. Emellett a joggyakorlat konzervatív, államok számára tágabb hatáskört biztosító felfogása fokozatosan egy liberálisabb, állami hatáskört szűkítő értelmezésnek adja át a helyét.

Példának okáért az *Engel és mások v. Hollandia* ügyben egy katonák által szerkesztett és terjesztett, magas rangú tiszteket bíráló körlevél betiltását a Bíróság a véleménynyilvánítási szabadság jogszerű korlátozásának találta. Megállapította továbbá, hogy „az intézkedés nem magát a véleménynyilvánítási szabadságot, hanem e szabadság általuk használt, másokra nézve sérelmes gyakorlatát korlátozta.”⁴⁹ A *Hadjianastassiou v. Görögország* ügyben egy katonatisztet elítéltek titkosnak minősített információ kiadása miatt. Az általa egy bizonyos fegyver kapcsán közzétett információ és vonatkozó műszaki tudás komoly veszélyt jelentett a nemzetbiztonságra. A Bíróság úgy határozott, hogy az ítélet, mely sértette a tiszt véleménynyilvánítási szabadságát, a 2. bekezdés alapján indokolt volt:

48. Az újságírók feladatait felelősségét 6. és 8. fejezet tárgyalja.

49. *Engel és társai v. Hollandia*, 1976. június 8., 101. bekezdés.

Tekintetbe veendő... a katonai szolgálat különleges körülményei és a fegyveres erők tagjaira vonatkozó sajátos „kötelmek” és „felelőségek”... A kérelmezőt, a K.E.T.A. tisztjét és egy kísérleti rakéta-program vezetőjét, titoktartási kötelezettség terhelte a kötelezése teljesítésével összefüggő valamennyi részlet vonatkozásában.⁵⁰

Az *Engel és mások* ügyben hozott ítélet után majd' húsz évvel, egy hasonló esetben a Bíróság változtatott álláspontján, és ellenkező értelmű ítéletet hozott. A *Vereinigung demokratischer Soldaten Österreichs és Gubi v. Ausztria* ügyben a hatóságok megtiltották egy, a katonai vezetést bíráló időszakos kiadvány terjesztését a sorállományúak közt. Az osztrák kormány arra hivatkozott, hogy a kérelmező kiadványa veszélyeztette az ország védelmi rendszerét és haderejének hatékonyságát. A Bíróság nem fogadta el a kormány érvelését, és megállapította, hogy a kiadvány tartalmainak zöme:

panaszokat és reformjavaslatokat fogalmazott meg, illetve arra bátorította olvasóit, hogy ügyükben hivatalos panasszal vagy fellebbezéssel éljenek. Gyakorta provokatív hangvétele dacára a kiadvány tartalma nem lépte át a vélemények ütköztetése során tiszteletben tartandó határokat, így azt egy demokratikus állam hadseregének éppúgy tolerálnia kell, mint a társadalomnak, amelyet szolgál.⁵¹

A *Rommelfanger v. Német Szövetségi Köztársaság* ügyben⁵² a Bizottság kimondta, hogy az államok pozitív kötelezettsége biztosítani, hogy a köztisztviselőket véleménynyilvánítási szabadságuk gyakorlásában ne akadályozzák annak lényegét veszélyeztető korlátozások. A véleménynyilvánítási szabadság korlátait a véleménynyilvánítási szabadság sérelmére vonatkozó általános kritériumok alapján kell meghatározni még azon köztisztviselők esetében is, akikre különleges „kötelezettségek és felelőségek” vonatkoznak.

A *Vogt v. Németország* ügyben a Bíróság kimondta, hogy a mód, ahogyan az állam a közalkalmazott hivatali viselkedését értelmezte, megvalósította a 10. Cikk sérelmét. 1987-ben a kérelmezőt elbocsátották az iskolából, ahol mintegy 12 éven át tanított, mert kiderült, hogy a Német Kommunista Párt tagja, melytől nem is volt hajlandó elhatárolódni. A hivatali pártatlanság gyakorlata a weimari köztársaság idején került bevezetésre azzal a céllal, hogy távol tartsa a közalkalmazottakat az alkotmányos renddel összeegyeztethetetlen politikai mozgalmaktól és megmozdulásoktól. A kérelmező felettesei úgy ítélték, hogy a kérelmező nem tett eleget a minden közalkalmazottra nézve kötelező, a szabad, demokratikus rendszer megőrzését célzó viselkedési

50. *Hadjianastassiou v. Görögország*, 1992. december 16., 46. bekezdés.

51. *Vereinigung demokratischer Soldaten Österreichs és Gubi v. Ausztria*, 1994. december 19., 38. bekezdés.

52. *Rommelfanger v. Német Szövetségi Köztársaság*, 1989. szeptember 6. (határozat).

normának, ezért elbocsátotta a tanárnőt. A Bíróság megállapította, hogy „noha az állam jogosan vár el a alkalmazottaitól státuszuknak megfelelő munkahelyi magatartást, a közalkalmazottak egyúttal állampolgárok is, és mint ilyenek, jogosultak... az Egyezmény 10. Cikke szerinti védelemre.”⁵³ A Bíróság jelezte továbbá, hogy megérti a Németország múltjával kapcsolatos érveket, de mivel a viselkedési normákat abszolút módon értelmezik, valamennyi köztisztviselőn számon kérik és nem tesznek különbséget hivatali és magánszféra között, a német hatóságok a véleménynyilvánítás és az egyesülés szabadságát is megsértették.

A bírói „kötelesség és felelősség” központi eleme volt a *Wille v. Liechtenstein* ügynek: a kérelmező, egy magas rangú bíró, levelet kapott Liechtenstein hercegétől, aki tarthatatlannak minősítette a kérelmező tudományos előadásban kifejtett álláspontját egy alkotmányjogi kérdésről, és kijelentette, hogy a kérelmezőt közhivatal betöltésére alkalmatlannak ítéli. Az előzetes vizsgálat során a Bíróság megállapította:

az ilyen pozíciót betöltő személyek véleménynyilvánítási szabadságát érintő ügyekben a 10. Cikk 2. bekezdésében szereplő „kötelességek és felelősségek” kiemelt jelentőséggel bírnak, hisz a bírói testület magas beosztású közhivatalnokaitól elvárható, hogy véleménynyilvánításhoz való jogukat kellő körültekintéssel gyakorolják az olyan esetben, ahol a bíróságok tekintélyét és pártatlanságát illetően kételey merülhet fel.⁵⁴

A Bíróság megállapította továbbá, hogy bár a kérelmező által felvetett alkotmányjogi kérdésnek voltak politikai következményei, ez a tény önmagában nem indokolta, hogy tartózkodjon a megvitatásától. A 10. Cikk sérelme kapcsán a Bíróság megállapította, hogy a liechtensteini kormány korábban a kérelmezőéhez hasonló álláspontra helyezkedett, a kérelmező által kinyilvánított véleményt pedig a lakosság jelentős hányada osztja, így az nem tekinthető tarthatatlan álláspontnak.

A fentiekből következően azok a nemzeti jogszabályok vagy egyéb rendelkezések, melyek abszolút és korlátlan lojalitást vagy titoktartást követelnek egyes közalkalmazotti csoportoktól – például a titkosszolgálatok és a hadsereg állományától vagy a bírói kar tagjaitól -, a 10. Cikk sérelmét valósítják meg. Ilyen korlátozásokat a tagállamok csak akkor alkalmazhatnak, ha azok nem általános érvényűek, hanem csak bizonyos típusú információkra vonatkoznak, melyeknek bizalmas voltát rendszeresen ellenőrzik; csak bizonyos köztisztviselői kategóriákra vagy az azokba tartozó személyekre vonatkoznak; illetve ha átmeneti hatályúak. Ha a tagállamok azzal érvelnek, hogy a

53. *Vogt v. Németország*, 1995. szeptember 26., 53. bekezdés.

54. *Wille v. Liechtenstein*, 1999. október 28., 64. bekezdés.

lojalitást és titoktartást a „nemzetbiztonság” védelmében követelik meg, annak fogalmát pontosan és szűkítő módon kell meghatározniuk, kizárva azokat a tényezőket, melyeknek nincs közvetlen nemzetbiztonsági vonatkozásuk. Az államoknak egyúttal bizonyítaniuk kell, hogy az oltalmazott érdeket – például a nemzetbiztonságot – fenyegető veszély valós, és tekintetbe kell venniük a nyilvánosság alapfokú tájékoztatáshoz való jogát is. Ha ezeket a tényezőket figyelmen kívül hagyják, a szabad véleménynyilvánítás e korlátai abszolút jellegűvé válnak, ami a 10. Cikk 2. bekezdésével nem indokolható.

3. fejezet

Nem védett megnyilvánulások – Gyűlöletbeszéd, erőszakra való felbujtás

3.1. Erőszakra való felbujtás

Az erőszakra való felbujtásra a 10. Cikk szerinti védelem nem vonatkozik, mivel az olyan szándékos és közvetlen szóhasználatot takar, mely erőszakra buzdít olyan helyzetekben, ahol annak tényleges veszélye fennáll. A *Sürek v. Törökország*(No. 3) ügyben az inkriminált cikk a kurdok nemzeti felszabadító harcát „a Török Köztársaság erői elleni háború”-ként határozta meg, és kifejtette, hogy „totális felszabadítási küzdelemre törekszünk.” A Bíróság szerint „a sérelmezett cikk a PKK álláspontját hangoztatta, és fegyveres erőszakra buzdított Kurdisztán nemzeti függetlenségének kivívása érdekében.”⁵⁵ A Bíróság megállapította továbbá, hogy a cikk megjelenése idején komoly összecsapásokra került sor a biztonsági erők és a PKK fegyveresei közt, melyek számos áldozatot követeltek és elkerülhetetlenné tették a szükségállapot bevezetését Törökország délkeleti részén. Ebben az összefüggésben:

a cikk tartalma alkalmasnak tekinthető arra, hogy a régióban további erőszakra buzdítson. Olvasónak szánt üzenete úgy foglalható össze, hogy az agresszor ellen alkalmazott erőszak valójában nem egyéb szükséges és jogos önvédelemnél.⁵⁶

Ezt mérlegelve a Bíróság arra a megállapításra jutott, hogy a kérelmezőt elmarasztaló ítélet nem valósította meg a 10. Cikk sérelmét.

55. *Sürek v. Törökország* (No. 3), 1999. július 8., 40. bekezdés.

56. *Sürek v. Törökország* (No. 1), 1999. július 8., 62. bekezdés.

A Bíróság hasonló következtetésre jutott a *Leroy v. Franciaország* ügyben.⁵⁷ A kérelmező francia karikaturista, akit 2002-ben terrorizmus pártolásában való közreműködésért marasztaltak el egy, a baszk Ekaitza hetilapban megjelent rajza miatt. 2001. szeptember 11-én a karikaturista leadott a magazin szerkesztőségének egy rajtot a World Trade Center ikertornyai elleni támadásról, melynek felirata egy közismert márka reklámszlogenjét parodizálta: „Mindannyian álmodtunk róla... a Hamasz megtette” (ti. „a Sony megtette”). A Bíróság megállapította, hogy a 2001. szeptember 11-i tragédia, mely a sérelmezett önkifejezés alapjául szolgált, globális káoszhoz vezetett, és hogy az általa felvetett kérdések természetükre nézve közérdekűek és megvitatathatók. A Bíróság mindazonáltal úgy találta, hogy a rajz nem pusztán az amerikai imperializmus kritikája, hanem pártolja és dicsőíti annak erőszakos lerombolását. Véleményét a rajzhoz tartozó feliratra alapozta, melynek tanúsága szerint a karikaturista morális támogatásáról biztosította azokat, akiket a 2001. szeptember 11-i terrortámadás elkövetőinek vélt. Az általa választott nyelvi eszközökkel a kérelmező mintegy elismerően szólt a civilek ezreinek életét követelő erőszakcselekményről, megsértette az áldozatok méltóságát azzal, hogy rajzát a merényletek napján adta le, és az szeptember 13-án meg is jelent, illetve nem járt el kellő gondossággal a karikatúrához tartozó szöveg megfogalmazásakor. A Bíróság véleménye szerint ez a tényező – a megjelenés ideje – tovább növeli a rajzoló felelősségét a tragikus esemény ábrázolása és leplezetlen támogatása kapcsán, művészi és újságírói szempontból egyaránt. Számított az is, hogy az üzenet egy politikailag érzékeny régióban, Baszkföldön fejtette ki hatását. A Bíróság álláspontja szerint a rajz megjelenése nyomán kialakult közhangulat az erőszak melegágyává tette a régiót, és érezhetően megzavarta lakosságának nyugalalmát. A nemzeti hatóságok indokai a kérelmező elmarasztalására „helytállóak és elégségesek” voltak. A bíróság mérsékelt voltára és a kifogásolt rajz megjelenésének körülményeire figyelemmel a Bíróság a karikaturista elleni fellépés mértékét annak törvényes céljával arányosnak találta. Ennél fogva az Egyezmény 10. Cikkének sérelme nem valósult meg.

Ezzel szemben a *Sürek v. Törökország* (No. 4) ügyben, ahol a kifogásolt cikkek Törökországot „az igazi terroristá”-nak, és „az ellenség”-nek nevezték, a Bíróság megállapította, hogy:

a török hatóságokkal szembeni kemény kritika... az érintett felek egyikének konfrontatív hozzáállására vall, de nem tekinthető erőszakra való felbujtásnak...

Mindent egybevetve a cikkek tartalma nem minősíthető további erőszakra való bujtogatásnak.

57. *Leroy v. Franciaország*, 2008. október 2.

A Bíróság hangsúlyozta továbbá, hogy a nyilvánosságnak joga van „megismerni a délkelet-törökországi helyzetet egy másik nézőpontból akkor is, ha az a nézőpont nem feltétlenül kedvére való.”⁵⁸ A Bíróság megállapította, hogy a kérelmező ellen indított eljárás és az ügyében hozott ítélet megvalósítja a 10 Cikk sérelmét. Hasonlóképpen a *Karataş v. Törökország* ügyben a Bíróság megállapította, hogy

bár a költemények egyes részei nagyon agresszív hangvételűek és erőszakra buzdítanak... művészi jellegükből és korlátozott hatásukból fakadóan inkább tekinthetők a súlyos politikai válsághelyzet eredményezte kétségbeesés kifejezésének, mint zendülésre való felhívásnak.⁵⁹

3.2. Gyűlöletbeszéd és a rasszizmus

A kisebbségek ellen irányuló gyűlöletbeszédre a 10. Cikk oltalma nem terjed ki. A *Vejdeland és mások v. Svédország* ügyben⁶⁰ a kérelmezőket elmarasztalták, amiért egy általános iskola felső tagozatában hozzávetőleg 100 példányt osztottak szét egy szórólapból, melynek tartalma a hatóságok szerint sértette a homoszexuálisokat. A kérelmezők a szórólapokat egy Nemzeti Ifjúság nevű szervezet nevében terjesztették, és a tanulók szekrényében vagy szekrényén helyezték el. A szórólapokon, egyebek közt, olyan állítások is szerepeltek, hogy a homoszexualitás „deviáns szexuális magatartás”, mely „erkölcsi szinten rombolja a társadalom szerkezetét,” és kulcsszerepet játszott a HIV és az AIDS elterjedésében. A kérelmezők azt állították, hogy tevékenységük nem homoszexuálisok társadalmi csoportja iránti megvetés kifejezésére, hanem egy, a svéd iskolákban folyó oktatás egyoldalúságát feltáró társadalmi vita kezdeményezésére irányult. A Bíróság megállapította, hogy a kérelmezők állításai súlyosan kirekesztők akkor is, ha közvetlenül nem bátorítanak gyűlölet-bűncselekményekre. A Bíróság hangsúlyozta, hogy a szexuális beállítottságon alapuló megkülönböztetés ugyanolyan elfogadhatatlan, mint a faji, származási vagy bőrszín alapú. Arra a következtetésre jutott, hogy az Egyezmény 10. Cikkének sérelme nem valósult meg, mivel a kérelmezők véleménynyilvánításhoz való jogának gyakorlását a svéd hatóságok csak a szükséges mértékben korlátozták, ahogyan az egy demokratikus társadalomban, mások méltóságának és jogainak védelmében elvárható.

A *Norwood v. Egyesült Királyság* ügyben⁶¹ a kérelmező, a Brit Nemzeti Párt tagja, kitett az ablakába egy plakátot, amely a lángban állóikertornyokat ábrázolta. A plakáton a következő szöveg állt: „Iszlám, kotródj Angliából

58. *Sürek v. Törökország* (No. 4), 1999. július 8., (NK), 58. bekezdés.

59. *Karataş v. Törökország*, 1999. július 8., 52. bekezdés.

60. *Vejdeland és mások v. Svédország*, 2012. február 9.

61. *Norwood v. Egyesült Királyság*, 2004. november 16. (határozat).

– védjük meg a brit népet!” Az akció eredményeként elmarasztalták vallási közösség elleni uszítás miatt. A Bíróság a panasz befogadását megtagadta, és utalt az Egyezmény 17. Cikkére, mely kimondja „az itt meghatározott jogok és szabadságok bármelyikének sérelmére” irányuló tevékenységek tilalmát. A Bíróság megállapította, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága az Egyezményben garantált jogok és szabadságok aláásására nem szolgálhat. Úgy találta, hogy az ilyen általános, heves támadás egy vallási csoport ellen, melyt az egy súlyos terrorcselekményhez köti, összeegyeztethetetlen az Egyezmény által meghatározott és garantált értékekkel, különösen a toleranciával, a társadalmi békével és a megkülönböztetés tilalmával. A faji vagy vallási megkülönböztetést tartalmazó véleményekre tehát a 10. Cikk oltalma nem terjed ki.⁶²

A Bíróságnak alkalmá nyílt megvizsgálni rasszista megnyilvánulásokat tartalmazó tévéműsört is, mely azzal a céllal készült, hogy a nyilvánosság elé tárja fiatalok egy csoportjának fajgyűlölő nézeteit. A *Jersild v. Dánia* ügyben⁶³ a kérelmező televíziós újságíró volt, akit a nemzeti hatóságok rasszista propaganda terjesztésében való közreműködésért marasztaltak el. Az általa készült műsorban egy fajgyűlölő nézeteket valló ifjúsági csoport három tagját szólaltatták meg. Az újságíró tudta, hogy az interjúk során rasszista kijelentések hangzanak majd el, és még bátorította is ilyesmire a fiatalokat. Az interjúk vágásakor a bántó megnyilvánulásokat érintetlenül hagyta. Az interjúk egy komoly presztízsű, jól informált közönségek szóló, számos társadalmi és politikai kérdéssel (köztük az idegengyűlölettel és a bevándorlással) foglalkozó műsorban kerültek adásba. A nézők ilyen kijelentéseket hallhattak: „Rasszistának lenni jó. Hisszük, hogy Dánia a dánoké”; „Hagyni kéne, hogy az emberek rabszolgát tartsanak”; „Keress képet egy gorilláról... aztán nézz meg egy niggert, tök egyforma a testfelépítésük meg minden... alacsony homlok”; „A nigger nem is ember, hanem állat, ami az összes vendégmunkásra igaz: a törökökre, a jugoszlávokra, mindegy, minek hívják őket,” stb. A fiatalokat élet- és munkakörülményeikről, illetve esetleges bűnözői múltjukról is kikérdezték. Az elsődleges ok, amiért a nemzeti hatóságok az újságírót rasszista propaganda terjesztésében való közreműködésért bűnösnek mondták ki, a zárszó hiánya volt, melyben, a hatóságok álláspontja szerint, nyílt kritika tárgyává tehetné volna az interjúk során elhangzott rasszista nézeteket.

A strasbourgi Bíróság előtt a kormány az ítéletet a rasszista vélemények által sértett személyek jogainak védelmével indokolta. A Bíróság a faji

62. *Kühnen v. Német Szövetségi Köztársaság*, 1988. május 12. (határozat).

63. *Jersild v. Dánia*, 1994. szeptember 23., (NK).

megkülönböztetés elleni küzdelmet létfontosságúnak ismerte el, és hangsúlyozta, hogy a kérelmező által készített adás nagy nyilvánosságot kapott. A műsor tartalmának és formájának vizsgálata során a Bíróság arra a megállapításra jutott, hogy

objektíven nézve nem kelti azt a benyomást, hogy célja rasszista nézetek és eszmék népszerűsítése lett volna. Épp ellenkezőleg: arra törekedett, hogy – az interjú műfaji keretei közt – feltárja, elemezze és magyarázza a szociális helyzetük, bűnözői múltjuk és erőszakos természetük által korlátozott és frusztrált fiatalok magatartását.

A Bíróság kritikával illette az újságírókat rasszista kijelentéseket ellensúlyozó zárszó hiányában elmarasztaló nemzeti hatóságok eljárását, és leszögezte, hogy

az objektív és kiegyensúlyozott tájékoztatás módszerei – egyebek közt a médiák sajtóságai miatt – jelentősen különbözhetnek egymástól. Ennek a Bíróságnak, a nemzeti hatóságokhoz hasonlóan, nem dolga saját nézeteit a sajtóra erőltetni, sem előírni, milyen szakmai eszközöket alkalmazzanak az újságírók munkájuk során.

A vágott és vágatlan interjúk útján közvetített hírek vonatkozásában a Bíróság megállapította, hogy

[az] újságíró bűnpártolóként való elmarasztalása olyan kijelentések miatt, amiket valaki más a vele készített interjú során tett, komolyan veszélyezteti a sajtó közbeszédben és közcélú tájékoztatásban vállalt szerepét, ezért (amennyiben nincs rá nagyon nyomós ok) kerülendő.⁶⁴

A Bíróság ennél fogva megállapította a 10. Cikk sérelmét.

3.3. Holokauszttagadás és náci ideológiára való hivatkozás

A náci ideológiát népszerűsítő és a holokausztot tagadó véleményekre a 10. Cikk oltalma nem terjed ki. A holokausztot idéző képek társadalmi célú kampányokban való használatára a 10. Cikk oltalma nem terjed ki. Nem ítélték meg a védettséget a *PETA Deutschland v. Németország* ügyben:⁶⁵ 2004-ben a berlini városi bíróság ideiglenes intézkedése meghiúsította a PETA (People for the Ethical Treatment of Animals) állatvédő szervezet reklámkampányát, melynek plakátjain koncentrációs táborok csonttá aszott, mezítelen áldozatairól és feltornyozott emberi holttestekről, illetve nagyüzemi körülmények közt tartott állatokról készült fotók szerepeltek. A képekhez rövid szövegek is tartoztak, például: „végső megaláztatás”, „ha állatokról van szó, mindenki

64. *Jersild v. Dánia*, 1994. szeptember 23., 31-35. bekezdés.

65. *PETA Deutschland v. Németország*, 2012. november 8.

nácivá válik” és „holokauszt a tényéron.” A Bíróság egy abortuszellenes kampány ügyében nemrég hozott ítéletben más végkövetkeztetésre jutott.⁶⁶

A nyilvános vitában érvként⁶⁷ hangoztatott holokauszttagadásra a 10. Cikk oltalma szintén nem terjed ki. A *D.I. v. Németország* ügyben a kérelmezőt, egy történészt, pénzbüntetésre ítélték nyilvános rendezvényen tett kijelentése-
iért, melyekben tagadta az auschwitz-i gázkamrák létezését és azt állította, hogy a megtalált gázkamrák a háború utáni első napokban készült hamisítványok, melyek a német adófizetőknek mintegy 16 milliárd márkájába kerültek. A Bizottság a panaszt elfogadhatatlannak találta, megjegyezve, hogy a kérelmező állításai szöges ellentétben állnak a béke és az igazság Egyezmény preambulumban rögzített alapelveivel, továbbá a faji és vallási megkülönböztetés létjogosultságát hirdetik. A Bizottság megállapította:

a német társadalom eminens érdekét képező közrend és köznyugalom fenntartása a zsidókat sértő viselkedés és hasonló megnyilvánulások háttérbe szorításával, illetve méltóságuk és jogaik védelme egy demokratikus társadalomban előbbre való a kérelmező azon jogánál, hogy a zsidók náci rezsim általi elgázósítását tagadó kiadványokat terjesszen.⁶⁸

A Bizottság hasonló megállapításra jutott a *Honsik v. Ausztria*⁶⁹ és az *Ochensberger v. Ausztria* ügyben,⁷⁰ melyeknek kérelmezői ugyancsak tagadták a holokausztot, és fajgyűlöletet szítottak.

A Bíróság hasonlóképpen nem ítélte meg a védelmet Dieudonné M'Bala M'Bala politikai tevékenységet folytató komikusnak sem, akit személy vagy csoport (a konkrét esetben zsidó etnikumú vagy vallású emberek) származási illetve etnikai alapú, nyilvános sértegetéséért ítélték el.⁷¹ 2008. decemberében, a párizsi „Zénith” műsorának végén a kérelmező felkért egy Robert Faurisson nevű, Franciaországban negacionista és revizionista nézetei, elsősorban a koncentrációs táborokban működő gázkamrák létezésének tagadása miatt több alkalommal elítélt tudóst, hogy csatlakozzon hozzá a színpadon és vegye át a „kiállhatatlanság és arcátlanság díját.” A díjat, mely

66. *Annen v. Németország*, 2015. november 26.

67. A holokauszt meghatározása: „az európai zsidóság náci Németország és csatlósai által folytatott, állami szintű, szisztematikus üldözése és megsemmisítése 1933 és 1945 között. Elsődleges áldozatai a zsidók voltak – hatmilliót gyilkoltak meg közülük. Romákat (cigányok), fizikai és szellemi fogyatékkal élőket, illetve lengyeleket is pusztítottak vagy üldöztek faji, etnikai vagy nemzeti megfontolásból. További milliók, köztük homoszexuálisok, jehovisták, szovjet hadifoglyok és politikai elítéltek is szenvedtek és pusztultak a náci elnyomás alatt.” www.ushmm.org/education/foreducators/guidelines.

68. *D.I. v. Németország*, 1996. június 26. (határozat).

69. *Honsik v. Ausztria*, 1995. október 18. (határozat).

70. *Ochensberger v. Ausztria*, 1994. szeptember 2. (határozat).

71. *M'Bala M'Bala v. Franciaország*, 2015. október 20. (határozat).

háromágú gyertyatartót formázott, mindhárom ág végén egy-egy almával, egy színész adta át, aki „láthatósági ruhának” nevezett jelmezt viselt – kétrészes, csíkos pizsamát rávarrott sárga csillaggal, melyen a „zsidó” felirat volt olvasható –, és egy koncentrációs táborba hurcolt zsidó szerepét játszotta. A Bíróság megállapította, hogy a kérelem, összhangban az Egyezmény 35. Cikkével (elfogadhatóság kritériumai), elfogadhatatlan (inkompatibilis *ratione materiae*); megállapította továbbá, hogy a 17. Cikk (jogokkal való visszaélés tilalma) alapján a kérelmező a 10. Cikk (véleménynyilvánítás szabadsága) szerinti védelemre nem jogosult. A Bíróság kiemelt fontosságot tulajdonított a ténynek, hogy a sértő jelenet során a szórakoztató műsor politikai rendezvénybe csapott át, mely a komédia álcája mögött a holokauszttagadás eszméjét népszerűsítette azáltal, hogy Robert Faurissonra kulcsszerepet osztott, a deportálás zsidó áldozatait karikírozva ábrázolta és olyasvalakivel szerepeltette együtt, aki megsemmisítésük tényét sem ismeri el. A Bíróság álláspontja szerint az előadás – még ha satirikusnak és provokatívnek szánták is – érdemtelen a 10. Cikk szerinti védelemre, hisz az eset körülményei nyilvánvalóvá teszik gyűlöletkeltő, antiszemita és holokauszttagadást támogató természetét. Ami művészi előadásnak álcázta magát, veszélyességét tekintve felért egy közvetlen és váratlan támadással, és olyan eszméknek engedett teret, melyek összeegyeztethetetlenek az Egyezményben megtestesülő értékekkel. A Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a kérelmező megkísérelte a 10. Cikk eredeti értelmét kiforgatni oly módon, hogy véleménynyilvánítási szabadságával az Egyezmény betűjével és szellemével összeegyeztethetetlen módon élt, amivel, ha sikerrel jár, alááshatta volna az Egyezmény garantálta jogok és szabadságok hitelét.

A holokauszttagadással ellentétben az örmény népiirtás tagadását, az arról folyó történettudományi és politikai vita részeként, megilleti a 10. Cikk szerinti oltalom. A *Perinçek v. Svájc* ügyben egy török politikus, Mr. Perinçek, Svájcban nyilvánosan hangot adott azon véleményének, hogy az Oszmán Birodalom örmény lakóinak 1915-ben kezdődött, évekig húzódó tömeges deportálása és legyilkolása nem volt népiirtás.⁷² A svájci bíróság álláspontja szerint rasszista és nacionalista szándék vezette, az ügyről folyó szakmai vitához kijelentéseivel érdemben nem tett hozzá. A kérelmező előadta, hogy az ellene indított bünvádi eljárással és a büntetéssel megsértették szabad véleménynyilvánításhoz való jogát. A Bíróság megállapította, hogy az Egyezmény 10. Cikkének sérelme megvalósult. Figyelemmel arra, hogy az örmény közösség számára kiemelt jelentőséggel bír a tömeges deportálások és mészárlások népiirtásként való minősítésének kérdése, a Bíróság úgy ítélte, hogy az áldozatok méltóságának, illetve a ma élő örmények méltóságának és

72. *Perinçek v. Svájc*, 2015. október 15.

identitásának védelme a 8. Cikk szerint garantált. A Bíróságnak ezért egyensúlyt kellett találnia két Egyezményben garantált jog, a szabad véleménynyilvánítás joga és a magánélet tiszteletben tartásának joga között, figyelemmel az ügy sajátos körülményeire és az arányosságra a felhasznált módszerek és az elérendő cél között. Ebben az ügyben a Bíróság úgy döntött, hogy egy demokratikus társadalomban szükségtelen az örmény közösség jogainak védelmében a kérelmezőre büntetőeljárásban bírságot kiróni. A Bíróság az alábbi tényezőknek szentelt kiemelt figyelmet: a kérelmező közérdekű témáról nyilvánított véleményét, és nem szított gyűlöletet vagy intoleranciát; a téma, amiben megnyilvánult, Svájcban nem vezetett a feszültség növekedéséhez és nem voltak különleges történelmi áthallásai sem; a véleménynyilvánítás nem veszélyeztette olyan mértékben az örmény kisebbség tagjainak méltóságát, hogy a svájci büntetőeljárást indokoltá tegye; Svájcban nincsenek olyan nemzetközi jogi kötelezettségei, melyek az ilyen megnyilvánulások kapcsán büntetőeljárás lefolytatására köteleznék; a svájci bíróságok a jelek szerint csak azért marasztalták el a kérelmezőt, mert az a hivatalos svájci állásponttól eltérő véleményt fogalmazott meg; szabad véleménynyilvánításhoz való jogát komoly formában, büntetőjogi ítélettel korlátozták.

4. fejezet

A véleménynyilvánítás szabadságához való jog gyakorlásán belüli korlátozások rendszere – Második bekezdés

4.1. Megengedett korlátozások

A 10. Cikk 2. bekezdése így szól:

E szabadságok gyakorlása, mivel kötelezettségeket és felelősségeket von maga után, a törvényi feltételeknek és a demokratikus társadalom szükségleteinek megfelelően korlátozható a nemzetbiztonság és a területi integritás megőrzése, a közbiztonság és köznyugalom, továbbá a közegészség és a közterület fenntartása érdekében; egyes személyek jó hírének és jogainak védelmében; bizalmas információk nyilvánosságra kerülését kizáró, illetve a bíróságok tekintélyének és pártatlanságának biztosítása céljából.

A Egyezmény rendszerének elsődleges célja annak biztosítása, hogy a nemzeti bíróságok a Bíróság joggyakorlatának megfelelő módon alkalmazzák az Egyezmény szövegét. A Bíróság csupán a végső jogorvoslati fórum. A nemzeti bíróságok jelentik a szabad véleménynyilvánítás gyakorlásának elsődleges és legfőbb támaszát, és gondoskodnak arról, hogy annak 2. bekezdésben meghatározott korlátait a Bíróság értelmezésének és joggyakorlatának megfelelően alkalmazzák.

” E szabadságok gyakorlására ... vonatkozhatnak...

A megszorítások, feltételek, korlátozások és beavatkozások csak a véleménynyilvánítási szabadság gyakorlásának egyes módozataira vonatkoznak. A szabad véleménynyilvánítás jogának tartalma sosem csorbulhat. Ennek kapcsán a 17. Cikk a következőket írja:

Ennek az Egyezménynek egyetlen rendelkezését sem lehet úgy értelmezni, hogy az bármely államnak, csoportnak vagy személynek bármilyen jogot biztosítana olyan tevékenység folytatására, vagy olyan cselekedet végrehajtására, amely az e chartában elismert jogok vagy szabadságok megsértésére, vagy az Egyezményben meghatározottnál nagyobb mértékű korlátozására irányul.

Nyilvánvaló, hogy valamely jog tartalmi korlátozása hatását tekintve annak megvonásához hasonló.

Ebből következően a nemzeti hatóságoknak nem szükséges korlátozniuk a szabad véleménynyilvánítás gyakorlását, ha a 2. bekezdésben részletezett feltételek közül csak egy áll fenn, mert ez az érintett jog tartalmi korlátozását eredményezné. Például valaki jó hírének vagy becsületének sérelme nem minden esetben bűncselekmény és/vagy elégséges indok a polgári jogorvoslatra. Hasonlóképpen a bírói kar tekintélyét veszélyeztető nyilvános állásfoglalásokat sem szabad újra és újra megtorolni. Más szavakkal: a hatóságok számára csak lehetőség, nem pedig kötelesség elrendelni és/vagy végrehajtani a szabad véleménynyilvánítás gyakorlását érintő korlátozó vagy büntető intézkedéseket. Az ettől eltérő felfogás jogok és értékek vagy érdekek hierarchiájának kialakulásához vezetne, a véleménynyilvánítás szabadságát pedig messze megelőzné a fontossági sorrendben a méltóság és a becsület, vagy a közérkölc és a közrend védelme. Egy ilyen hierarchia ellenkezne a jogegyenlőséget garantáló nemzetközi szerződésekkel, és nem tenné lehetővé valamely jog gyakorlásának állandó korlátozását, mivel ez annak megvonásával lenne egyenértékű.

4.2. A háromrészes teszt

A Bíróság a véleménynyilvánítás szabadságát érintő beavatkozás mértékének meghatározásakor azt a három részből álló tesztet alkalmazza, ami az Egyezmény 8., 9. és 11. Cikkeivel összefüggő ügyekben is használ. A 10. Cikk 2. bekezdése szerint a szerződő államok bármelyikének hazai hatóságai korlátozhatják a véleménynyilvánítás szabadságát, ha az alábbi három feltétel mindegyike teljesül:

- ▶ a beavatkozást (jelenthet „formait”, „feltételt”, „megszorítást” vagy „büntetést”) törvény írja elő;⁷³
- ▶ a beavatkozás célja egy vagy több alább felsorolt érdek vagy érték védelme: nemzetbiztonság; területi integritás; közbiztonság; köznyugalom és bűnmegelőzés; közegészség és közérkölc; mások jó híre és jogai; bizalmas információk nyilvánosságra kerülésének kizárása; a bíróságok tekintélyének és pártatlanságának megőrzése;⁷⁴
- ▶ a beavatkozás a demokratikus társadalom létérdeke.⁷⁵

A 10. Cikk elsődleges célja a véleménynyilvánítás szabadságának védelme. Ezért határozta meg a Bíróság a 2. bekezdés alapján lehetséges korlátozások szigorú értelmezésének szabályait. A *The Sunday Times v. Egyesült Királyság* ügyben a Bizottság kimondta:

a szigorú értelmezés annyit tesz, hogy korlátozás alapjául csak a kivételeket részletező bekezdésben meghatározott kritériumok szolgálhatnak, ezen kritériumok értelmezésekor pedig ügyelni kell arra, hogy az olvasat ne mutasson túl a szavak elsődleges jelentéstartalmának korlátain...

A korlátozás alapjául szolgáló kivételek esetében... a szigorú értelmezést megnehezíti a záradék szövegének általános nyelvezete. Mindazonáltal néhány világosan meghatározott kötelezettséget ró a hatóságokra.⁷⁶

Alapvetései közé tartozik az a jogértelmezés, hogy a vitás ügyekben az egyén szabadsága előnyt élvez bármely érdekekkel szemben, melyet az állam korlátozásának indokaként megnevez.⁷⁷

Amennyiben a Bíróság megállapítja, hogy mindhárom feltétel adott hozzá, az állam beavatkozása jogszerűnek minősül. A három feltétel fennállásának vonatkozásában a bizonyítás kényszere az államot terheli. A Bíróság a fenti sorrendben megvizsgálja a három feltételt. Ha az állam nem tudja bizonyítani a Bíróságnak a feltételek egyikének fennállását, az eltekint az ügy további vizsgálatától és kimondja, hogy az adott beavatkozás indokolatlan volt, így a véleménynyilvánítás szabadságának sérelme megvalósult.

73. *Gawęda v. Lengyelország*, 2002. március 14-i ítélet és *The Sunday Times v. Egyesült Királyság*, 1979. április 26.

74. *Observer és Guardian v. Egyesült Királyság*, 1991. november 26.

75. *Długołęcki v. Lengyelország*, 2009. február 24. és *Tolsztoj Miloslavsky v. Egyesült Királyság*, 1995. július 13.

76. *The Sunday Times v. Egyesült Királyság*, 1977. május 18., a Bizottság jelentése, 194. bekezdés.

77. A. Rzeplinski: „Restrictions to the expression of opinions or disclosure of information on domestic or foreign policy of the State”, Budapest 1997, Monitor/Inf (97) 3, Council of Europe.

4.3. A véleménynyilvánítás szabadságának gyakorlásába való beavatkozás

” Beavatkozás: „formalitások, feltételek, megszorítások vagy büntetések”

„Állami beavatkozásnak” tekintendők mindazon korlátozások, melyeket közhatalmat gyakorló hatóság vagy állami szerv, bíróság, ügyészség, rendőrség vagy más rendvédelmi testület, titkosszolgálat, regionális vagy helyi önkormányzat, kormányhivatal, katonai parancsnokság vagy közcélú szolgáltatást nyújtó szervezet foganatosít. A fenti felsorolás a teljesség igénye nélkül készült, és nem tartalmazza az összes olyan nemzeti hatóságot, melynek a szabad véleménynyilvánítás jogának korlátozására jogosítványa lehet. A Bíróság nézőpontjából nincs jelentősége annak, mely hatóság foganatosítja a korlátozást; a strasbourgi Bíróság elé kerülő ügyek mindegyikében az érintett állam kormánya a felelősségviselő fél.

A véleménynyilvánítás szabadságának gyakorlásába való beavatkozás alap-típusainak (formai, feltétel, megszorítás, büntetés) számos változata létezik, és gyarapodásuknak sem lehet gátat szabni. A Bíróság minden ügyet külön vizsgál meg, hogy eldöntse, történt-e beavatkozás, és ha igen, milyen mértékben korlátozták a véleménynyilvánítás szabadságát a nemzeti hatóságok által foganatosított intézkedések. A beavatkozás lehet büntetőbírói ítélet⁷⁸ (pénzbírság vagy elzárás), vagyoni kár enyhítésére kötelező végzés,⁷⁹ kiadási tilalom⁸⁰ vagy egy kép/fotó közzétételi tilalma,⁸¹ kiadványok elkobozása vagy a vélemény, illetve információ terjesztésének és továbbadásának egyéb módon történő korlátozása,⁸² sugárzási jog megvonása,⁸³ az újságírói szakma gyakorlásától való eltiltás, fegyelmi eljárás,⁸⁴ bírósági vagy egyéb hatósági határozat az újságírói források felfedezésére és/vagy bírság annak elmulasztásáért,⁸⁵ államfői bejelentés hogy a közhivatalnok az általa nyilvánosan tett kijelentés miatt a továbbiakban közhivatalt nem tölthet be,⁸⁶ stb.

78. *Barfod v. Dánia*, 1989. február 22.; *Lingens v. Ausztria*, 1986. július 8.; *Dalban v. Románia*, 1999. szeptember 28.

79. *Muller és mások v. Svájc*, 1988. május 24.

80. *The Sunday Times v. Egyesült Királyság (No. 2)*, 1991. november 26.; *Observer és Guardian v. Egyesült Királyság*, 1991. november 26.

81. *News Verlags GmbH & Co.KG v. Ausztria*, 2000. január 11.

82. *Handyside v. Egyesült Királyság*, 1976. december 7.; *Müller és mások v. Svájc*, 1988. május 24.

83. *Autronic AG v. Svájc*, 1990. május 22.

84. *Wojtas-Kaleta v. Lengyelország*, 2009. július 16.; *Frankowicz v. Lengyelország*, 2008. december 16.

85. *Goodwin v. Egyesült Királyság*, 1996. március 27. (NK).

86. *Wille v. Liechtenstein*, 1999. október 28.

A korlátozások különféle formái közül a Bíróság a megjelenés előtti cenzúrát tartja a legveszélyesebbnek, mivel meggátolja az információk és eszmék továbbadását azoknak, akik szeretnének hozzájuk férni. Ez az oka annak, hogy a Bíróság a megjelenés előtti intézkedéseket – mint az újságírói tevékenység engedélyezése, a megjelenésre váró cikkek hivatalos személy általi átnézése vagy a megjelenés letiltása – olyan szigorúan szabályozza.⁸⁷ Az ilyen korlátozások, még ha ideiglenesek is, csökkenthetik az információ értékét. A cikkek újságban való megjelentetésének tilalma kapcsán a Bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy a 10. Cikk

nem tiltja kimondottan a megjelenés előtti korlátozások alkalmazását kiadványok esetében... Másfelől viszont az előzetes korlátozásokban rejlő veszélyek a lehető leggondosabb ellenőrzést követelik meg a Bíróság részéről. A fentiek fokozottan érvényesek a sajtóra, mivel a hír romlandó árucikk, így megjelenésének késleltetése, még ha rövid ideig tart is, minden értékétől és érdekességétől megfoszthatja.⁸⁸

Az előzetes korlátozások csak korlátozott ideig, részletes elemzést követően és alapos indokkal és világos, kiszámítható nemzeti szabályozás alapján használhatók.⁸⁹

A megjelenés előtti jóváhagyás gyakorlata a diktatúrákban általános, a demokratikus társadalmakban azonban nem elfogadott, és teljességgel összeegyeztethetetlen a 10. Cikkkel.⁹⁰

A sajtótermékek címregisztrációjának megtagadása jellemző példája a megjelenés előtti cenzúrának. Ahogy azt a Bizottság a *Gawęda v. Lengyelország* ügyben leszögezte: „egyet jelent a megjelenés ellehetetlenítésével”.⁹¹ A nemzeti hatóságok megtagadták a kérelmező két kiadványának regisztrálását azzal az indokkal, hogy címük „nem felel meg a valóságnak”. A Bíróság megállapította a 10. Cikk sérelmét, mivel a folyóiratok regisztrációját szabályozó törvény nem volt kellőképp egyértelmű és kiszámítható. Ennek kapcsán a Bíróság megállapította:

a vonatkozó törvénynek világosan meg kell határoznia azokat a körülményeket, melyek az ilyen korlátozásokat megengedhetővé teszik, és *a fortiori*, amikor a korlátozások következményeként egy folyóirat megjelenése ellehetetlenül, ahogy az ebben az ügyben történt. Ez azért fontos, mert az előzetes

87. *RTBF v. Belgium*, 2011. március 29., 114. bekezdés.

88. *The Sunday Times v. Egyesült Királyság (No.2)*, 1991. november 26., 51. bekezdés; *Observer és Guardian v. Egyesült Királyság*, 1991. november 26.

89. *RTBF v. Belgium*, 2011. március 29.

90. A Bíróság kritika tárgyává tette az interjúk közzétételét megelőző, kötelező jóváhagyatását az alábbi ügyben: *Wizerkaniuk v. Lengyelország*, 2011. július 5.

91. *Gawęda v. Lengyelország*, a Bizottság jelentése, 1998. december 4., 39. bekezdés.

korlátozások, jellegükből fakadóan, komolyan veszélyeztetik a véleménynyilvánítás 10. Cikkben garantált szabadságát.⁹²

A véleménynyilvánítási szabadság kinyilvánítás utáni korlátozásának számos formája közül talán a büntetőeljárás és -ítélet a legveszedelmesebb. A *Castells v. Spanyolország* ügy kérelmezőjét, a parlamenti ellenzék tagját, börtönbüntetésre ítélték a spanyol kormány gyalázásáért, amelyet egy napilapban „bűnbandának” nevezett, és a Baszkföld népe elleni vétkek elkövetőinek rejtegetésével vádolt meg. A tényállás feltárását követően a Bíróság megállapította, hogy

a kormánynak, hatalmi pozíciójából adódóan, önmérséklettel kell élnie a büntetőeljárás eszközével, különösen ha az ellenzék médián keresztül indított, általa indokolatlannak vélt támadásaira és bírálataira más módon is lehetősége van válaszolni.⁹³

A mások méltóságát vagy becsületét sértő megnyilvánulások miatt indított polgári kártérítési per önmagában – a büntetőjogi felelősségtől függetlenül – is korlátozhatja a véleménynyilvánítás szabadságát.

A fegyelmi eljárás, mely az orvosi szakma gyakorlásával kapcsolatos kritikák tilalmát eredményezi, összeérhetetlen a véleménynyilvánítási szabadsággal.⁹⁴ Ha egy orvost fegyelmi úton elmarasztalnak amiatt, hogy közérdekű kétélyeket fogalmaz meg feljebbvalója valamely döntése vagy a pácienseinek nyújtott ellátás minősége kapcsán, a 10. Cikk sérelme is megvalósulhat.⁹⁵

Az információk és eszmék átadásába való beavatkozás egy másik lehetséges formája azok hordozóinak elkobzása vagy lefoglalása. Hogy az ilyen intézkedéseket a terjesztés megkezdése előtt vagy az után rendelik el vagy fogatosítják, a megítélés szempontjából mellékes. A Bíróság ezért úgy döntött, hogy bizonyos obszcénnek ítélt festmények nemzeti bíróságok általi ideiglenes elkobzása korlátozta a festő véleménynyilvánítási szabadságát.⁹⁶ Hasonlóképpen a Bíróság egy, a hazai hatóságok által obszcénnek ítélt jelenetei miatt zár alá vett film ügyében is megállapította a véleménynyilvánítási szabadság sérelmét.⁹⁷ A Bíróság az obszcénnek ítélt szövegrészeket tartalmazó könyvek esetében is hasonlóan járt el.⁹⁸

92. *Gawęda v. Lengyelország*, 2002. március 14-i ítélet, 40. bekezdés.

93. *Castells v. Spanyolország*, 1992. április 23., 46. bekezdés.

94. *Frankowicz v. Lengyelország*, 2008. december 16., 51. bekezdés.

95. *Sosinowska v. Lengyelország*, 2011. október 18.

96. *Müller és mások v. Svájc*, 1988. május 24.

97. *Otto-Preminger-Institut v. Ausztria*, 1994. szeptember 20.

98. *Handyside v. Egyesült Királyság*, 1976. december 7.

Bizonyos körülmények között a reklámozás tilalmát is a véleménynyilvánítás szabadságába való beavatkozásként értékeli a Bíróság. A *Barthold v. Németország* ügyben a kérelmező állatorvoshoz azért fordultak egy beteg macska gazdái, mert Hamburgban egyedül ő kínált sürgősségi ellátást. Az orvos interjút adott egy újságírónak, aki utóbb cikket írt a regionális állategészségügyben uralkodó áldatlan állapotokról. Állatorvos kollégái eljárás kezdeményeztek Dr. Barthold ellen a versenyhátrányt okozó üzleti magatartásról szóló törvény alapján, azt állítva, hogy önös érdekből kereste vagy tolerálta a közfigyelmet. A Bíróság megállapította, hogy az ügy lényege nem a vállalkozás reklámozása, hanem a közérdekű nyilvános vita kezdeményezése, így a kérelmezőt jogosulatlanul marasztalták el:

[Dr. Barthold elítélésében] az a kockázat rejlik, hogy elriasztja a saját praxist folytató szakembereket a közösség életét alapjaiban meghatározó nyilvános vitákban való részvételtől, amennyiben a legkisebb esélye is felmerül annak, hogy véleményüket bárki önreklámként értelmezi. A fentiekből következően az ilyen kritériumok alkalmazása csökkenti a sajtó információtovábbító és közérdekek felett őrködő tevékenységének hatékonyságát is.⁹⁹

A Bíróság számos ügyben árnyalta a fizetett politikai hirdetésekkel kapcsolatos joggyakorlatot. A Bíróság több alkalommal is úgy ítélte, hogy a fizetett politikai hirdetések tilalma sérti a véleménynyilvánítás 10. Cikkben garantált szabadságát, és sérülhet a kis pártok véleménynyilvánítási szabadsága is, mivel csak minimális teret kapnak a szerkesztett médiában, így a fizetett hirdetés az egyetlen eszközük arra, hogy ismertségüket növeljék. Egy nemrég hozott határozatában azonban a Bíróság megváltoztatta álláspontját és úgy döntött, hogy a politikai hirdetések tilalma megengedhető eszköze a „demokratikus eszmecsere és működés védelmének a nagy tőkeerjű érdekcsoportok médiákon keresztül érvényesülő befolyásától.”¹⁰⁰

Egy sajtóelem nyilvánvalóan nem egyenértékű egy hirdetéssel. A PR-profilokon alapuló sajtóelemeket helyesebb kereskedelmi megnyilvánulásoknak tekinteni. Példának okáért a *Casado Coca v. Spanyolország* ügyben egy védőügyvéd reklámanyagát, mely miatt fegyelmi eljárás indult ellene, a Bíróság kereskedelmi megnyilvánulásnak minősítette.¹⁰¹ A védőügyvéd által közzétett hirdetményeken csak a kérelmező neve, foglalkozása és telefonszáma szerepelt. Reklámcéllal tette közzé őket, és olyan információval látta el a jogsegélyre szoruló személyeket, melynek jó hasznát vették, és nagy valószínűséggel elősegítette igazságszolgáltatáshoz való hozzáférésüket. A

99. *A Barthold v. Németország*, 1985. március 25., 58. bekezdés.

100. *Animal Defenders International v. Egyesült Királyság*, 2013. április 22. és *TV Vest AS & Rogaland Pensjonistparti v. Norvégia*, 2008. december 11. (NK).

101. *Casado Coca v. Spanyolország*, 1994. február 24.

fegyelmi eljárás alapja a reklámtevékenység spanyol ügyvédi kamara és a barcelonai ügyvédi kamara által bevezetett, tanácsaik döntéseivel megerősített tilalma volt. A Bíróság azonban megállapította, hogy az aláíró államok széles mérlegelési jogkörrel rendelkeznek bizonyos típusú reklámok tiltása kapcsán.

Noha a 10. Cikk oltalma alatt áll, a kereskedelmi véleményre más szabályok vonatkoznak, mint a többi véleménynyilvánítási formára. Példának okáért a *Markt Intern Verlag GmbH és Klaus Beermann v. Németország* ügyben a Bíróság jogosnak találta a végzést, mellyel egy kereskedelmi magazint meggátoltak abban, hogy információt tehessen közzé egy piaci szegmensében működő vállalkozásról. Elismerve, hogy a beavatkozás korlátozza a kereskedelmi véleménynyilvánítás gyakorlását, a Bíróság tágabb teret engedett a nemzeti hatóságoknak a mérték megítélésében és úgy találta, hogy a végzés összhangban van a 10. Cikk 2. bekezdésével:

bizonyos körülmények közt az igaz és tényeken alapuló tartalmak közzététele is tilos lehet – példának okáért mások magánélethez való jogának védelmében vagy bizonyos kereskedelmi értékkel bíró információk nyilvánosságra kerülését meggátolandó.¹⁰²

Egyes bírák különvéleményben jelezték, hogy nem támogatják az állam mérlegelési jogkörét bővítő gyakorlatot.

A cenzúra vagy a megjelenés tilalma csak kivételes esetekben fogadható el.

Kiemelten áll ez a kereskedelmi reklámok, illetve a kereskedelmi vagy gazdaságpolitikai kérdések vonatkozásában ... A felhasználók és vásárlók érdekeit a céges erőfölénnyel szemben csak úgy lehet hatékonyan védelmezni, ha a termékek kapcsán a legszigorúbb kritikák is nyilvánosságot kaphatnak.¹⁰³

A 2. bekezdésre alapozott döntéstől függetlenül a 10. Cikk szerinti védelem a kereskedelmi véleménynyilvánításra is kiterjedhet, ezért annak tilalma vagy akadályozása a véleménynyilvánítási szabadság korlátozását valósítja meg.

Az újságírói források és dokumentumok felfedését célzó végzést – a végrehajtás elmulasztásáért járó büntetéshez hasonlóan – a véleménynyilvánítás szabadságának gyakorlásába való beavatkozásként értékeli a Bíróság. A *Goodwin v. Egyesült Királyság* ügyben a Bíróság úgy találta, hogy az ilyen

102. *Markt intern Verlag GmbH és Klaus Beermann v. Németország*, 1989. november 20., 35. bekezdés.

103. Pettiti bíró, különvélemény.

eszközök alkalmazása összeegyeztethetetlen a sajtószabadsággal, és az újságíró javára döntött.¹⁰⁴

Az újságok vagy műsorszolgáltatók telephelyének átkutatása is gyakori formája a sajtószabadság korlátozásának. Tekintet nélkül arra, hogy jogerős végzéssel vagy anélkül kerül rá sor, az ilyen kutatás nem csak az újságírói források bizalmas jellegét veszélyezteti: a média egészére veszélyt jelent, és az adott állam összes újságírójának cenzúrázásával ér fel.¹⁰⁵

4.4. Törvényi feltételek

” E szabadságok gyakorlása ... a törvényben meghatározott korlátozásoknak vagy szankcióknak vethető alá

E követelmény értelmében a véleménynyilvánítási szabadság gyakorlásába való beavatkozásnak a nemzeti törvényeken kell alapulnia. Ez az esetek többségében írásba foglalt és kihirdetett, parlament által szentesített törvényt jelent. A nemzeti parlamenteknek saját hatáskörükben kell dönteniük arról, megengednek-e ilyen korlátozást. Példának okáért ha egy újságíró rágalmazásért ítélnék el, a nemzeti törvények közt szerepelnie kell a rágalmazás büntetvényének. Vagy, ha kiadási tilalom elrendelésére vagy a véleménynyilvánítás eszközeinek lefoglalására kerül sor – például könyvek, újságok vagy kamerák esetében – ezeknek az intézkedéseknek is a nemzeti joggyakorlatra kell támaszkodniuk. Hasonlóképpen, egy újság szerkesztőségének átkutatásához vagy egy műsorszóró állomás működésének felfüggesztéséhez is a nemzeti törvényeknek kell joggalappal szolgálniuk.

A Bíróság csak néhány esetben fogadta el a szokásjogot vagy a nemzetközi jog normáit a véleménynyilvánítási szabadság korlátozásának jogszerű indokaként. Példának okáért a *The Sunday Times v. Egyesült Királyság* ügyben a Bíróság úgy találta, hogy a brit precedensjog elég világosan definiálja a bíróság megsértését ahhoz, hogy a „törvényi feltételek” teljesüljenek.¹⁰⁶ A Bíróság a *Groppera Radio AG és mások v. Svájc*¹⁰⁷ és az *Autronic AG v. Svájc*,¹⁰⁸ ügyekben is lehetővé tette az állam számára a vonatkozó nemzetközi jogszabályok helyi változatainak alkalmazását. Noha elvben nem zárható ki, hogy

104. *Goodwin v. Egyesült Királyság*, 1996. március 27. (NK); az ügyről és az újságírói források védelméről további információk az Újságírói források védelme fejezetben található.

105. *Sanoma Uitgevers B.V. v. Hollandia*, 2010. szeptember 14. (NK).

106. A Bíróság döntését követően a kérdést jogalkotás útján rendezték.

107. *Groppera Radio AG és mások v. Svájc*, 1990. május 28.

108. *Autronic AG v. Svájc*, 1990. május 22.

az eset- vagy szokásjog is korlátozza a véleménynyilvánítás szabadságát, ilyesmi csak szabályt erősítő kivételként fordul elő. A véleménynyilvánítás szabadsága alapvető érték, így korlátozásának eseteit a demokratikus legitimitás legmagasabb szintjén, a parlamenti vitákat és választásokat megillető gondossággal kell kivizsgálni.

Ez az elvárás vonatkozik a törvény minőségére is, legyen bár parlament által ratifikált; a Bíróság számos alkalommal kinyilvánította, hogy a törvénynek nyilvánosnak, közérthetőnek, következetesnek és kiszámíthatónak kell lennie. Ahogyan az a *The Sunday Times v. Egyesült Királyság* ügyben megfogalmazásra került:

[e]lőször a törvénynek kellően közérthetőnek kell lennie: az állampolgárnak képesnek kell lennie annak felmérésére, hogy az adott körülmények között és jogszabályi környezetben hogyan kell eljárnia. Másodsor, a norma nem tekinthető „törvénynek” kellően pontos megfogalmazás hiányában, melyhez az állampolgár igazodhat. Képesnek kell lennie – szükség esetén szakértő bevonásával – annak eldöntésére, az adott körülmények között mi számít ésszerűnek és milyen következményeket vonnak maguk után az egyes lépések. A következményeknek nem szükséges teljes egészében kiszámíthatónak lenniük; a gyakorlat igazolta, hogy ez csak hiú ábránd. Noha a bizonyosság általában véve kívánatos, a szabályozás túlzott merevségéhez kövezi az utat, a törvénynek pedig lépést kell tartania a változó körülményekkel. Ez az oka annak, hogy számos törvényt fogalmaznak meg többé-kevésbé esetleges módon, így azok értelmezésében és alkalmazásában is döntő szerepet játszik a gyakorlat.¹⁰⁹

Míg a *Sunday Times* ügyben a Bíróság úgy ítélte, hogy a szokásjog megfelel a „törvénynek” szembeni elvárásnak, a kérelmező által igénybe vett jogi segítségre figyelemmel a *Rotaru v. Románia* ügyben úgy találta, hogy a nemzeti törvény nem minősül „törvénynek” mivel „nem határoz meg az átlagember számára segítség nélkül értelmezhető és tiszteletben tartható határokat.”¹¹⁰ A *Petra v. Románia* ügyben¹¹¹ a Bíróság úgy határozott, hogy „az elítéltek levelezésének ellenőrzését célzó intézkedések ... túl nagy mozgásteret biztosítanak a nemzeti hatóságoknak,” a privát szférára vonatkozó szabályozás „nem felel meg az átláthatóság követelményeinek ... a román törvények pedig nem határozzák meg kellő egyértelműséggel a hatóságok adatvédelmi kötelezettségeinek módját és mértékét.” Noha a Rotaru és a Petra ítéletekben a Bíróság megvizsgálta és megállapította az Egyezmény 8. Cikkének (magánélethez való jog) sérelmét, ugyanezt a zsinórmértéket használta a véleménynyilvánítás szabadságát érintő nemzeti törvények esetében is.

109. *The Sunday Times v. Egyesült Királyság*, 1979. április 26., 49. bekezdés.

110. *Rotaru v. Románia*, 2000. május 4., 55. bekezdés.

111. *Petra v. Románia*, 1998. szeptember 23., 37-38. bekezdés.

Példaértékű ügy volt a törvény 10. Cikk szerinti minősége tekintetében a *Gawęda v. Lengyelország*, melyben a nemzeti hatóságok megtagadták a kérelmező két folyóiratának regisztrálását azzal az indokkal, hogy címük „nem felel meg a valóságnak.” A két cím a „Havi társadalmi és politikai figyelő – Európa morális törvényszéke” és a „Németország – Lengyelország évezredes ellensége” volt. Az első kiadvány esetében a nemzeti bíróságok azzal az indoklással utasították el a regisztrációt, hogy a tervezett cím „egy európai intézmény létrejöttét valószínűsíti Kęty-ben, amiről nyilvánvalóan szó sincs”. A második kiadvány regisztrációját azzal az indoklással tagadták meg, hogy a cím „összeegyeztethetetlen a valós helyzettel, indokolatlan módon összpontosít lengyel-német kapcsolatok negatív vonatkozásaira és hamis színben tünteti fel a tényeket.” A Bíróság megállapította, hogy a nemzeti bíróságok

„a valós helyzettel való összeegyeztethetlenség” elvi alapján ... találtak indokoltan a regisztráció megtagadását, mivel a cím nem felelt meg a valóságnak, ti. a folyóiratok tervezett címei esszenciálisan hamis képet sugalltak.

Az az elvárás, hogy egy magazin címének igaznak kell lennie,

elsődlegesen összeegyeztethetetlen a sajtószabadsággal. Egy folyóirat címe nem minősül állításnak, a tényleges funkciója az, hogy azonosítsa a szóban forgó folyóiratot a sajtótermékek piacán annak meglévő és potenciális olvasói számára. Másrészt az ilyen értelmezéshez jogalapra lenne szükség, mely azt egyértelműen engedélyezi. Röviden, a nemzeti bíróságok értelmezése új kritériumot vezetett be, mely a címregisztráció megtagadásának lehetséges indokait részletező szöveg alapján nem volt előre látható.

A Bíróság elismerte, hogy a regisztráció hatósági gyakorlata hatékonyan óvja a sajtószabadságot, de kijelentette, hogy a nemzeti bíróságok döntéseinek a 10. Cikk premisszáival is összhangban kell lenniük. A Bíróság úgy találta, hogy a törvény, mely felhatalmazta a nemzeti bíróságokat a „valóságnak nem megfelelő” címek regisztrációjának megtagadására, „megfogalmazását tekintve nem elég precíz ahhoz, hogy a kérelmezőnek fogódzót nyújtson.”¹¹²

A Bíróság, egyes magánszemélyek titkos eszközökkel való megfigyelése kapcsán, a korlátozás jogalapjának összetevőit is értelmezte.¹¹³ Így a *Roman Zakharov v. Oroszország* ügyben a Bíróság kimondta, hogy

[a]z előreláthatóság a titkos eszközökkel történő megfigyelés – például lehallgatás – speciális esetében nem azt jelenti, hogy az egyénnek előre kell látnia, mikor rögzítik a hatóságok az általa folytatott beszélgetéseket, és viselkedését is ehhez kell igazítania. Azonban, különösen azokban az esetekben, ahol a végrehajtói hatalom valamely hatáskörét titokban gyakorolja, tagadhatatlanul

112. *Gawęda v. Lengyelország*, ítélet 2002. március 14., 43. és 48. bekezdés.

113. *Malone v. Egyesült Királyság*, 1984. augusztus 2.

fennáll az önkényesség kockázata. Mivel a kapcsolódó technológia folyamatosan fejlődik és mind szélesebb körben válik elérhetővé, elengedhetetlen, hogy a telefonbeszélgetések lehallgatását világosan és részletesen szabályozzák. A nemzeti törvényeknek egyértelművé kell tenniük az állampolgárok számára, milyen körülmények közt, illetve milyen feltételek mellett alkalmazhatnak a hatóságok ilyen eszközöket.¹¹⁴

A *Leander v. Svédország* ítéletben a Bíróság kifejtette, hogy még a nemzetbiztonság vagy a szervezett bűnözés elleni küzdelem köreiben is – ahol a jogkövetkezmények előreláthatóságának elve érvényesülhet valamelyest csekélyebb mértékben (például a nyomozások sikerének érdekében) – a jogszabály szövegének elég egyértelműnek kell lennie ahhoz, hogy az egyén világosan fel tudja mérni, mi a jogszerű magatartás, és mi a jogellenes magatartás következménye. Utóbbi ítéletében a Bíróság kimondta továbbá, hogy „[a]nnak megállapítása során, hogy teljesül-e a kiszámíthatóság kritériuma, figyelembe vehetők azok az instrukciók vagy közigazgatási eljárások is, melyek nem minősülnek törvénynek, amennyiben az érintettek számára kellőképp egyértelmű, milyen jelentőséggel bírnak.” A Bíróság megállapította továbbá, hogy:

ahol a törvényes gyakorlatnak titkos intézkedések is részét képezik, melyeket az érintett személyeknek vagy a tágan értelmezett nyilvánosságnak nincs módja megkérdőjelezni, a törvénynek, a kapcsolódó közigazgatási gyakorlattal ellentétben, világosan meg kell határoznia az illetékes hatóság számára biztosított mérlegelési jogkört, figyelemmel a kérdéses intézkedés jogszerű céljára, hogy az egyén számára az önkényes beavatkozás ellen hathatós védelmet nyújtson.¹¹⁵

Ezért a nemzeti bíróságoknak meg kell vizsgálniuk a törvények, egyéb normák és eljárások minőségét, illetve az általános joggyakorlatot, nem tartalmaznak-e a véleménynyilvánítás szabadságát korlátozó elemet. A nyilvánosság és a hozzáférhetőség követelményeivel kell kezdeniük – ezek általában már akkor teljesülnek, mikor a vonatkozó törvényt közzéteszik. A nem publikus belső szabályzatok és más normatívák biztosan nem felelnek meg ezeknek a követelményeknek, ha az érintett személy nem volt tisztában a létezésükkel és/vagy tartalmukkal. A jogszabályok és az esetjog kiszámíthatóságának és előreláthatóságának felmérése a kifinomultabb megoldás. A bíróságoknak vizsgálniuk kell, hogy a kérdéses jogszabály nyelvezete elég egyértelmű és pontos, fogalomkészlete elég jól definiált-e ahhoz, hogy a rendelkezések és a jogalkotói szándék közt egységet teremtsen, világossá tegye, mi számít tilosnak és milyen következményekkel jár az adott rendelkezés megszegése.

114. *Roman Zakharov v. Oroszország*, 2015. december 4., (GC) 229. bekezdés.

115. *Leander v. Svédország*, 1987. március 26., 51. bekezdés.

A jogi normákat, melyek felhatalmazzák az állami szerveket arra, hogy titkos eszközöket, például titkos megfigyelést használjanak egyes személyek ellen, a nemzeti bíróságoknak nagyon szigorúan ellenőrizniük kell, mivel ezek jelentik a legnagyobb veszélyt az emberi jogokra.

Ha a nemzeti bíróságok ellentmondó jogszabályokkal szembesülnek – gondoljunk a helyi és szövetségi hatóságok törvényei és rendeletei, és/vagy az alkotmány konfliktusára – a bíróknak azokat a jogszabályokat kell alkalmazniuk, melyek a véleménynyilvánítás szabadságának élvezete szempontjából a leghasznosabbak. A nemzeti törvények mindegyike a strasbourgi Bíróság ítélezési gyakorlatának és alapelveinek megfelelően értelmezendő és alkalmazandó, egyértelmű ellentmondás esetén az európai jogot kell irányadónak tekinteni.

4.5. Legitim cél

” E szabadságok gyakorlása ... olyan ... korlátozásoknak vethető alá, amelyek szükségesnek minősülnek a a nemzetbiztonság, a területi sértetlenség, a közbiztonság, a zavargás vagy bűnözés megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, mások jó hírneve vagy jogai védelme, a bizalmas értesülés közlésének megakadályozása, vagy a bíróságok tekintélyének és pártatlanságának fenntartása céljából.

A véleménynyilvánítás szabadságát korlátozó lehetséges okok felsorolása taxatív. A nemzeti hatóságok nem hivatkozhatnak a 2. bekezdésben meghatározottaktól különböző jogalapra. Ezért, amennyiben olyan intézkedést kell foganatosítaniuk, amely bármi módon érinti a véleménynyilvánítás szabadságát, a nemzeti bíróságoknak azonosítaniuk kell az intézkedés által megóvandó értéket vagy érdeket, és meg kell győződniük arról, hogy az a 2. bekezdésben felsoroltak közül való. A nemzeti bíróságok csak abban az esetben foganatosíthatják az intézkedést az érintett személy ellen, ha az utóbbihoz kétség sem fér. Példának okáért ha egy újságíró ellen büntetőeljárás vagy polgári per indul valaki jóhírének vagy becsületének megsértése miatt, akkor a legitim cél „mások jóhírének vagy jogainak védelme”. Egy obszcén tartalmú könyv lefoglalásának legitim célja a „közkerölcs” védelme. Egy bizalmas információt nyilvánosság elé táró újság elleni fellépést a „nemzetbiztonság” érdekével a legkézenfekvőbb megokolni. A nemzeti bíróságok feladata

megbizonyosodni arról, hogy a védelmezendő érdek valós, és nem pusztán elvi lehetőség.

Amennyiben a nemzeti bíróságok meggyőződtek arról, hogy van olyan legitim cél, mely indokolja a véleménynyilvánítás szabadságába való beavatkozást, áttérhetnek a 2. bekezdés szerinti harmadik feltétel vizsgálatára, és a Bíróság kifinomult elvrendszerét alkalmazva dönthetnek arról, hogy a beavatkozás „szükségesnek minősül-e egy demokratikus társadalomban”.

4.6. A demokratikus társadalom érdekei

” E szabadságok gyakorlása ... olyan ... korlátozásoknak vethető alá, melyek szükséges intézkedéseknek minősülnek egy demokratikus társadalomban

Annak érdekében, hogy döntésük e harmadik feltételnek is megfeleljen, a nemzeti bíróságoknak az arányosság alapelvét kell érvényesíteniük az alábbi kérdés megválaszolásával: „arányban állt egymással a cél és az elérését szolgáló eszköz?” Ebben az összefüggésben „cél” alatt azon 2. bekezdésben definiált értékek és érdekek valamelyike értendő, melyek védelmében az államok a véleménynyilvánítási szabadság gyakorlásába beavatkozhatnak. Az „eszköz” a beavatkozás maga. A „cél” ebből következően az állam által hivatkozott érdek, például „nemzetbiztonság”, „közrend”, „közkerülés”, „mások jogai”, stb. Az „eszköz” a véleménynyilvánítás jogát gyakorló magánszemélyt érintő/sújtó konkrét intézkedés. Példának okáért „eszköznek” minősülhet a becsületsértésért vagy rágalmozásért kiszabott büntető ítélet; a polgári bíróság által megítélt kártérítés; a kiadást tiltó végzés; az újságírói hivatástól való eltiltás; az újság szerkesztőségének átkutatása; a véleménynyilvánításhoz használt eszközök lefoglalása, stb.

Az arányosságról szóló döntés a demokratikus társadalom alapelvein nyugszik. Bizonyítandó, hogy a beavatkozás „a demokratikus társadalomban szükségesnek minősült”, a nemzeti bíróságoknak – csakúgy, mint a strasbourgi Bíróságnak – meg kell győződniük arról, hogy a véleménynyilvánítási szabadság szóban forgó korlátozását „sürgető társadalmi kényszer” tette szükségessé. Az *Observer és Guardian v. Egyesült Királyság* ügyben a Bíróság kinyilvánította, hogy “[a] 10. Cikk 2. bekezdésében szereplő «szükség» alatt «sürgető társadalmi kényszer» értendő”.¹¹⁶

116. *Observer és Guardian v. Egyesült Királyság*, 1991. november 26., 59(c) bekezdés.

A sürgető társadalmi kényszer létezését elsőként a nemzeti hatóságoknak kell vizsgálniuk, méghozzá a Bíróság joggyakorlata alapján. Ennek kapcsán azonban a Bíróság megállapította:

az aláíró államok saját hatáskörükben mérlegelhetik, fennáll-e a kényszer, de a végső döntés joga Európáé; a törvényeket és az alkalmazásukról szóló döntéseket is a magukévé kell tenniük, még ha független bíróságoktól származnak is.¹¹⁷

A Bíróság hatásköre végleges döntést hozni arról, összeegyeztethető-e valamely „korlátozás” az Egyezmény 10. Cikkében garantált véleménynyilvánítási szabadsággal. A nemzeti bíróságoknak szóló üzenet úgy hangzik, hogy a Bíróság joggyakorlatát a véleménynyilvánítás szabadságával összefüggő ügyekben az első meghallgatástól kezdve követniük kell. Mivel az olyan európai normák, mint a Bíróság joggyakorlata, a nemzeti törvényeknél és az esetjognál magasabb szintű védelmet biztosítanak a véleménynyilvánítás szabadságának, a jóhiszemű bírák értelemszerűen az európai normákat alkalmazzák.

Arra, hogy mi okból keresi a választ a Bíróság az olyan kérdésekre, amilyen a „szükségesnek minősült-e a korlátozás a demokratikus társadalomban?” vagy az „arányban állt-e a cél az eszközzel?”, visszatérünk még, sorra véve a 2. bekezdésben meghatározott összes legitím „cél”. „Eszközök” alatt nyilvánvalóan minden esetben ugyanaz, a véleménynyilvánítás szabadságába való beavatkozás értendő. Az arányosság mérlegelésekor a Bíróság különös figyelmet szentel a megjelenés körülményeinek, a közérdeklődés mértékének és a szankciók súlyosságának.

117. *Lingens v. Ausztria*, 1986. július 8.; *Janowski v. Lengyelország*, 1999. január 21.; *Tammer v. Észtország*, 2001. február 6.

5. fejezet

„Közérdekkel” indokolt korlátozások

„**A** nemzetbiztonság” – a „közbiztonsághoz” és „mások jogaihoz” hasonlóan – felülírja a szabad véleménynyilvánítás oltalmának alapelvét, amennyiben a nemzeti hatóságok által szankcionált megnyilvánulás egyet jelent az Egyezményben meghatározott jogok sérelmével.

5.1. A véleménynyilvánítás szabadsága és a nemzetbiztonság

A véleménynyilvánítási szabadság „nemzetbiztonsági” okból való korlátozásával kapcsolatos ügyek közül kiemelkedik az *Observer és Guardian v. Egyesült Királyság*.¹¹⁸ 1986-ban a két napilap bejelentette, hogy részleteket kíván közzé tenni a nyugállományú hírszerző, Peter Wright *Spycatcher* című könyvéből. E bejelentések idején a könyv még nem került forgalomba. Mr. Wright könyvének egy része a brit titkosszolgálat és ügynökei által állítólagosan elkövetett törvénytársításokkal foglalkozik. A szerző azt állította, hogy az MI5 az összes londoni diplomáciai rendezvényt lehallgatta az 1950-es és 1960-as években, a zimbabwei függetlenségről folytatott 1979-es tárgyalásokat nemkülönben; hogy az MI5 egy sor francia, német, görög és indonéz diplomata mellett Mr. Hruscsov szállodai lakosztályát is beposzkázta, mikor az az 1950-es években Nagy-Britanniában járt; hogy az MI5 lehallgató készülékeket helyezett el több ország szovjet konzulátusán; hogy az MI5 sikertelen kísérletet tett Nasszer egyiptomi elnök meggyilkolására a szuezi válság idején; hogy az MI5 áskálódott Harold Wilson ellen annak 1974 és 1976 közti miniszterelnöksége alatt; és hogy az MI5 közpénzből tartotta megfigyelés alatt a brit baloldali politikai csoportosulásait.

A főügyész bírósághoz fordult, és tiltó hatályú végzést kért a napilapok ellen, hogy azok ne tehesék közzé a könyvből származó részleteket. 1986. júliusában a bíróság ideiglenes intézkedést hozott az ügyben, hogy a napilapok a végleges tiltás kapcsán indult eljárás végéig ne jelentethessék meg a részleteket.

¹¹⁸. *Observer és Guardian v. Egyesült Királyság*, 1991. november 26.

A könyv 1987. júliusában megjelent az Egyesült Államokban, és példányai közkézen forogtak az Egyesült Királyságban is. Az újságok ellen hozott ideiglenes intézkedések ennek dacára 1988 októberéig hatályban maradtak, amikor a Lordok Háza megtagadta jóváhagyását a főügyész által kezdeményezett végleges tilalomtól.

A *The Observer* és a *The Guardian* panasszal fordult Strasbourghoz az ideiglenes intézkedések miatt. A brit kormány azt állította, hogy az ideiglenes intézkedések elrendelésekor a Peter Wright rendelkezésére álló információ bizalmas jellegű volt. Ha az információ megjelenik, a Brit Titkosszolgálat, annak ügynökei és harmadik felek súlyos károkat szenvedtek volna az ügynökök személyazonosságának meghatározhatósága okán, de romlott volna a szövetséges államokhoz, intézményekhez és más szervezetekhez fűződő viszony is, mivel azok nem bíztak volna többé a Brit Titkosszolgálatban. A kormányzat jelezte továbbá: fennáll a veszélye annak, hogy más jelenlegi és korábbi ügynökök is követik Mr. Wright példáját. A megjelenést követő periódusban a kormányzat arra hivatkozott, hogy meg kell őriznie a szövetséges államok bizodalját a brit titkosszolgálat adatvédelmi gyakorlatában. A kormány álláspontja szerint ilyen biztosítékkal csak úgy szolgálhatott, hogy világossá tette a tisztek számára, akik élethosszig tartó titoktartási kötelezettségük megszegésének gondolatával játszadoztak: képes és hajlandó is megtenni ellenük a szükséges jogi lépéseket.

A közzétételt megelőző korlátozások kapcsán a Bíróság megállapította, hogy:

az előzetes intézkedésekkel járó veszély nagysága a lehető leggondosabb eljárást követeli meg a Bíróságtól. A fentiek fokozottan érvényesek a sajtóra, mivel a hír romlandó árucikk, így megjelenésének késleltetése, még ha rövid ideig tart is, minden értékétől és érdekességétől megfoszthatja. 60. bekezdés¹¹⁹

A Bíróság megállapította továbbá, hogy az ideiglenes intézkedések a könyv megjelenése előtt indokoltak voltak, az után már nem. A könyv Egyesült Államokban való megjelenését követően az információ elveszítette bizalmas jellegét, ezért a *Spycatcher*-ben található információ nyilvánosság előli rejtetése okafogyottá vált. Ilyen körülmények között nem volt „elengedhetetlenül” szükséges a végzések érvényben tartása.

A részleges különvéleményt megfogalmazó Pettiti bíró megállapította, hogy az ideiglenes intézkedések a könyv Egyesült Királyságon kívüli megjelenése előtt sem voltak indokoltak: „a sajtó napi gyakorlatában a megjelenés

119. 60. bekezdés.

késedelme megfosztja az újságíró cikkét vonzereje legjavától". A bíró kifejtette továbbá, hogy:

az embernek az a benyomása támad, hogy az ideiglenes intézkedés extrém szigorú és a főügyész hozzáállása mögött nem elsősorban a titoktartási kötelezettség védelme, hanem az a félelem húzódik meg, hogy napvilágra kerülnek bizonyos szabálytalanságok, melyeket a biztonsági szolgálat inkább politikai, mint hírszerzési célzatú tevékenysége során követett el.

Pettiti bíró véleménye szerint ez megvalósítja az információ elérésének sérelmét, mert „[a]z állami szervek működéséve kapcsolatos információ nyilvánosság előli eltitkolása alapvető demokratikus jogot sért.” De Meyer bíró részleges különvéleményében megerősítette Pettiti bíró álláspontját, és hozzátette:

a sajtónak szabadon és cenzúrától mentesen kell híreket szolgáltatnia, származzanak bármely forrásból: a demokratikus társadalomban békeidőben efféle korlátozásoknak nincs helyük, különösen abban a formában nincs, ahogy a konkrét ügyben alkalmazásra kerültek: a kényes természetű információk vagy eszmék államilag támogatott eltusolásaként.

A Vereniging Weekblad Bluf! v. Hollandia ügyben a Bíróság eltérő tényállás alapján mérlegelte a „nemzetbiztonság” és a véleménynyilvánítási szabadság konfliktusát. A kérelmező, egy amszterdami székhelyű egyesület, hetilapot adott ki *Bluf!* címen, elsődlegesen a baloldali érzelmű közönség számára. A *Bluf!* 1987-ben megszerezte a holland belügyi elhárítás („BVD”) egy negyedéves jelentését. Az 1981-es dokumentum jelzete szerint „bizalmas” volt, és a holland titkosszolgálat számára értékes információt tartalmazott. A jelentés kitért a holland kommunista párt és az anti-nukleáris mozgalmak kapcsolatára; megemlítette, hogy az Arab Liga irodát készül nyitni Hágában; és beszámolt a lengyel, a román és a csehszlovák titkosszolgálatok hollandiai tevékenységéről.

A magazin szerkesztője azt javasolta, hogy a jelentést és kommentárját az 1987. április 29-i szám mellékleteként tegyék közzé. A holland belbiztonsági szolgálat vezetője még aznap levélben fordult az ügyészséghez, melyben azt állította, hogy a jelentés nyilvánosságra hozatala bűncselekmény. A jelentésben található információ titkos jellege kapcsán kifejtette, hogy:

bár ... az egyes elemek önmagukban nem (vagy már nem) minősülnek államtitoknak, együtt olvasva és összefüggésükben szemlélve olyan információkat alkotnak, melynek bizalmas kezelése eminens érdeke az államnak vagy szövetségeseinek. Legfőképpen azért, mert a legkülönbözőbb területekről származó

tények eleyéből következtetni lehet a biztonsági szolgálat ismeretanyagának kiterjedésére, illetve a BVD akcióinak és módszereinek jellegére.¹²⁰

Ez oda vezetett, hogy a magazin kinyomtatása és forgalomba kerülése előtt az illetékes vizsgálóbíró elrendelte a *Bluf!* szerkesztőségének átkutatását. A *Bluf!* április 29-i számának összes elkészült példányát (a mellékletet is beleértve) lefoglalták. Aznap éjjel, a hatóságok tudta nélkül, a *Bluf!* stábja újranyomta a számot, melyből a rákövetkező napon 2 500 példány kelt el Amszterdam utcáin. A hatóságok nem próbáltak terjesztésének gátat vetni.

1987. májusában a vizsgálóbíró lezárta a *Bluf!* stábja ellen indított vizsgálatot anélkül, hogy bárki ellen büntetőeljárást kezdeményezett volna. Az egyesület időközben kezdeményezte a lefoglalt példányok visszaszolgáltatását, kérelmét azonban elutasították. 1988. márciusában a holland bíróság – a főügyész kérésére – meghozta döntését az inkriminált *Bluf!* szám nyilvános terjesztésből való visszavonásáról. A nemzeti bíróságok nemzetbiztonsági érdekre hivatkoztak; azt állították, hogy a lefoglalt tételek ellenőrizetlen birtoклása nem csupán törvénytörés, de a közérdekkel is ellentétes.

Az egyesület a Bírósághoz fordult azt állítva, hogy a holland hatóságok megsértették az Egyezmény 10. Cikkében garantált jogait. A kormányzat álláspontja szerint a kérelmező véleménynyilvánítási szabadságának korlátozását a „nemzetbiztonság” védelme tette szükségessé, különösen az alábbi okokból: a jelentésből a nemzetbiztonságot fenyegető egyének vagy csoportok kiolvashatták volna, ismeri-e és milyen mértékben látja át a holland titkosszolgálat felforgató tevékenységüket; az információ elrendezése értékes fogódzókat adhatott volna nekik a nyugati titkosszolgálatok módszereihez és akcióihoz; a potenciális ellenségnek módja nyílt volna az így szerzett információt a nemzetbiztonság kárára kiaknázni.

Annak vizsgálata során, hogy a beavatkozásra (a lefoglalásra és a forgalomból való kivonásra) „szüksége volt-e a demokratikus társadalomnak” a „nemzetbiztonság” védelmében, a Bíróság megállapította:

továbbra is nyitott kérdés, hogy a jelentés információtartalma elég érzékeny-e a forgalomból való kivonás indoklásához. A szóban forgó dokumentum hat éves volt ... a biztonsági szolgálat vezetője [maga] ismerte el, hogy 1987-ben az információ egyes elemei önmagukban már nem számítottak államtitoknak ... Végezetül: a jelentés „Bizalmas” besorolása volt, ami alacsony titoktartási fokozatnak számít.

...

120. *Vereniging Weekblad Bluf! v. Hollandia*, 1995. február 9., 9. bekezdés.

A forgalomból való kivonást ... az összefüggések fényében, és nem önálló tényezőként kell megítélni. Miután a folyóirat első nyomását lefoglalták, a kiadó nagy számban újryomatta és Amszterdam roppant forgalmas utcáin értékesítette azt...

Következésképpen a szóban forgó információ széles körben elterjedt, mire a folyóiratot kivonták a forgalomból.

Ez utóbbi kapcsán a Bíróság emlékeztet arra, hogy korábban már megállapította: szükségtelen tovább akadályozni olyan információ átadását, mely korábban nyilvánosságra került ... vagy elvesztette bizalmas jellegét. ...

a kérdéses információ nagy számú állampolgárhoz jutott el, akik így maguk is képessé váltak annak továbbadására. Ezen túlmenően a történekről a média is beszámolt. Ilyen körülmények között az információ államtitokként való kezelése már nem volt indokolt, és a *Bluf!* folyóirat [érintett] számának ... forgalomból való kivonása nem tűnhetett többé szükségesnek a legitim cél eléréséhez. ...

Röviden: mivel az intézkedés nem volt szükséges a demokratikus társadalom szempontjából, a 10. Cikk sérelme megvalósult.¹²¹

Az Observer és Guardian, illetve a *Bluf!* ügyben hozott ítéletek legalább két alapelvre rávilágítottak. Az első alapelv kimondja, hogy ha egyszer nyilvánosságra kerül, a nemzetbiztonsági vonatkozású információ nem tiltható be vagy tartható vissza, és továbbítói sem büntethetők. A második alapelv megtiltja, hogy az állam az összes nemzetbiztonsági vonatkozású információt bizalmasnak minősítse, és ezzel előzetesen korlátozza az érintett információ hozzáférhetőségét. Egyes nemzetbiztonsági vonatkozású információk valóban bizalmas besorolásúak lehetnek, amennyiben alapos okkal feltételezhető, hogy nyilvánosságra kerülésük tényleges nemzetbiztonsági kockázatot jelent. Az információ bizalmas státusza mindazonáltal csak ideiglenes lehet, és szabályos időközönként vizsgálándó, fennállnak-e még e státusz feltételei. A nyilvánosság érdeklődése is figyelembe veendő a nemzetbiztonsági vonatkozású információk bizalmas státuszának fenntartásakor vagy megszüntetésékor.

A nemzeti bíróságoknak a cikk jellegét is figyelembe kell venniük, mikor a bizalmas természetű információ felfedéséhez kötődő ügyekben a beavatkozás arányosságát mérlegelik. A *Stoll v. Svájc* ügyben a kérelmező újságíró pénzbüntetéssel sújtották, amiért sajtónyilvánossá tett egy bizalmas jelentést Svájc Egyesült Államokba akkreditált nagykövététől, Carlo Jagmettitől. A jelentés a svájci kormányzat által alkalmazandó tárgyalási stratégiát taglalta egyebek közt a Zsidó Világkongresszus és a svájci bankok közt zajló

121. 41-46. bekezdés.

huzavonában, melynek kiindulópontja a holokauszt áldozatai által svájci bankszámlákon hagyott források után fizetendő kártérítés volt. A tárgybán született, „bizalmas” jelzetű stratégiai dokumentumot a nagykövet készítette, majd megküldte az ügyben illetékes személynek Svájc Bernben működő Szövetségi Külügyminisztériumába. A Bíróság úgy találta, hogy a 10. Cikk sérelme nem valósult meg, és hangsúlyozta, hogy a kérelmező cikkei egyértelműen reduktív és csonkító módon bántak a jelentéssel, nyelvezetük alkalmas volt rá, hogy a nagykövetet az antiszemitizmus gyanújába keverje, az ennek kapcsán indult szóbeszéd pedig hozzájárult a lemondásához, így módon teremtve közvetlen kapcsolatot a gazdátlan javak ügyének kiindulópontjával, a zsidó közösséget a második világháborúban ért atrocitásokkal. Tekintetbe véve a cikkek pontatlan és szenzációhajhász természetét, mely nyilvános vitához való hozzájárulásuk mértékét eleve korlátozta, és szem előtt tartva, hogy az egyik egy nagy példányszámú napilap címloldalára került, a Bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy a kérelmező fő célja nem a közvélemény tájékoztatása, hanem a nagykövet jelentésének felhasználása volt szükségtelen botránykeltés céljára.¹²²

A törvényi szabályozás, mely abszolút mértékben és feltétel nélkül tiltja az összes nemzetbiztonsággal összefüggő információ megosztását, és ezáltal kivonja a titkosszolgálatok tevékenységét a nyilvánosság ellenőrzése alól, a 10. Cikk sérelmét valósítaná meg, mivel az „egy demokratikus társadalomban nem szükséges». Amennyiben olyan jogszabály kerül megalkotásra, mely a nemzetbiztonsággal összefüggő összes információ átadását tiltja, a nemzeti bíróságoknak el kell azt utasítaniuk, tekintet nélkül arra, hogy büntetőjogi vagy polgári természetű. A bíróságoknak lehetővé kell tenniük a nyilvánosság képviselőjének eljáró sajtó számára, hogy a hírszerzési rendszer működésének zavarait, törvénytelenégeit vagy egyéb hibáit azonosítsa. A véleménynyilvánítás szabadságának nemzetbiztonsági érdekekkel való ütközése esetén a nemzeti bíróságok számára a strasbourgi Bíróság által kimunkált szabályok az irányadók. Amennyiben a belföldi jogrendszer kimondottan nem támogatja a „szükségyszerűség” tesztjét, illetve az arányosság és a közérdek elvét, a nemzeti bíróságoknak tekintetbe kell venniük és fel kell használniuk azokat saját egyensúlytesztjük megalkotásához, melynek segítségével a „szükségyszerűség” kérdése megválaszolható.

További eligazítással szolgál a 12. johannesburgi irányelv,¹²³ mely szerint „az állam nem tagadhatja meg kategorikusan a hozzáférést valamennyi nemzetbiztonsággal kapcsolatos információhoz, de törvénybe csak az információ

122. *Stoll v. Svájc*, 2007. december 10 2007 (NK) 151. bekezdés.

123. A johannesburgi elvek a nemzetbiztonságról, véleményszabadságról és információhoz való hozzáférésről, elfogadva 1995. október 1-én.

azon specifikus és szűk kategóriáit foglalhatja, amelyek a nemzetbiztonság szempontjából kulcsfontosságúak”.

A 15. irányelv tiltja azon személyek nemzetbiztonságot veszélyeztető információk kiadásáért való elmarasztalását, akik (1) azzal kézzel fogható kárt nem okoznak és a nemzetbiztonság érdekét nagy valószínűséggel nem sérítik, avagy (2) az információ megismeréséhez fűződő közérdek felette áll a kitudóságából származó kárnak.”

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának 1981-es, állami szervek által visszatartott információhoz való hozzáférésről szóló ajánlása az információhoz való hozzáférés korlátozásának három kritériumát határozza meg: a korlátozásoknak törvényen vagy joggyakorlaton kell alapulniuk, szükségesnek kell lenniük a demokratikus társadalom szempontjából, és a közérdek védelmét kell szolgálniuk. Az információ megtagadásának megokolhatónak és felülvizsgálhatónak kell lennie. Ez vonatkozik a nemzetbiztonsággal kapcsolatos információra is.

A „nemzetbiztonság” és a véleményszabadság ütközését a Bíróság számos hadititokkal kapcsolatos ügyben is vizsgálta. A *Hadjianastassiou v. Görögország* ügyben egy tisztet 5 hónapos felfüggesztett börtönbüntetésre ítélték titkos katonai információ magáncég felé, anyagi ellenszolgáltatás ellenében történő kiszivárogtatásáért. Az érintett információ egy bizonyos fegyverre és a kapcsolódó műszaki tudásra vonatkozott, és a kormány álláspontja szerint komoly veszélyt jelentett a nemzetbiztonságra. Miután megállapította, hogy a 10. Cikk oltalmának köre a katonai információkra is kiterjed, a Bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy az ítélet a „demokratikus társadalomban szükséges volt” a „nemzetbiztonság” védelmében, és leszögezte:

az állam érdeklődésének megerősítése egy bizonyos fegyver és a kapcsolódó műszaki ismeretek iránt, melyből következtetések vonhatók le a fegyver aktuális készütségi fokára, jelentős károkat okozhat a nemzetbiztonságnak.

(...)

A bizonyítékok nem utalnak az ésszerű arányosság hiányára az alkalmazott eszközök és a legitim cél között.¹²⁴

A *Hadjianastassiou* ítélet két fontos tendenciát határoz meg a nemzeti bíróságoknak. Az első: nem minden katonai információt kell eltitkolni a nyilvánosság előtt. A második: a Bíróság ismételten kimondta, hogy a nemzeti bíróságok feladata úgynként mérlegelni, tényleges és valós veszélyt jelent-e a nemzetbiztonságra az adott információ. Az arányosság elvén

124. *Hadjianastassiou v. Görögország*, 1992. december 16., 45. és 47. bekezdés.

alapuló mérlegelésnek kell választ adnia arra a kérdésre, hogy a katonai jellegű információ nyilvánosságra hozatala kapcsán indokolt-e a tiltás vagy az elmarasztalás.

5.2. A véleménynyilvánítás szabadsága és a területi egység

A *Süreks és Özdemir v. Törökország* ügyben a kérelmezőket a nemzeti bíróságok fejenként 6 hónap börtönnel és pénzbírsággal sújtották szeparatista propaganda terjesztése miatt. Ezen túlmenően a kinyomtatott példányokat is lefoglalták. A kérelmezők két interjút jelentettek meg a PKK egyik vezetőjével, aki elítélte a török hatóságokat délkeleti országokban folytatott tevékenységükért, melyet úgy jellemezett, hogy el akarják űzni lakhelyükről a kurdokat és igyekeznek megtörni ellenállásukat. Kijelentette továbbá, hogy a kurd nép érdekében vívott háború „az utolsó emberig folytatódni fog”. A kérelmezők megjelentettek egy kiáltványt is, melyet négy, a PKK-hoz hasonlóan illegálisan működő szervezet közösen jegyzett. A kiáltvány sürgette a kurdok önrendelkezési jogának elismerését, és követelte a török kormány-csapatok kivonását Kurdisztánból.

A Bíróság elsőként a kormány kiadványban megfogalmazott kritikáját tette vizsgálat tárgyává, és megállapította, hogy „a kormányzattal szembeni kritika messzebbre mehet egy magánemberénél vagy politikusénál.”¹²⁵ A Bíróság azt is leszögezte, hogy noha az interjúkat egy betiltott szervezet vezetőinek egyike adta, éles kritikát fogalmazott meg az állam hivatalos politikája kapcsán és egyoldalú képet festett a fennálló helyzetről, a délkelet-törökországi zavargásokból rá háruló felelősség mértéke nem indokolja a kérelmezők véleménynyilvánítási szabadságának korlátozását. A Bíróság álláspontja szerint:

az interjúk komoly hírértékkel bírtak; tartalmuk bepillantást engedett a nyilvánosságnak a délkelet-törökországi ellenzék vezéralakjainak gondolatvilágába, és ezzel a konfliktus tétjét is kézzel foghatóbbá tette.

A Bíróság leszögezte továbbá hogy „a nemzeti hatóságok nem fordítottak kellő figyelmet arra, hogy a nyilvánosságot a délkelet-törökországi események másik nézőpontjával is megismertessék, tekintet nélkül arra, hogy az számukra mennyiben elfogadható.” A Bíróság arra a megállapításra jutott, hogy a nemzeti bíróságok kérelmezők elítélésére felhozott indokai „relevánsak ugyan, de a véleménynyilvánítás szabadságának ilyen mérvű korlátozását nem indokolják.”¹²⁶

125. *Süreks és Özdemir v. Törökország*, 1999. július 8. (NK) 60. bekezdés.

126. 61. bekezdés.

Hasonlóképpen az *Özgür Gündem v. Törökország* ügyben, a Bíróság megállapította, hogy a szeparatista propaganda terjesztői ellen hozott ítéletek, melyeket a török kormány a nemzetbiztonság, a közrend és a bűnmegelőzés érdekeivel indokolt, a 10. Cikk sérelmét valósítja meg:

a „Kurdisztán” kifejezés olyan értelmű használatát, mely annak Törökországtól való függetlenségére utal, illetve azon személyek megszólaltatását, akik úgy mond a képviselőjében járnak el, a hatóságok jó okkal tekintik provokációnak.

Hivatkozva a nyilvánosság azon jogára, hogy az államétól és a lakosság többségétől különböző nézőpontokat is megismerjen, a Bíróság megállapította, hogy:

noha a cikkek némelyike élesen kritizálta a hatóságokat és – meglehetősen színes, a legkevésbé sem hízelgő kifejezésekkel illetve a biztonsági erőket állítólagosan törvénytelen eljárásukért, a Bíróság megítélése szerint nem értékelhető erőszakra való buzdításként vagy bujtotatásként.¹²⁷

Ezzel szemben a *Sürek v. Törökország (No. 3)* ügyben a Bíróság megállapította, hogy a nemzetbiztonság és a területi egység érdekei arányban álltak a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozásával, tekintetbe véve a cikkben rejlő potenciált a délkelet-törökországi erőszak fokozására: „Az kommunikálja az olvasók felé, hogy az erőszak az önvédelem szükséges és megengedhető módszere az agresszorral szemben.”¹²⁸ A különbség jelen ügy és a hozzá hasonlók között az érintett cikk erőszakra buzdító képességében és az erőszak előfordulásának valószínűségében rejlik, e két tényezőt a Bíróság az ügyek konkrét körülményei alapján, eseti jelleggel mérlegeli.

A *Kühnen v. Német Szövetségi Köztársaság*¹²⁹ ügyben a kérelmező egy olyan szervezet vezetője volt, mely a (Németországban betiltott) Nemzetiszocialista Pártot kívánta visszahozni a politikai közéletbe. Mr. Kühnen olyan kiadványokat terjesztett, melyek a szocialista és független „Nagy Németorszáért” folytatott harcra bátorítottak. Azt írta, hogy szervezete a „német egység, társadalmi igazság, faji büszkeség, közösségi összetartás [és] bajtársiasság” elvi alapján állva szegül szembe a „kapitalizmussal, kommunizmussal és cionizmussal, a külföldi munkaerő beáramlása nyomán erősödő elidegenedéssel és a környezetrombolással.” Ezt is írta: „bárki felléphet e cél érdekében, aki ellene szegül, azzal harcba szállunk és végül megsemmisítjük”. Mr. Kühnent

127. *Özgür Gündem v. Törökország*, 2000. március 16., 70. bekezdés.

128. *Sürek v. Törökország (No. 3)*, 1999. július 8., (NK), 40. bekezdés.

129. *Kühnen v. Német Szövetségi Köztársaság*, 1988. május 12. (határozat).

börtönbüntetésre ítélték a német bíróságok.¹³⁰ Az Európai Bizottság észre vételezte, hogy a kérelmező által propagált nemzeti szocializmus a szabadság és a demokrácia alapjait kérdőjelezi meg, beszéde pedig az Egyezmény preambulumban kifejezett alapértékek egyikével megy szembe, mely szerint az Egyezményben garantált szabadságok legfőbb zálogát „a hatékonyan működő ... politikai demokrácia jelenti.” Ezen túlmenően a Bizottság úgy találta, hogy a kérelmező beszéde faji és vallási megkülönböztetésre alkalmas elemet tartalmazott. A Bizottság mindegyre figyelemmel megállapította, hogy a kérelmező a véleménynyilvánítás szabadságát az Egyezmény betűjével és szellemével, valamint a 17. Cikkkel (jogokkal való visszaélés tilalma) ellentétes módon próbálta használni. A Bizottság végezetül kinyilvánította, hogy a kérelmező véleménynyilvánítási szabadságába való beavatkozás „a demokratikus társadalomban szükséges volt”.

5.3. A véleménynyilvánítás szabadsága és a közrend, illetve bűnmegelőzés

A nemzeti hatóságok a véleménynyilvánítás szabadságát a „zavargások megelőzésének” indokával korlátozták az *Incal v. Törökország* ügyben.¹³¹ Mr. Incal, török állampolgár és (az Alkotmánybíróság által 1993-ban felosztatott) Népi Munkáspárt tagja, a török kormányzatot élesen bíráló szórólapokat terített, és egységes fellépésre bátorította a kurd származású állampolgárokat bizonyos politikai követelések mellett. A szórólapok arra biztatták az embereket, hogy szálljanak szembe a török biztonsági rendőrség kurdok elűzésére indított kampányával, magát a kampányt pedig „az országban a kurd nép ellen jelenleg folyó különleges hadjárat része”-ként jellemezték. A szórólap emellett az állam eljárását úgy jellemezte, mint „államszintű terrort a török és a kurd munkásosztály ellen”. A szórólapok azonban nem uszítottak sem erőszakra, sem gyűlölködéésre. A török biztonsági rendőrség álláspontja szerint a szórólap kimerítette a szeparatista propaganda fogalmát. Mr. Incalt a nemzeti bíróságok hat hónap szabadságvesztésre ítélték izgatás bűncselekményének elkövetése miatt. Eltiltották a közigazgatásban való munkavállalástól, illetve a politikai mozgalmakban, pártokban és szakszervezetekben betölthető egyes szerepköröktől.

A Bíróság előtt a török kormány azt állította, hogy a kérelmező elítélésére a köznyugalom fenntartása érdekében volt szükség, mivel a szórólap agreszív és provokatív nyelvezete alkalmas volt arra, hogy a kurd származású

130. A német büntető törvénykönyv tiltja az alkotmányon kívüli szervezetek propagandájának terjesztését, amennyiben az szembemegy a demokrácia, a szabadság és az emberek közti egyetértés alapértékeivel.

131. *Incal v. Törökország*, 1998. július 9. (NK).

állampolgárokból elmélyítse a meggyőződést, mely szerint ők a „különleges háború” áldozatai, és ezért joguk van önvédelmi bizottságokat létrehozni. A kormány azt is állította, hogy „a szórólapok nyelvezete egyértelművé tette, hogy azok ... egy etnikai csoportot lázadásra bujtogatnak az államrend ellen” és „a terrorizmus erőivel való szembeszállás és azok széttűzése egy demokratikus társadalomban elsőbbséget élvez”¹³².

A Bíróság nem osztotta a kormányzat véleményét, és kinyilvánította annak szükségességét, hogy a „kormány tetteit vagy mulasztásait” a törvényhozói és bírói testületek mellett a közvélemény is figyelemmel kísérje¹³³. Annak kapcsán, hogy a kérelmező elítélése és megbírságolása „szükséges volt-e egy demokratikus társadalomban”, a Bíróság leszögezte, hogy „[noha] mindenkinek drága, a véleménynyilvánítás szabadsága a politikai pártok és aktív tagjaik számára kiemelt fontossággal bír”¹³⁴. A Bíróság megállapította, hogy nem talált:

olyasmit, ami bizonyítaná, hogy Mr. Incalt bármiféle felelősség terheli a törökországi terrorizmus problémájáért ...

Mindent összevetve Mr. Incal elítélése aránytalan volt a legitim célhoz viszonyítva, ennél fogva szükségtelen egy demokratikus társadalomban.¹³⁵

A 10. Cikk sérelmén túlmenően a Bíróság a tisztességes eljáráshoz való jog (6. Cikk) sérelmét is megállapította, mivel a bírói testület egyik tagja katonai bíró volt.

A köznyugalom fenntartására, a bűnmegelőzésre és a nemzetbiztonság védelmére hivatkozott az osztrák kormány a *Saszmann v. Ausztria* ügyben. A kérelmezőt három hónap börtönbüntetésre ítélték (a végrehajtást három év próbaidőre felfüggesztve) azért, mert a fegyveres erők tagjait a sajtó útján a szolgálati szabályzat és a katonai törvények megszegésére bujtogatta. A Bizottság úgy döntött, hogy a kérelmező elítélésére elégséges indokkal szolgált az osztrák szövetségi hadsereg fegyelmének megőrzése és a nemzetbiztonság védelme: „a katonai törvények figyelmen kívül hagyására való uszítással olyan törvények eltörlését kívánták előmozdítani, amelyeket korábban alkotmányos módon fogadtak el. Az ilyen alkotmányellenes nyomásgyakorlás túrheterlen egy demokratikus társadalomban.”¹³⁶

132. 57. bekezdés.

133. 54. bekezdés.

134. 46. bekezdés.

135. 58. és 59. bekezdés.

136. *Saszmann v. Ausztria*, 1997. február 27. (határozat).

A Bíróság ettől eltérő következtetésre jutott a *Vereinigung demokratischer Soldaten Österreichs és Gubi v. Ausztria* ügyben, ahol az osztrák bíróságok betiltották egy havi magazin terjesztését a katonák közt a laktanyákban; a magazin reformokat sürgetett és törvényes fellépésre biztatta a katonákat a hatóságok ellen. Az osztrák kormány arra hivatkozott, hogy a kérelmezők kiadványa veszélyeztette az ország védelmi rendszerét, haderejének hatékonyságát, és rendbontáshoz és bűncselekményekhez vezethetett volna. A Bíróság nem fogadta el a kormány érvelését, és megállapította, hogy a kiadvány tartalmainak zöme:

panaszokat és reformjavaslatokat fogalmazott meg, illetve arra bátorította olvasóit, hogy ügyükben hivatalos panasszal vagy fellebbezéssel éljenek. Gyakorta provokatív hangvétele dacára azonban a kiadvány tartalma nem lépte át a vélemények ütköztetése során tiszteletben tartandó határokat, így azt egy demokratikus állam hadseregének éppúgy tolerálnia kell, mint a társadalomnak, amelyet szolgál.¹³⁷

A Bíróság ennél fogva megállapította a 10. Cikk sérelmét.

5.4. A véleménynyilvánítás szabadsága és az erkölcs

Az „erkölcs” és a véleménynyilvánítási szabadság konfliktusa új értelmezésekkel bővítette az arányosság elvét, és az esetek többségében a művészi szabadság tárgykörében merült fel. Mint az ilyen esetekben általában, a Bíróság szélesebb mérlegelési mozgásteret engedett a nemzeti hatóságoknak, elismerve, hogy az „erkölcs” az egyes tagállamokban, vagy akár egyazon állam különböző régióiban is eltérő lehet.

A *Müller és mások v. Svájc* ügyben¹³⁸ a nemzeti hatóságok beavatkozását a véleménynyilvánítás szabadságába a Bíróság megalapozottnak és „demokratikus társadalomban szükségesnek” ítélte a „közkerölcs” védelmében. 1981-ben, egy kortárs művészeti kiállításon Mr. Müller három nagy méretű festményt állított ki, melyek nyíltan ábrázolták a szodómiát, a zoofíliát, a maszturbációt és a homoszexualitást. A kiállításra bárki ingyenesen beléphetett, a műalkotások korhatár nélkül megtekinthetők voltak. A svájci bíróságok pénzbüntetésre ítélték Mr. Müllert és a kiállítás szervezőit, a festményeket pedig lefoglalták és átadták egy művészeti múzeumnak megőrzésre. Mr Müller azonban 1988-ban visszakarta őket. Strasbourgban Mr. Müller és a kiállítás szervezői azt állították, hogy mind az ellenük hozott ítélet, mind a lefoglalás ténye megsértette véleménynyilvánítási szabadságukat.

137. *Vereinigung demokratischer Soldaten Österreichs és Gubi v. Ausztria*, 1994. december 19., 38. bekezdés.

138. *Müller és mások v. Svájc*, 1988. május 24.

A Bíróság utalt rá, hogy az aláíró államoknak nincs egységes elképzelésük a területükön érvényes közerkölcsről. A Bíróság megállapította, hogy a nemzeti bíróságok alkalmasabbak a nemzetközi bíráknál, hogy

„morális” kérdésekben döntést hozzanak, mivel az előbbiek közvetlen kapcsolatban állnak a „közízlést formáló” folyamatokkal. A Bíróság kijelentette továbbá, hogy a kérdéses festmények nyersen ábrázolták a szexuális kapcsolatot, különösen emberek és állatok között ... a nyilvánosság szabadon hozzájuk férhetett, a szervezők azt sem belépődíjjal, sem korhatár érvényesítésével nem korlátozták. A festmények egy olyan kiállításon kerültek bemutatásra, mely a legszélesebb közönséghez szólt, annak figyelmét kívánta megragadni.¹³⁹

A Bíróság megállapította, hogy a nemzeti bírók érvei, melyek szerint a képek „messzemenően alkalmasak voltak arra, hogy a hagyományos szexuális irányultságú személyek érzékenységét a „szexualitás legnyersebb formáinak ábrázolásával sértsék, ”összességében megalapozottak voltak¹⁴⁰. A Bíróság ezen álláspontját utóbb több, a művészi szabadsághoz köthető ítélet is megerősítette.¹⁴¹ A tény, hogy a kiállításra gyermekek is bejuthattak, központ szerepet játszott a Müller ítéletben, akárcsak a *Handyside v. Egyesült Királyság* ügyben,¹⁴² melyben a brit hatóságok a kérelmező által kiadott és forgalmazott könyv tartalmát obszcénnek ítélték.

A *Wingrove v. Egyesült Királyság* ügyben a Brit Mozgóképek Kategorizáló Bizottság megtagadta a besorolást egy *Extázis víziói* című videofilmtől. A filmben egy apácának öltözött fiatal színésznő – Avilai Szent Teréz, egy tizenhatodik században élt karmelita nővér és kolostoralapító szerepében – érzéki víziók sorát éli át Jézus Krisztusról. A Bizottság arra a következtetésre jutott, hogy a besorolás Brit Mozgóképek Kategorizáló Bizottság általi megtagadása szükségtelen volt egy demokratikus társadalomban a vallásos érzékenység védelmében. A Bizottság véleménye szerint az előzetes intézkedés jogosságához súlyosabb érve lett volna szükség „az illetékes hatóságok abbéli meggyőződésénél, hogy a lakosság egy része felháborodik majd.”¹⁴³ Nagy súllyal esett latba az, hogy nem mozifilmről volt szó, mely a közönség egészéhez szól, és az is, hogy a Kategorizáló Bizottságnak rendelkezésére állt a „18 éven felülieknek” besorolás.

139. 36. bekezdés.

140. Uo.

141. *Vereinigung Bildender Künstler v. Ausztria*, 2007. január 25.

142. *Handyside v. Egyesült Királyság*, 1976. december 7.

143. *Wingrove v. Egyesült Királyság*, a Bizottság 1995. január 10-i jelentése.

A Bíróság ebben az ügyben felülbírálta a Bizottság döntését. Nem tudta azonban rávenni magát, hogy a szentségtörést a 10. Cikk sérelmeként értékelje. Kijelentette, hogy:

noha a 10. Cikk 2. bekezdése igen szűkre szabja 2 ... a közérdekű témákról folyó politikai közbeszéd korlátozásának lehetőségeit, ... szélesebb mozgásteret biztosít az aláíró államoknak a véleménynyilvánítási szabadsággal összefüggő olyan esetekben, melyeknek lényegét valamiféle belső érték, az erkölcsi, de különösen a vallásos meggyőződés sérelme képezi.¹⁴⁴

Löhmus bíró különvéleményében okkal jegyezte meg, hogy:

a Bíróság a 10. Cikk alkalmazása során ... az államok mérlegelési jogköréhez igazítja saját doktrínáját. Bizonyos esetekben a mérlegelési jogkör kimondottan széles, más esetekben korlátozottabb. Nem könnyű azonban meghatározni a mérlegelési jogkör kiterjedését szabályzó alapelveket.¹⁴⁵

Akadnak arra utaló jelek, hogy a Bíróság álláspontja változik a művészi szabadság és az államok széles mérlegelési jogköre kapcsán. Az *I.A. v. Törökországügyben* a kérelmező megjelentetett egy regényt, mely filozófiai és teológiai kérdéseket feszegetett, és kétezer példányban került forgalomba. A kérelmező ellen eljárás indult „isten, a vallás, a próféta és a szent korán” megsértése miatt, és el is ítélték szentséggalazásért. A Bíróság tagjainak többsége a *Wingrove* ügyben alkalmazott logikát követte. Ez széles körű mérlegelési lehetőséget biztosított Törökországnak, mivel „a hívők alappal érezhetik magukat nem kívánt támadások célpontjának”, és a „muszlimok szentségeinek védelmében tett lépésekre sürgető társadalmi szükség mutatkozik.”¹⁴⁶ Costa, Cabral Barreto és Jungwiert bírák közös ellenvéleménye a *Handyside* ítélet azon aspektusára hivatkozott, mely szerint a 10. Cikk oltalma mindazon információkra és eszmékre kiterjed, melyek „megrázzák, sértik vagy feszélyezik az államot vagy a népesség bármely részét”. Kijelentették, hogy „ezek a szavak nem holmi ráolvasás vagy rituálé részei: komolyan kell venni és illő súllyal mérlegelni őket Bíróságunk döntéseinek meghozatala során.”¹⁴⁷ Elismerték, hogy a regény tartalmaz sértő és aggályos részeket, de úgy vélték, hogy ezek a részek önmagukban nem szolgálhatnak alapul az egész könyv elítéléséhez és a kiadó elleni büntetőeljáráshoz, mivel „a demokratikus társadalom nem teokratikus társadalom”. A különvéleményt megfogalmazó bírákat nem győzte meg a *Wingrove* precedens, és arra jutottak, hogy „ideje felülvizsgálni az esetjog vonatkozó részét, mely érzésünk szerint túl nagy hangsúlyt helyez a konformizmusra és a gondolati

144. *Wingrove v. Egyesült Királyság*, 1996. november 25-i ítélet, 58. bekezdés.

145. Löhmus bíró különvéleménye, 1. bekezdés.

146. *I.A. v. Törökország*, 2005. szeptember 13., 30. bekezdés.

147. Costa, Cabral, Barreto és Jungwiert bírák közös különvéleménye, 1. bekezdés.

egysíkúságra, és egy óvatoskodó, idejétmúlt sajtószabadság-értelmezésen alapul.”¹⁴⁸

Az „erkölcs” és a véleménynyilvánítási szabadság konfliktusának egy másik típusát vizsgálta a Bíróság az *Open Door és Dublin Well Woman v. Írország* ügyben.¹⁴⁹ Az Open Door Counseling Ltd és a Dublin Well Woman Centre Ltd („Open Door” és „Dublin Well Woman”) nonprofit szervezetek az abortuszt tiltó Írországban. A két szervezet tanácsokkal segítette a terhes nőket, a Dublin Well Woman pedig széles körű szolgáltatásokat nyújtott nekik a családtervezés, a terhesség, az egészségügy, a meddőség, stb. területein. Olyan információt is kínált a terhes nőknek, hogyan végezteshetnek abortuszt Írország határain kívül, például néhány Egyesült Királyságban működő klinika címét. Mindkét szervezet információszolgáltatásra szorított, az abortuszra vonatkozó döntés meghozatalát meghagyta az érintetteknek. 1983-ban a Dublin Well Woman kiadott egy brosúrát, melyben két újkeletű alkotmánymódosítást kritizált. Az első módosítás alapján bárki kezdeményezhette a bíróságon az Írország határain kívül végzett abortuszokra vonatkozó tájékoztatás tilalmát. A második módosítás értelmében bárki kezdeményezhette a bíróságon, hogy a gyaníthatóan abortuszra készülő nőket akadályozza meg az ország elhagyásában.

1986-ban, a Society for the Protection of Unborn Children (Ireland) Ltd. beadványa nyomán, az ír bíróságok úgy döntöttek, hogy az abortusszal kapcsolatos információ megosztása alkotmány- és törvényellenes. A bíróságok végzést adtak ki a Dublin Well Woman és az Open Door ellen, megakadályozandó, hogy a terhes nőknek az Írország határain kívül végzendő abortuszhoz tanácsot és segítséget nyújthassanak. A két szervezet a strasbourgi Bírósághoz fordult azt állítva, hogy információ eléréséhez és továbbadásához fűződő jogukat megsértették. Négy nő is csatlakozott hozzájuk: kettő a tilalom tényleges, kettő pedig annak virtuális áldozataként.

Az „erkölcs” mint legitim cél kapcsán a Bíróság tudomásul vette, hogy a meg nem született gyermekek védelme az ír nép kiemelt morális értékei közé tartozik, úgy ítélte azonban, hogy a nemzeti hatóságok mozgásterét „erkölcsi” tekintetében lehet a szokásosnál tágabb de, végtelen nem: a nemzeti hatóságok „jogköre nem tágítható ellenőrizetlenül és korlátlanul.”¹⁵⁰ A Bíróság azt is vizsgálta, hogy a beavatkozáshoz adva volt-e a „sürgető társadalmi igény”, és hogy az arányban állt-e az elérni kívánt legitim céllal. A Bíróságot meghökkentette az ír bíróságok által kibocsátott végzések abszolút jellege:

148. 8. bekezdés.

149. *Open Door and Dublin Well Woman v. Írország*, 1992. október 29.

150. 68. bekezdés.

végleges és általános tilalmat fogalmaztak meg „korra, egészségi állapotra és a terhesség-megszakításra vonatkozó tanácsadás okára való tekintet nélkül” (73. bekezdés). A Bíróság megállapította, hogy a korlátozás túlságosan általános és aránytalan. A beavatkozás aránytalansága kapcsán a Bíróság jelezte, hogy léteznek más elérhető információforrások (folyóiratok, telefonkönyvek, külföldön élő személyek), melyek külön-külön is kérdésessé teszik a kérelmezők ellen hozott határozatok sürgető természetét.

A nemzeti bíróságokat ismételten emlékeztette arra, hogy a véleménynyilvánítási szabadság átfogó és/vagy állandó korlátozása elfogadhatatlan, még a közérkölcse kiemelten érzékeny területén is. A nemzeti bíróságok útmutatást kaptak az arányosság vezérelvének alkalmazásához: az önkifejezés célcsoportja fontos, és különösen nagy jelentőséggel bír, ha gyermekek és fiatalok is akadnak benne; az önkifejezés egyes módzatait korlátozó eszközök ugyanolyan fontosak, mint az „immorális” hatás minimalizálása; az erkölcsi károkozás eshetőségét, az önkényesség elkerülése érdekében, azonosítani kell.

6. fejezet

Szabad véleménynyilvánítás és jó hírnév

Mások jóhírneke és jogainak védelme messze a leggyakoribb „legitim cél” azok közül, melyekkel a nemzeti hatóságok a véleménynyilvánítás szabadságát korlátozni igyekeznek. Gyakorta hivatkoznak rá a kritikával illetett politikusok és köztisztviselők. A Bíróság tekintélyes joggyakorlattal bír ezen a területen, mely magas szintű védelmet biztosít a véleménynyilvánítási szabadságnak, különös tekintettel a sajtóéra. A média privilegiált helyzete a Bíróság abbéli meggyőződéséből fakad, hogy szerepe központi jelentőségű a demokratikus társadalom politikai önkifejezésének folyamatában, a választási rendszertől a nyilvánosság tájékoztatásáig. Ami a nyelvhasználatot illeti, a Bíróság elfogadja a súlyos és éles kritikát, nemkülönben a „színes” kifejezéseket, mivel ezek minden másnál hatékonyabban irányítják a figyelmet a vita tárgyára.

A véleménynyilvánítási szabadság és a magánélethez való jog egyensúlyának megteremtésekor a Bíróság azt a hat kritériumot használja, melyek az *Axel Springer AG v. Németország* ügyben kerültek meghatározásra:¹⁵¹ a közérdekű eszmecseréhez való hozzájárulás; az érintett személy és a szóban forgó téma ismertsége; a személy megelőző tevékenysége; az információ megszerzésének módszere; a jelentés tartalma, formája és következményei; illetve a kapott büntetés. A fentiek részletes elemzésére alább visszatérünk még.

6.1. Közszerelők jó hírneve

A különböző közszerelői csoportokat megillető védelem kérdésében a Bíróság esetjoga az irányadó. A bírókat ért kritikák kapcsán a Bíróság a kevesebb védelem, szélesebb állami mérlegelési hatáskör elvét vallja. A köznapi emberek és közéleti személyek (de nem politikusok) esetében is a kevesebb védelem elve érvényesül. A legmagasabb szintű védelmet a politikusok és magas rangú közhivatalnokok kapcsán tett kijelentések élvezik, mivel az ilyen kritika tárgya az állam, a kormányzat vagy valamely állami intézmény is lehet.¹⁵²

151. *Axel Springer AG v. Németország*, 2012. február 7.

152. Human rights files No. 18, *Freedom of expression in Europe, Case-law concerning Article 10 of the European Convention on Human Rights*, Council of Europe, 2007 március.

A sajtószabadság azonban nem jelent abszolút felhatalmazást a közszereplők magánéletébe való korlátlan beavatkozásra. A *Von Hannover v. Németország* ügyben a Bíróság a magánélet tiszteletben tartásának joga mellett döntött. A Bíróság megerősítette, hogy a magánélet koncepciója kiterjed a személyes identitás olyan elemeire is, mint az illető neve vagy képmása. Továbbá a magánélet, a Bíróság álláspontja szerint, magában foglalja az egyén fizikai és szellemi épségét; az Egyezmény 8. Cikke által garantált jogok elsődleges célja a személyiség külső behatásoktól mentes kiteljesedése a kapcsolatokban, melyek más emberi lényekhez fűzik. A kérelmező védelemben részesült a magán- és családi életét veszélyeztető képek és cikkek nyilvánosságra hozatala ellen.¹⁵³

6.2. Politikusokkal szembeni kritika

Sokkal alacsonyabb szinten védett a politikusok magánélete és jó hírneve, különösen akkor, ha az érintett személy magánélete munkavégzésére és közfeladatai ellátására is kihat. A Bíróság megállapította, hogy közszférában való szerepvállalásukkal a politikusok önként helyezik magukat a reflektorfénybe, ennél fogva több kritikát kell elviselniük és nem árt, ha „vastagabb a bőrük”.

A *Lingens v. Ausztria* ügyben¹⁵⁴ a Bíróságnak a sajtószabadság és egy magas beosztású kormányhivatalnok jó hírnévhez való joga közt kellett egyensúlyt teremtenie. 1975. októberében, az Ausztriában tartott általános választásokat követően Mr. Lingens két cikket publikált, melyekben a választások győztesét, Mr. Bruno Kreisky osztrák szövetségi kancellárt kritizálta. A kritika középpontjában a kancellár egy politikai döntése állt: bejelentette, hogy koalíciót köt egy párttal, melynek vezetője közismert volt náci múltjáról, a kancellár pedig rendszeres erőfeszítéseket tett, hogy az egykori nácik megőrizhessék politikai súlyukat. A kancellár viselkedését a cikkek „immorálisnak”, „megvetendőnek” és a „legnyilvánvalóbb opportunizmusnak” titulálták. A kancellár által indított magánvádi eljárásban az osztrák bíróságok az inkriminált kijelentéseket sértőnek találták, és az újságírókat pénzbírságra ítélték. A nemzeti bíróságok úgy találták továbbá, hogy az újságíró nem tudja bizonyítani a „legnyilvánvalóbb opportunizmus” vádját. A strasbourgi Bíróság előtt az osztrák kormány azt állította, hogy a kérelmező elítélésére a kancellár jóhírének védelmében volt szükség.

A beavatkozás „demokratikus társadalomban való szükségességének” vizsgálata során a Bíróság néhány nagyon fontos irányelvet határozott meg. A politikusoknak nagyobb toleranciát kell tanúsítaniuk a média kritikái iránt:

153. *Von Hannover v. Németország*, 2004. június 24.

154. *Lingens v. Ausztria*, 1986. július 8.

a sajtószabadság az egyik legalkalmasabb eszköz a nyilvánosság kezében arra, hogy ismereteket szerezzen és véleményt alkosson a politikai vezetők-ről. Általánosabban: a politikai vita szabadsága a demokratikus társadalom Egyezményben garantált alapvetései közé tartozik.

Az elfogadható mértékű kritika értelmezési tartománya ennek megfelelően szélesebb egy politikus, mint egy magánszemély esetében. Az utóbbitól eltérően az előbbi szükségképpen és tudatosan kínálja fel elemzése minden egyes szavát és megnyilvánulását úgy az újságíróknak, mint a tágan értelmezett nyilvánosságnak, így toleranciaszintjének is magasabbnak kell lennie.¹⁵⁵

A Bíróság nem tagadta meg a védelmet a politikusok jóhírértől, de kifejtette, hogy „az ilyen esetekben az igényelt védelemnek a folyamatban lévő politikai eszmecserék érdekéhez és érdekeihez kell igazodnia.”¹⁵⁶

Szempont volt a kifogásolt cikkek politikai kontextusa is: „[a] vonatkozó minősítéseket a választások nyomán kialakult politikai vita összefüggésében kell értelmezni; ... a küzdelemben az érintett felek minden rendelkezésükre álló eszközt bevetettek, ami távolról sem tekinthető egyedinek a politikai csatározások világában.”¹⁵⁷

A Bíróság nagy jelentőséget tulajdonított a kérelmező ellen hozott ítélet sajtószabadságra gyakorolt általános hatásának is:

[a]hogy arra a kormány rámutatott, a vitatott cikkek ekkorra széles körben ismertek voltak, így az alkalmazott büntetés szigorúan véve nem korlátozta szerzőjük véleménynyilvánítási szabadságát, egyfajta módon mégis cenzúraként érvényesült, hisz eltántoríthatta attól, hogy kritikai észrevételeit a jövőben hasonló módon fejezze ki ... A politikai vita összefüggésében szemlélve a büntetés kétségtelenül alkalmas volt rá, hogy az újságírókat a közösség számára létfontosságú kérdések felvetésétől elriassza. Ugyanakkor az efféle szankciók csökkentik a sajtó hatékonyságát hagyományos tömegtájékoztatási és nyilvános felügyeleti szerepkörében.¹⁵⁸

A Bíróság által meghatározott alapelvek értelmében a politikusok és magas beosztású kormányhivatalnokok (köztársasági elnök, miniszterelnök, miniszterek, parlamenti képviselők, stb.) jóhírének vagy becsületének (jobbára sajtóban elszenvedett) sérelmét különleges vagy kiemelt módon szankcionáló nemzeti törvények összeegyeztethetetlenek a 10. Cikkkel.¹⁵⁹ Ahol ilyen rendelkezések léteznek és a politikusok hivatkoznak rájuk, a nemzeti bíróságok tiszte alkalmazásuktól eltekinteni, és a becsület és a hírnév megsértésére

155. 42. bekezdés.

156. 42. bekezdés.

157. 43. bekezdés.

158. 44. bekezdés.

159. *Otegi Mondragon v. Spanyolország*, 2011. március 15.

vonatkozó általános szabályokra hagyatkozni. Amennyiben a politikusok becsülete és jó hírneve összeütközésbe kerül a sajtószabadsággal, a nemzeti bíróságoknak az arányosság elve alapján kell dönteniekről, szükséges-e az újságíró elítélése a demokratikus társadalomban – ehhez nyújtanak segítséget a Bíróság által a Lingshez hasonló ügyekben meghatározott irányelvek.

A Bíróság a *Sanocki v. Lengyelország* ügyben hangsúlyozta, hogy bár a politikusoknak több kritikát kell tolerálniuk az átlagosnál, képesnek kell lenniük arra is, hogy megvédjék magukat az alaptalan vádaktól, melyek személyük vagy hivatali gyakorlatuk hitelességét megkérdőjelezzik.¹⁶⁰

6.3. Magas beosztású kormányhivatalnokok és köztisztviselők

A politikusokkal szemben megfogalmazott kritikakénál alacsonyabb szintű védelem illeti meg a kormányok magas beosztású hivatalnokait (államelnökök,¹⁶¹ miniszterek,¹⁶² parlamenti képviselők, stb.) vagy köztisztviselői¹⁶³ (rendőrtisztek, ügyészek, nyomozók és közhivatalnokok) kapcsán megfogalmazott kritikákat. A jelek arra mutatnak, hogy a Bíróság mind „megengedőbben” értelmezi a határvonalat kritika és sértés között az olyan közhivatalnokokat és közintézményeket érintő ügyekben, ahol a véleménynyilvánításra közérdekű eszmecsere vagy politikai vita során kerül sor.¹⁶⁴

A *Colombani és mások v. Franciaország* ügyben a Bíróság elemezte az államfőt védő francia törvényeket egy, a marokkói uralkodót ért sérelem tükrében. A Bíróság megállapította, hogy a törvény rendkívüli kiváltsággal ruházza fel a mindenkori államfőt:

[s]tátuszukból és funkciójukból fakadó elszigetelésük bármiféle kritikáktól, tekintet nélkül annak megalapozottságára ... olyan kiváltsággal ruházza fel a külföldi államfőket, mely összeegyeztethetetlen a modern gyakorlattal és politikai koncepciókkal. Bármennyire eminens érdeke is az államoknak a kölcsönös jóviszony fenntartása és a vezetők közti bizalom erősítése, az efféle privilégium messze túlmutat a kívánt cél eléréséhez szükséges mértéken.¹⁶⁵

160. *Sanocki v. Lengyelország*, 2007. július 17., 61. bekezdés.

161. Egy külföldi államfőt illető védelem volt a központi kérdés az *Eon v. Franciaország*, 2013. március 14. ügyben. A Bíróság megállapította, hogy nincs ok az államfő számára különleges védelmet biztosítani a becsületsértésről és rágalmazásról szóló törvények vonatkozásában.

162. *Tuşalp v. Törökország*, 2012. február 21.

163. *Sokolowski v. Lengyelország*, 2005. március 29.

164. *Uj v. Magyarország*, 2011. július 19.

165. *Colombani és mások v. Franciaország*, 2002. június 25., 68. bekezdés.

A *Thorgeir Thorgeirson v. Izland*¹⁶⁶ ügyben a Bíróság a sajtószabadság részeként ismerte el a közszereplők bírálatát. A kérelmező (író) egy napilapban két cikket tett közzé a rendőri brutalitás témakörében. Az első cikk egy igazságügyminiszterhez intézett levél formáját öltötte, melyben felszólította, hogy hozzon létre bizottságot „azon hovatovább köztudomású szóbeszédék kivizsgálására, melyek szerint a reykjaviki rendőrségnél mind gyakoribb a brutalitás és annak természetellenes módon való eltusolása.” A kérelmező – egyetlen rendőri brutalitásnak kitett újságíró kivéve – nem nevezett meg áldozatokat. A rendőrök és viselkedésük kapcsán Mr. Thorgeirson egyebek közt az alábbi kifejezéseket használta: „egyenruhás vadak, akik több-kevesebb csendben járnak városunk éjszakai életének dzsungelét”, „polgárok sorát züllesztik újszülöttek szellemi színvonalára a velük szemben használt fojtófogások, melyeket a rendőrök és kidobóemberek mindegyike ismer és brutális rendszerességgel alkalmaz az előírt elővigyázatos bánásmód helyett”, illetve „legsötétebb perverzcióikat kiélő vademberek és szadisták.” Egy tévéműsort követően, melyben a rendőrség elutasította a brutalitás vádját, a kérelmező újabb cikket publikált, mely szerint a „[rendőri] viselkedés hovatovább a mundér becsületét védő testület egészére nézve tipikusnak tekinthető: mindennapos az erőszak, a hamisítás, a hatásköri túllépés, a babonaság, a kapkodás és a hozzá nem értés.” A kérelmezőt a rendőrség meg nem határozott számú munkatársának rágalmazásáért pénzbüntetésre ítélték.

A Bíróság előtt a kormányzat azzal érvelt, hogy az ítéletre „mások, közelebről a rendőrök becsületének védelmében volt szükség, és azzal, hogy az elfogadható mértékű kritika kiterjesztő értelmezése csak a politikai közbeszédre vonatkozik. A Bíróság azonban kifejtette, hogy „az esetjog nem választja el egymástól a kormányzat által sugallt módon a politikai közbeszédet és az egyéb közérdekű témákról folytatott eszmecsere-t.” A nyelvhasználat kapcsán a Bíróság megállapította, hogy „mindkét cikk különösen erős kifejezéseket alkalmaz. Figyelemmel azonban szándékolt rendeltetésükre és hatásukra, a Bíróságnak az a meggyőződése alakult ki, hogy nyelvezetük nem lépi át a tolerálhatóság küszöbét.” A Bíróság összességében úgy foglalt állást, hogy „az ítélet alkalmas volt a lakosság közérdekű vitától való eltántorítására”, a kormányzat által előterjesztett okok pedig nem igazolták megfelelően a legitim cél eléréséhez képest aránytalan mértékű beavatkozást. A kérelmező elítélése tehát „nem volt szükséges egy demokratikus társadalomban”¹⁶⁷.

A *Thoma v. Luxemburg* ügyben egy újságíró polgári kártérítésre köteleztek azon kijelentése miatt, hogy a Vad- és Erdőgazdálkodási bizottság

166. *Thorgeir Thorgeirson v. Izland*, 1992. június 25.

167. 64-69. bekezdésének sérelmét.

tagjai – egyetlen kivétellel – megvesztegethetők. A Bíróság megállapította a 10. Cikk figyelembe véve a témában folyó széles körű vitát és az annak nyomán támadt közérdeklődést is. A köztisztviselők kritikája kapcsán a Bíróság kifejtette:

A hivatalos minőségben eljáró köztisztviselőknek, a politikusokhoz hasonlóan, több kritikai észrevételt kell tolerálniuk a magánszemélyeknél. Noha túlzás lenne azt állítani, hogy a köztisztviselők ugyanolyan tudatos betekintést engednek a nyilvánosság számára szavaik és tetteik mögé, mint a politikusok, az előbbieknél az utóbbiakkal azonos módon kell szembenézniük a tevékenységükre vonatkozó kritikákkal.¹⁶⁸

Az egyes bírák és ügyészek kritikája nem élvezi ugyanezt a különleges védelmet – a jogrendszer működtetőit a Bíróság álláspontja szerint különleges védelem illeti meg.¹⁶⁹

A *Castells v. Spanyolország*¹⁷⁰ ügyben a Bíróság hangsúlyozta: a politikai ellenzék véleménynyilvánítási szabadságának hathatósabb védelemre van szüksége. Mr. Castells a spanyol parlament szenátora volt, és egy olyan politikai szervezetet képviselője volt, mely támogatta Baszkföld függetlenségét. 1979-ben írt egy cikket „Felháborító büntetlenség” címmel, mely egy nagy példányszámú, országos terjesztésű napilapban jelent meg. Mr. Castells azzal vádolta a kormányt, hogy az nem vizsgálja ki a Baszkföldön történt gyilkosságokat és támadásokat, és megállapította: „[e] bűncselekmények elkövetői továbbra is felelős posztokat töltenek be, teljesen büntetlenül. Sosem adtak ki elfogatóparancsot ellenük.” Mr. Castells bűnrészességgel is megvádolta a kormányt az említett cselekményekben:

[a] hatalmon lévő jobboldalnak minden eszköz (rendőrség, bíróságok és börtönök) rendelkezésére áll ahhoz, hogy a temérdek büntett elkövetői ellen eljárjon. De semmi vész, a jobboldal nem támad önmagára.

...

Akik manapság felelősek a közrendért és a bűnüldözésért, ugyanazok, akik mindig is voltak.

A bűncselekményeket elkövető szélsőséges csoportokról a szerző így ír:

[t]erjedelmes akták foglalkoznak velük, melyek naprakészek. Tekintélyes mennyiségű fegyver és készpénz felett diszponálnak. Anyagi és személyi erőforrásaik korlátlanok, és teljesen büntetlenül működhetnek ... nem túlzás azt állítani, hogy előzetes felmentést kaptak minden bűnül alól.

168. *Thoma v. Luxemburg*, 2001. március 29.

169. *Blaja News Sp. z o.o. v. Lengyelország*, 2013. november 26.; *Łozowska v. Lengyelország*, 2015. január 13.

170. *Castells v. Spanyolország*, 1992. április 23.

Mr. Castells kijelentette továbbá:

[e]zek mögött a cselekmények mögött kizárólag a kormány, a kormányzó párt és annak tagsága állhat. Nincs kétségünk afelől, hogy egyre gyakrabban fogják használni politikai eszközként a baszk szeparatisták könyörtelen levadászása és fizikai megsemmisítése érdekében ... De a sorainkból szedett következő áldozat érdeke azt kívánja, hogy a felelősöket mielőbb, a lehető legnagyobb nyilvánosság előtt megnevezzük.

Mr. Castellst a kormány befeketítésével vádolták meg, és egyéves börtönbüntetésre ítélték, melyet sosem töltött le.

A Bíróság előtt a spanyol hatóságok arra hivatkoztak, hogy Mr. Castells elítélése a „közrend és a közbiztonság védelmét” szolgálta. Azt vizsgálva, hogy a beavatkozás „szükséges volt-e egy demokratikus társadalomban”, a Bíróság megállapította:

[a] véleménynyilvánítás szabadsága mindenkinek fontos, de az állampolgárok választott képviselői számára egyenesen nélkülözhetetlen. Ők képviselik a választókat, ők hívják fel a figyelmet szükségleteikre és ők védelmezik érdekeiket. Ezért ha a parlamenti ellenzék képviselőinek (akik közé a kérelmező is tartozik) véleménynyilvánítási szabadságát korlátozzák, a Bíróságnak a legnagyobb gondossággal kell kivizsgálnia a körülményeket.¹⁷¹

A Bíróság ezt követően észrevételezte, hogy „Mr. Castells nem a szenátus üléstermében fejtette ki véleményét, amit bármiféle szankció kockázata nélkül megtehetett volna, hanem egy napilap hasábjain. Amiből azonban nem következik, hogy lemondott volna a kormányzat bírálatának jogáról.”

A kormányzat bírálatáról szólván a Bíróság kifejtette:

[a] megengedhető bírálat korlátai tágabbak a kormányzat vonatkozásában, mint a magánszemélyek, vagy akár politikusok esetében. Egy demokratikus rendszerben a kormányzat tevékenységeit és mulasztásait nem csupán a törvényhozói és végrehajtói hatalom intézményeinek kell élénk figyelemmel kísérniük, de a sajtónak és a nyilvánosságnak is. A kormánynak emellett, hatalmi pozíciójából adódóan, önmérséklettel kell élnie a büntetőeljárás eszközével, különösen ha az ellenfeleinek médián keresztül indított, általa indokolatlannak vélt támadásaira és bírálataira más módon is lehetősége van válaszolni.¹⁷²

A Bíróság megállapította a 10. Cikk sérelmét. Ehhez járult még De Meyer bíró megerősítő véleménye, mely szerint „nincs ok arra, hogy az intézmények az egyéneknél, illetve a kormányzat az ellenzékénél hatékonyabb védelemben részesüljön”.

171. 42. bekezdés.

172. 46. bekezdés.

A korábbi ítéletekből levont tanulságokhoz hasonlóan a nemzeti bíróságoknak itt is meg kell érteniük, hogy bár a törvényszegés az elvek szintjén büntetendő, a bírácoknak nem kell automatikusan alkalmazniuk a törvényben meghatározott szankciókat – a szemben álló érdekeket kell mérlegelniük és az arányosság elvét kell alkalmazniuk annak meghatározására, hogy a véleménynyilvánítás szabadságának adott formáját „szükséges-e büntetni egy demokratikus társadalomban”. Továbbá ahogy a Castells ítélet is igazolta, a nemzeti bíróságoknak tartózkodniuk kell az állami szervek kritikájának szankcionálásától. Az efféle bírálat, legyen bármilyen nyers, szerves része a politikai pluralizmusnak és a vélemény szabadságnak.

Noha azon személyek elítélése, akik a fent említett két kategóriába tartozók becsületét vagy jó hírnevét megsértették, „mások jogainak védelmében” indokolt lehet, súlyosabb büntetést alkalmazni – annál, amit a törvény magánszemélyek becsületének vagy jó hírének sérelme esetén előír, nem minősül jogszerűnek. Magas rangú kormánytisztviselők és közalkalmazottak megsértéséért komolyabb büntetést kiszabni összeegyeztethetetlen a törvény előtti egyenlőség elvével. A komolyabb büntetések esetében óhatatlanul felmerül ugyanis, hogy azok nem csak a közhivatalt betöltő személy jogait védik, hanem olyan absztrakciókat is, mint az „állam tekintélye” vagy az „állam presztízse,” melyek a 10. Cikk 2. bekezdésében nem szerepelnek.

Az olyan értékek, mint „valamely ország vagy kormány imázsa/becsülete”, a „nemzet, állam vagy valamely hivatalos szimbólum imázsa/becsülete, illetve az „állami intézmények imázsa/tekintélye” (a bíróságokét leszámítva) nem szerepelnek a 2. bekezdésben, ezért a vélemény szabadság korlátozásának sem lehetnek legitim céljai. Ezért nem szabad a nemzeti bíróságoknak szankcionálniuk az olyan bírálatokat, – melyek szavakban, mozdulatokban, képekben vagy más módon az ilyen elvont fogalmak ellen irányulnak, mivel azok kívül esnek a 2. bekezdés szerinti oltalom körén. Ennek magyarázata a demokratikus társadalmat működtető szabályokban rejlik: a hatalmat gyakorló (személyek és intézmények) kritikája a média, a magánszemélyek és a közösség alapvető jogai közé tartozik. Példának okáért az állam valamely szimbólumának „sérelmében” vagy elpusztításában az elkövető elégedetlensége fejeződik ki valamely politikai döntés, hatósági intézkedés, konkrét szabályozás vagy a hatalomgyakorlás bármely más formája kapcsán. Az ilyen nézeteltérések és bírálatok nem korlátozhatók, mivel nélkülözhetetlenek a nyilvános vitához, a hibák feltárásához és a lehetséges megoldások kidolgozásához. Ezen felül az olyan általános és elvont fogalmak mögött, mint az „államhatalom”, gyakorta azok személyes és potenciálisan törvénytelen érdekei húzódnak meg, akik a hatalmat gyakorolják, és bármire kaphatók, hogy megőrizhessék azt.

Egyes európai országok már kiküszöbölték jogrendszerükből az állami intézmények jóhírének védelmét célzó rendelkezéseket. A Bíróság elismerte, hogy „a működtetés szükségletei alapos okkal szolgálhatnak arra, hogy egyes közhivatalok [például a bíróságok igazgatási osztályai] saját hatáskörükben ne legyenek becsületsértési ügyekben perképesek.¹⁷³ Bíróság azonban úgy találta, hogy „nem feladata a nemzeti törvényhozást az absztrakció szintjén vizsgálni; elég fontolóra vennie, milyen módon alkalmazták és milyen hatást gyakoroltak vele a kérelmezőre a konkrét ügyekben.”¹⁷⁴

6.4. Üzleti vállalkozásokkal szembeni kritika

Az üzleti vállalkozásokkal szembeni kritikát analizálta a Bíróság a *Kuliś és Różycki v. Lengyelország* ügyben. Az Angora című lengyel magazin és gyermekeknek szánt melléklete, az Angorka tulajdonos-főszerkesztője megjelentetett egy cikket az *Angorkában*, mely utalt a Star Foods nevű vállalat által előállított burgonyaszírom reklámkampányára. A magazin első oldalán egy rajzolt fiú egy csomag Star Foods burgonyaszírmot tartott a kezében, és így szólt Reksio kutyához (egy gyermekek körében közkedvelt rajzfigurához): „Ne aggódj! Belőlem is gyilkost csinálna, ha ezt a vackot enném!” A kérdéses rajzhoz ez a címsor tartozott: „A lengyel gyermekeket megrázta a burgonyaszírom hirdetés: Reksio gyilkos”. A következő oldalon kezdődő cikk beszámolt arról, hogy a szülőket és a gyerekeket felhárborította és megrémítette, hogy a fent említett burgonyaszírom csomagolásában akkoriban megtalálható kis cédulákon olyan szlogen szerepelt, mely Reksio kutyát gyilkosnak nevezte. A Star Foods személyiségi jogainak védelmében mindkét kérelmező ellen feljelentést tett; azt követelte, hogy adjanak közre bocsánatkérést, amiért termékeit minden ok nélkül rossz hírbe hozták, és fizessenek 10 000 zlotyt jótékony célra. A lengyel bíróságok a felperes javára döntöttek. A strasbourgi Bíróság hangsúlyozta, hogy a kérdéses karikatúra nem becsületsértő állítást fogalmazott meg, sokkal inkább szatirikus értékítéletet fejezett ki. A „megrázó reklámkampányra” utaló méretes felirat, a burgonyaszíromhoz csomagolt, megosztó szlogen használata és a második oldalon kezdődő cikk is nyilvánvalóvá tette, hogy a karikatúrához a cég reklámkampánya adta az ihletet. Mindezekre figyelemmel a Bíróság úgy találta, hogy a kérelmezők célja nem a termék besározása volt az olvasók szemében, hanem a figyelem felhívása a reklámozási gyakorlata, melyet a felperes folytatott eladásai növelése érdekében, és amely oly szembeötlően sértette a gyermekközönség érzékenységét.¹⁷⁵

173. *Romanenko és mások v. Oroszország*, 2009. október 8., 39. bekezdés.

174. Uo.

175. *Kuliś és Różycki v. Lengyelország* 2009. október 6.

6.5. Kiskorúak védelme

Különleges védelmet élveznek a kiskorúakra vonatkozó információk. Egy olyan ügyben, melynek középpontjában egy pár gyermekelhelyezéssel kapcsolatos vitája, illetve az arról született újságcikkek álltak, a Bíróság úgy döntött, hogy a kérdéses cikkekben szereplő gyermek nem volt közszereplő, és a szülei közt folyó jogvita révén sem vált a közzsféra részévé, noha az eljárásnak jókora nyilvános visszhangja volt. A cikkek közérdekű témát taglaltak és nyilvános vitát generáltak a felügyeleti határozatok végrehajthatósága, közelebbről annak kapcsán, milyen mértékben és módon szabad (ha szabad egyáltalán) ilyen helyzetben erőt alkalmazni. Mindazonáltal, mivel sem a gyermek, sem szülei nem voltak közszereplők, és nem rendelkeztek tapasztalatokkal a nyilvánosság kezelésében, a Bíróság úgy ítélte, hogy az eset értelmezéséhez személyazonossága felfedése, személyes adatainak és azonosításra alkalmas fényképének közzététele nem volt elengedhetetlen.¹⁷⁶

6.6. A bíróságok tekintélye és pártatlansága

A Bíróság joggyakorlata a bíróságok tekintélye és pártatlansága vonatkozásában azt bizonyítja, hogy bár az utóbbi különleges védelmet élvez, nem légtüres térben működik: a nyilvános vitában az igazságszolgáltatás gyakorlatára vonatkozó kérdéseknek is helyük van.

A *The Sunday Times v. Egyesült Királyság*,¹⁷⁷ ügyben a kormány előzetes intézkedéseket fogantatosított egy újságcikk megjelenése ellen azzal az indokkal, hogy a bíróságok pártatlanságát és a jogrendszer működésébe vetett közbizalmat védelmezi. Egy talidomid nevű nyugtatószer használata miatt 1959 és 1962 között számos gyermek született súlyos rendellenességgel. A gyógyszer egy Distillers Company Ltd nevű cég gyártotta és forgalmazta, míg 1961-ben el nem tüntette a piacról. A szülők beperelték a céget és polgári jogi kártérítést követeltek. A felelősi egyeztetések hosszú évekig elhúzódtak. A felek közt létrejött egyezségeket a bíróságoknak is meg kellett erősíteniük. Az összes napilap, köztük a *The Sunday Times*, kimerítően foglalkozott az ügygel. 1971-ben a felek közt tárgyalások kezdődtek egy jótékonyági alap felállításáról a torzan született gyermekek javára. 1972 szeptemberében a *The Sunday Times* cikket publikált „Talidomid gyermekeink: nemzetünk szégyenfoltja” címmel, melyben élesen bírálta a céget az áldozatoknak járó kártérítés csökkentése és a jótékonyági alapba szánt összeg jelentéktelensége

176. *Kurier Zeitungsverlag und Druckerei GmbH v. Ausztria* (No. 2), 2012. június 19., *Krone Verlag GmbH v. Ausztria*, 2012. június 19-i ítélet.

177. *The Sunday Times v. Egyesült Királyság*, 1979. április 26.

miatt. A *Sunday Times* bejelentette, hogy egy későbbi cikkében beszámol a tragédia körülményeiről.

A cég kérésére a főügyész a bírósághoz fordult olyan határozatért, mely eltiltja a napilapot a cikk megjelentetésétől, hogy az ne akadályozhassa az igazságszolgáltatás munkáját. A határozat megszületett, a *The Sunday Times* pedig elállt a cikk megjelentetésétől. A strasbourgi Bíróságon a *The Sunday Times* a 10. Cikk sérelmére hivatkozott. A kormány a „bíróságok tekintélyének és pártatlanságának védelmével” indokolta az intézkedés szükségességét, mivel a talidomiddal összefüggő ügyek többségében még nem hoztak ítéletet. A Bíróság kijelentette:

[m]indenki számára nyilvánvaló, hogy a bíróságok nem légyüres térben működnek. Abból, hogy a bíróságok a viták rendezésének szokásos fórumai, nem következik, hogy máshol – a szakirodalomban, a sajtóban vagy akár a nyilvánosság előtt – nem folyhat előzetes vagy egyidejű egyeztetés. Továbbá, noha a közérdekű média értelemszerűen nem válhat a hagyományos igazságszolgáltatás korlátjává, szerepe éppúgy kulcsfontosságú a bíróságok elé kerülő ügyekkel kapcsolatos információk és eszmék megismertetésében, mint más közérdekű adatok továbbítása terén. A média kötelessége az ilyen információk és eszmék megosztása, a nyilvánosságnak pedig elidegeníthetetlen joga, hogy hozzájuk férjen.¹⁷⁸

A konkrét ügy körülményeire figyelemmel a Bíróság megállapította, hogy a „talidomid katasztrófa” mély és maradandó hatást gyakorolt a nyilvánosságra. Hangsúlyozta továbbá, hogy a tragédiában érintett családok mellett a tágan értelmezett nyilvánosságnak is joga van megismerni az ügy részleteit. A Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a napilap elleni végzés mögött „nem állt olyan sürgető társadalmi érdek, mely indokkal szolgálhatott volna a nyilvánosság véleménynyilvánítási szabadságának Egyezmény szerinti korlátozására”¹⁷⁹.

A rágalmazás tilalmának meglévő, a bíróságok tekintélyének és pártatlanságának megőrzésével indokolt szabályai két ügyre vezethetők vissza: *Nikula v. Finnország*¹⁸⁰ és *Morice v. Franciaország*.¹⁸¹ Az emlékeztetőben, melyet a városi bíróság előtt olvasott fel, Ms Nikula az ügyészt, Mr T-t., „hivatali visszaéléssel és bizonyíték meghamisításával vádolta meg”. A Mr. T., által kezdeményezett magánvádas eljárásban Ms Nikulát 1994-ben elítélték jóhiszeműen elkövetett nyilvános rágalmazás miatt. A Legfelsőbb Bíróság 1996-ban helybenhagyta az ítéletet, de a büntetést a kártérítés és a költségek megfizetésére

178. 65. bekezdés.

179. 67. bekezdés.

180. *Nikula v. Finnország*, 2002. március 21.

181. *Morice v. Franciaország*, 2015. április 23.

korlátozta. A Nikula ügy precedense megerősíti az ügyvéd szabadságát az államügyész eljárásának bíróság előtti kritizálására, ha azt ügyfele érdeke megkívánja. Az ügyvédek különleges jogállása központi szereplővé teszi őket az igazságszolgáltatás gyakorlatában: közvetítőkké a nyilvánosság és a bíróságok között. A kérelmező által benyújtott dokumentumokról senki sem tud a tárgyalótermen kívül – a bírókat és ügyészeket érő kritikáktól az egész média hangos. A jogi képviselő ügyészt kritizáló bírálatának *ex post facto* felülvizsgálata jelentette fenyegetést nehéz összeegyeztetni azzal, hogy a védő első számú feladata ügyfele érdekeinek rendíthetetlen védelme. Nem engedhető meg, hogy a védelem valamely érvének értékelését befolyásolja a kilátásba helyezett büntetőjogi szankció vagy kártérítési felelősség „dermesztő hatása”.

A Morice ügyben fontos szerepet játszottak egy francia napilap, a *Le Monde* ügyvédjének nyilatkozatai, melyekben szerepelt egy, a kérelmező által az igazságügyi miniszterhez intézett levél szövege is, mely adminisztratív vizsgálatot kérelmezett két bíró ellen. A büntetőjogi szankciót – a 4 000 eurós bírságot – a Bíróság kamarája jogos korlátozásként értékelte, a Nagykamara későbbi vizsgálata során azonban aránytalannak találta azt. Ahogyan azt egy másik eset bizonyította, az ügyvédek nem minden bíróval szemben megfogalmazott kritika esetében illeti meg a védelem. Több bíróhoz eljuttatott körlevelében azt írta, hogy egyikük „elfogult” és „szándékosan ... rosszszindulatból, sívó tudatlanságból vagy elkötelezettsége teljes hiánya miatt hibázott.” Megfelelő bizonyíték hiányában az ilyen ellenséges megnyilvánulásokra a 10. Cikk oltalma nem terjed ki.¹⁸²

A *De Haes and Gijssels v. Belgium*,¹⁸³ ügyben a kérelmezők, mindketten újságírók, egy folyamatban lévő bírósági ügyről tudósítottak egy napilapban. Őt cikkben bírálták nem túl visszafogott hangnemben egy fellebbviteli bíróság bíráit, akik egy valóperes ügyben a pár mindkét gyermekét az apa felügyeletére bízták. Az apát, egy jól ismert közjegyzőt, korábbi felesége és annak szülei a két gyermek szexuális bántalmazásával vádolták. A valóperes eljárás idejére a közjegyző ellen folytatott vizsgálatot vádemelési javaslat nélkül lezárták.

Három bíró és egy ügyész beperelte a két újságírót és a napilapot, hogy polgári eljárásban vegyen elégtételt a rágalmozó kijelentésekért. A polgári bíróság megállapította, hogy a két újságírónak komoly kételyei voltak a bírók pártatlanságát illetően; azt írták, hogy szándékosan, a közjegyzőhöz fűződő meghitt politikai kapcsolatuk miatt ítélték tévesen. Az újságírókat (jelképes

182. *Peruzzi v. Olaszország*, 2015. június 30., 59. bekezdés.

183. *De Haes and Gijssels v. Belgium*, 1997. február 24.

összegű) kártérítés megfizetésére és arra kötelezték, hogy az ítéletet saját költségükön tegyék közzé hat országos napilapban.

A Bíróság elismerte, hogy a bírói kar tagjainak élvezniük kell a köz bizalmát, ezért meg kell védeni őket a minden tényalapot nélkülöző rágalmtól. A helyzetet nehezíti, hogy mivel köti őket a hivatali titoktartás, a bírók – a politikusoktól eltérően – nem reagálhatnak nyilvánosan az őket ért támadásokra. A kérdéses cikkek vonatkozásában a Bíróság megállapította, hogy nagy tömegű részletet tartalmaznak, beleértve a szakértői véleményeket, melyekből kitetszik, hogy az újságírók komoly kutatómunkát végeztek, mielőtt az ügyet a nyilvánosság elé tárták. A cikkek egy vérfertőzés kapcsán folyó, a bíróságok hatékonyságát megkérdőjelező osztársadalmi vitához kapcsolódtak. A Bíróság – a nyilvánosság közérdekű tájékoztatáshoz való jogának fontosságát ismételten hangsúlyozva – megállapította, hogy a nemzeti bíróságok döntése „szükségtelen volt a demokratikus társadalomban, a 10. Cikk sérelme tehát megvalósult.

A bírók sajtó általi megragalmazása elvben az igazságszolgáltatási rendszer hibáiról vagy a bírói testület függetlenségéről és páratlanságáról folyó társadalmi vita folyománya. Az ilyen problémák kiemelt fontossággal bírnak a köz szempontjából, ezért nem helyénvaló őket a vitából kirekeszteni, különösen olyan országokban nem, ahol még nem fejeződött be a független és hatékony jogrendszer kialakítása.¹⁸⁴ Ezért kell a nemzeti bíróságoknak gondosan mérlegelniük az értékeket és érdekeket azokban az esetekben, amikor bírókat vagy más igazságügy dolgozókat kritikával illetnek. A bíróságoknak egyensúlyt kell találniuk az érintett jó hírneve és a közérdekű ügyről beszámoló sajtó szabadsága közt, hogy a demokratikus társadalomban ezek prioritását meghatározhassák. Amennyiben a kritika elsődleges célja a bírói testület tagjainak megsértése vagy befeketítése, és sem a közérdeket, sem az igazságszolgáltatás ügyét nem viszi előrébb, a véleménynyilvánítás szabadságának védelme szűkebb körben érvényesül. Fontos eleme ennek e témakörnek a végső bírósági döntések nyilvános megkérdőjelezése is.

6.7. A kinyilvánítás jellege

A 10. Cikkre jellemző, hogy olyan önkifejezési formákat védelmez, melyek potenciálisan sérthetik, és esetenként sértik is mások érdekeit. A többségi vagy egyének népes csoportjai által osztott vélemények rendszerint nem vezetnek állami beavatkozáshoz. A 10. Cikk szerinti garantált védelem kiterjed tehát azon információkra és eszmékre is, melyeket kisebbségek vagy egyének fogalmaznak meg, akkor is, ha azok a többség számára

184. *Maciejewski v. Lengyelország*, 2015. január 13.

meghökkenítő. Az egyéni nézőpontok iránti tolerancia fontos eleme a demokratikus politikai rendszernek. A többség zsarnokságát John Stuart Mill ezekkel a szavakkal tagadta meg: „ha egy főt kivéve az egész emberiség egy nézetet vallana, annak az egy személynek az elhallgattatása semmivel nem lenne indokoltabb, mint az ő részéről az, hogy, ha tehetné, az emberiség tor-kára forrasztaná a szót.”¹⁸⁵

Ebben a tekintetben a Bíróság megállapította, hogy a 10. Cikk védelme nem csak

az „információra” vagy „a szívesen fogadott, értelmetlen vagy közömbös eszmékre, terjed ki, hanem azokra is, amelyek sértők, megrázóak vagy megbot-ráncztatók [...] mert ezt diktálja a pluralizmus, a tolerancia és a nyitottság, amelyek nélkül nem létezhet demokratikus társadalom.”¹⁸⁶

A vulgáris kifejezések használata önmagában nem minősíti sértőnek az önkifejezést; megeshet, hogy csupán stílári célt szolgál. A Bíróság nézőpontjából a stílus a kommunikáció része, azaz az önkifejezés formai összetevője, melyet az önkifejezés tartalmával egyenértékű védelem illet meg.¹⁸⁷

A védelem az explicit vagy eltúlzott módon kifejezett véleményekre is kiterjed; mértékét a szöveggörnyezet és a bírálát célja együtt határozza meg. Nyilvános vagy közérdekű vitában, politikai diskurzus során, választási kampány idején vagy kormányok, politikusok vagy intézmények bírálata kapcsán a kemény szavak és a nyers megfogalmazások természetesen, így a Bíróság is jobban tolerálja őket.¹⁸⁸ A *Thorgeirson v. Izland*¹⁸⁹ ügyben például a Bíróság megállapította, hogy bár a cikkek nagyon erőteljes kifejezéseket használtak – a rendőrtiszteket például „egyenruhás vadaknak” nevezték, de emlegettek „polgárok sorát újszülöttek szellemi színvonalára züllesztő fojtófogásokat, melyeket a rendőrök és kidobóemberek mindegyike ismer és brutális rendszerességgel alkalmaz,” illetve hangoztatták, hogy a rendőrség „hatalmaskodik, hamisít, visszaél hatalmával, babonás, kapkodó és szakszerítlen” – a nyelvezet azt a véleményt nyomatékosította, hogy a szervezet nagyon is megérett az alapos reformra. Hasonlóképpen a *Jersild v. Dánia*¹⁹⁰

185. „On Liberty” (1859), Penguin Classics, 1985, 76. old.

186. *Handyside v. Egyesült Királyság*, 1976. december 7., 49. bekezdés; *Thorgeir Thorgeirson v. Izland*, 1992. június 25.; *Jersild v. Dánia*, 1994. szeptember 23. (NK); *Goodwin v. Egyesült Királyság*, 1996. március 27.; *De Haes and Gijssels v. Belgium*, 1997. február 24.

187. *Uj v. Magyarország*, 2011. július 19., 20. bekezdés.

188. A véleménynyilvánítás szabadságára különösen a választási kampány idején kell ügyelni, mikor a szavazóknak információt kell kapniuk a jelöltekről. *Kwieciń v. Lengyelország*, 2007. január 9.

189. *Thorgeir Thorgeirson v. Izland*, 1992. június 25.

190. *Jersild v. Dánia*, 1994. szeptember 23.

ügyben a tény, hogy a rasszista kijelentéseket tartalmazó interjú egy rangos hírműsorban került adásba, nagy jelentőséggel bírt, mivel a műsort kimondottan tájékozott célközönség számára állították össze a közösség és a külföld aktuális híreiből. A *Dalban v. Románia* ügyben, melyben egy újságíró egy politikust vádolt meg korrupcióval és közpénzzel való visszaéléssel, a Bíróság úgy ítélte, hogy az „újságírói szabadság magában foglalja bizonyos mértékű túlzás, sőt, akár provokáció lehetőségét is”.¹⁹¹ Az *Arslan v. Törökország* ügyben a kérelmező olyan szavakkal kifogásolta a török hatóságoknak az ország délkeleti régiójában foganatosított intézkedéseit, melyeket a Bíróság „tagadhatatlanul erőszakosnak” és „kritikailag nem kevésbé vehemensnek” minősített. A Bíróság azonban úgy határozott, hogy a kérelmező elítélése a kormány kritizálása miatt nem csak aránytalan volt, de szükségtelen is egy demokratikus társadalomban.¹⁹²

Az erőszakos nyelvhasználat nagyobb védelmet élvez, ha provokáció megválaszolására szolgál. A *Lopes Gomes da Silva v. Portugália* ügyben az újságíró egy önkormányzati képviselőjelöltet, Mr Resendét, a „groteszk”, „hatásवादász” és „közönséges” jelzőkkel kritizált. A kritika azután hangzott el, hogy Mr. Resende számos közszereplőt minősített igen sértő módon, többek között a külsejük miatt (egy korábbi francia miniszterelnököt például „kopasz zsidó”-nak titulált). A Bíróság megállapította, hogy az újságíró elítélése megvalósította a 10. Cikk sérelmét, és úgy ítélte,

hogy a Mr. Resende által kifejtett, a sérelmezett vezércikkkel együtt megjelent vélemény megfogalmazása provokatív, és a legjobb esetben is megosztónak tekinthető. Nem megalapozatlan azt feltételezni, hogy a kérelmező cikkének stílusára hatott Mr. Resende írásáé.¹⁹³

Vagy, az *Oberschlick (2)* ügyben, az újságíró Mr. Haidert (az Osztrák Szabadságpárt vezetőjét és kormányzót) „idiótának” nevezte („...nem náci az ... hanem egy idióta”) Haider azon bejelentését követően, hogy a második világháborúban a német katonák a békéért és a szabadságért harcoltak. A Bíróság megállapította, hogy Mr. Haider beszéde önmagában is provokatív volt, ezért az „idióta” kifejezés nem minősül aránytalannak a Mr. Haider által szándékosan felkorbácsolt indulatokhoz képest.¹⁹⁴

A Bíróság azonban határt szab a túlzás mértékének a bulvársajtóval összefüggő esetekben. A szenzációhajhász módon megírt cikkeket a Bíróság

191. *Dalban v. Románia*, 1999. szeptember 28. (NK), 49. bekezdés Akárcsak a *Prager és Oberschlick v. Ausztria*, 1995. április 26. és *Dichand és mások v. Ausztria*, 2002. február 26.

192. *Arslan v. Törökország*, 1999. július 8.

193. *Lopes Gomes da Silva v. Portugália*, 2000. szeptember 28., 35. bekezdés.

194. *Oberschlick v. Ausztria (No. 2)*, 1997. július 1.

nem részesíti védelemben.¹⁹⁵ A *Couderc and Hachette Filipacchi Associés v. Franciaország* ügyben¹⁹⁶ a Bíróság megállapította, hogy az Albert Grimaldi herceg házasságon kívüli gyermekéről szóló cikke hangvétele kiegyensúlyozott és nem szenzációhajhász, ezért a 10. Cikk szerinti védelemben részesítette őket.

6.8. Tények és vélemények megkülönböztetése

Az egyik legfontosabb határvonal, melyet a rágalmozási ügyekben eljáró nemzeti bíróságoknak meg kell húzniuk, az információ (tények) és a vélemény (értékkételetek) közt húzódik. A Bíróság megállapította, hogy:

a tények létezése igazolható, míg az értékkételetek igazságtartalmát nem könnyű bizonyítani. ... [Az értékkételetek vonatkozásában] az igazság bizonyításának kívánalma teljesíthetetlen, ez pedig sérti a véleménynyilvánítás szabadságát, ami a 10. Cikkben garantált jog elidegeníthetetlen részét képezi.¹⁹⁷

Míg a vélemény valamely esemény vagy helyzet személyes nézőpontja vagy egyéni értékelése, melynek igazságtartalma nehezen bizonyítható, a vélemény alapjául szolgáló tények esetében az „igaz vagy hamis” kérdés könnyebben megválaszolható. Ahogyan azt a Bíróság a Dalban ügyben megállapította: „elfogadhatatlan lenne egy újságíró t tiltani kritikus értékkételet tartalmazó véleménye megfogalmazásától, csak azért, mert igazát nem tudja bizonyítani.”¹⁹⁸

Ebből következően a megerősíthető információk vagy adatok mellett a „tények próbájának” nehezen alávethető véleményeket, kritikákat és spekulációkat is megilleti a 10. Cikk szerinti védelem. Ezen túlmenően az értékkételeteket – különösen a politikai kérdések kapcsán megfogalmazottakat – a vélemények demokratikus társadalomban nélkülözhetetlen sokszínűsége jegyében, kiemelt védelem illeti meg.

A tények és vélemények közti különbség, illetve a bizonyítási kényszer utóbbiakra vonatkozó hiánya, különösen fontossá vált azokban a nemzeti jogrendszerekben, ahol a „sértés” büntetőjogi tényállásának megállapításakor fennáll a bizonyítás kényszere, mert ennek a vélemények és eszmék kifejezésére is hatása van. Továbbá, nem tagadva a tények fontosságát, a Bíróság a jóhiszeműség alapelvét vallja a tekintetben, hogy „a médiát, hibáitól függetlenül, megilleti a mozgástér.” Példának okáért a Dalban ügyben¹⁹⁹ a Bíróság

195. *Société Prisma Press v. Franciaország*, 2003. június 1. (határozat).

196. *Couderc and Hachette Filipacchi Associés v. Franciaország*, 2015. november 10.

197. *Jeruzsálem v. Ausztria*, 2001. február 27.; *Dichand és mások v. Ausztria*, 2002. február 26.

198. *Dalban v. Románia*, 1999. szeptember 28.

199. Uo.

megjegyezte: „nem bizonyítható, hogy a cikkekben leírt események teljeséggel légből kapottak voltak és kizárólag G.S. befektetésének célját szolgálták.” A bizalmi alapú védekezés árát általánosságban a bizonyosság hiányával kell megfizetni. Amennyiben az újságírónak vagy kiadványnak van legitim célja, a téma közérdekű és a tények tisztázására minden elvárható erőfeszítés megtörtént, a sajtó felelőssége abban az esetben sem merül fel, ha a tények utóbb hamisnak bizonyulnak.

A meglévő tényalapnak azonban támogatnia kell a rá alapozott értékítéletet. Ahogy arra a Bíróság is rámutatott:

[a]mennyiben egy állítás értékítéletnek minősül, a beavatkozás mértéke nagyon függhet attól, mennyire szilárd a kifogásolt kijelentés alapjául szolgáló tényalap, mivel a minden tényalapot nélkülöző értékítélet szélsőségesen hamis lehet.²⁰⁰

A Bíróság a fentebb hivatkozott Lingens ügyben az osztrák bíróságok valószínűségbizonyítással kapcsolatos álláspontját hibásnak találta. A bíróság hangsúlyozta a különbséget „tények” és „értékítélet”, között, megállapítva, hogy az „értékítélet” esetében a valószínűségbizonyítás szóba sem jöhet. A kérelmező kancellár politikai tevékenységéről vallott nézetei ennél fogva a véleményalkotás és -kifejezés jogának gyakorlását valósítják meg az információ megosztásának joga helyett. Az értékítéletek bizonyítására irányuló elvárás összeegyeztethetetlen a véleményszabadság szellemével. A Bíróság azt is megjegyezte, hogy a tényeket, melyekre Mr. Lingens értékítéletét alapozta, senki nem vonta kétségbe, a kérelmező pedig jóhiszeműen járt el.

A Bíróság által a politikai kritika területén meghatározott irányelveket, illetve a tények és vélemények közti különbséget számos ítélet erősítette meg az évek során. Ezért a *Dalban v. Románia* ügyben a Bíróság megállapította, hogy „elfogadhatatlan lenne egy újságírót eltiltani kritikus értékítéletet tartalmazó véleménye megfogalmazásától, csak azért, mert igazát nem tudja bizonyítani.”²⁰¹ Az *Oberschlick v. Ausztria (No. 2)* ügyben az „idióta” szó használata egy politikai viselkedésének jellemzésére megengedhetőnek találtott.²⁰² A *Lopes Gomes da Silva v. Portugália* ügyben, ahol egy helyhatósági választás jelöltjét „groteszknek”, „bohócnak” és „tuskónak” nevezték, a Bíróság úgy találta, hogy a megfogalmazás, a szélsőséges kifejezések dacára, elfogadható válasz volt a jelölt provokatív beszédére. A Bíróság megállapította továbbá, hogy „a politikai kirohanások gyakorta szivárognak át a magánszférába; ez

200. *Feldek v. Szlovákia*, 2001. július 12., 76. bekezdés; *Kuliš és Rózycki v. Lengyelország* 2009. október 6.

201. *Dalban v. Románia*, 1999. szeptember 28. (NK), 49. bekezdés.

202. *Oberschlick v. Ausztria (No. 2)*, 1997. július 1.

a kockázat része a politikának és az eszmék szabad ütköztetésének, mely a demokratikus társadalmatműködteti.”²⁰³

Amennyiben a nemzeti törvények előírják a valóságbizonyítást a sértő kifejezésekkel összefüggő ügyekben, a nemzeti bíróságoknak, (miután tisztázzák a különbséget tények és vélemények között), el kell tekinteniük az ilyen bizonyítékoktól.

6.9. Jóhiszeműség és elvárható gondosság

A rágalmozási ügyek tényei kapcsán a bíróságoknak a jóhiszeműség vélelmeiből kell kiindulniuk. Ha a megjelenéskor az újságírónak alapos oka volt feltételezni, hogy egy bizonyos információ az igazságnak megfelel, esetleges tévedéséért nem tartozik felelősséggel. A hír, „romlandó árucikk, és megjelenésének késleltetése, tartson bár mégoly rövid ideig, könnyen megfoszthatja értékétől és aktualitásától.”²⁰⁴ Az újságírótól ezért csak ésszerű mértékű erőfeszítés várható el annak érdekében, hogy a jóhiszeműen igaznak vélt hírek valódiságáról meggyőződjön. A jóhiszeműség körébe tartozik annak feltételezése is, hogy az újságíróból hiányzik a vélelmezett áldozat megrágalmazására irányuló szándék. Amennyiben az újságíró az információt helytállóan tartja, ilyen szándék nem merül fel, így az újságíró nem vonható felelősségre a szándékos rágalmozásra vonatkozó szabályozás alapján; a szándékos rágalmozás minősített tényállását a büntető törvénykönyvtartalmazza.

Az újságíróknak azonban nem elég jóhiszeműen eljárniuk. Az információgyűjtéshez kellő éberségre és szakmai hozzáértésre, a tények megerősítéséhez megbízható forrásokra van szükségük. Amennyiben „a körülmények arra utalnak, hogy az újságíró által forrásként használt személyek szavahihe-tősége elmarad a várakozástól, az általuk megfogalmazott vádak tényszerűségét még alaposabb vizsgálatnak kell alávetni.”²⁰⁵ A nemzeti bíróságoknak minden esetben mérlegelniük kell az újságírói adatgyűjtés során mutatott gondosságot. Ugyanez a mérce vonatkozik a véleménynyilvánítást gya-korló egyéb csoportokra, példának okáért a filmkészítőkre.²⁰⁶

6.10. Szankciók

A nemzeti bíróságoknak tartózkodniuk kell a büntetőjogi ítéletek, különösen a börtönbüntetés kiszabásától. Az ilyen ítéletek a véleménynyilvánítás

203. *Lopes Gomes da Silva v. Portugália*, 2000. szeptember 28., 34. bekezdés.

204. *The Sunday Times v. Egyesült Királyság (No. 2)*, 1991. november 26., 51. bekezdés.

205. *Stankiewicz és mások v. Lengyelország*, 2014. október 14., 58. bekezdés.

206. *Braun v. Lengyelország*, 2014. november 4.

szabadságának lényegét veszélyeztetik, cenzúraként hatnak a médiára és akadályozzák a sajtót a közérdek védelmezésében.

A Bíróság megerősítette, hogy a büntetés jellege és súlyossága is figyelembe veendő annak meghatározásakor, mennyiben volt arányos a 10. Cikkben garantált véleménynyilvánítási szabadságot korlátozó beavatkozás.²⁰⁷ A Mahmudov és Agazade v. Azerbajdzsán ügyben, melyben a kérelmezőket öt hónapra elzárásra ítélték, a Bíróság megállapította, hogy:

bár az ítékezés alapvetően a nemzeti bíróságok jogköre, a sajtóbűncselekmény miatt kiszabott börtönbüntetés csak kivételes körülmények közt lehet összeegyeztethető az újságírók részére az Egyezmény 10. Cikkében garantált véleménynyilvánítási szabadsággal – legfeljebb csak akkor, ha más alapvető jogok is sérelmet szenvednek, például a gyűlöletbeszéddel és az erőszakra való felbujtással összefüggő ügyekben.²⁰⁸

Az eljárás körülményektől függő, próbaidő tartamára történő felfüggesztése is minősülhet a véleménynyilvánítás szabadságába való aránytalan beavatkozásnak.²⁰⁹

A Bíróság még akkor is a büntető ítéletek ellen foglalt állást (melyeket közvetett cenzúrának tekint), ha azok viszonylag kis összegű pénzbüntetések voltak. Más, pénzbüntetésre ítélt újságírókkal kapcsolatos ügyekben a Bíróság megállapította:

noha a rá kiszabott büntetés szigorúan véve nem tántorítja el a szerzőt a véleménynyilvánítástól, egyfajta cenzúraként működik, ami csökkenti annak esélyét, hogy a jövőben hasonló kritikát fogalmazzon meg. ... A politikai hadszíntéren egy ilyen ítélet könnyen elriaszthatja az újságírókat a közérdekű kérdések nyilvános megvitatásában való részvételtől. Ugyanakkor az efféle szankciók csökkentik a sajtó hatékonyságát hagyományos tömegtájékoztatási és nyilvános felügyeleti szerepkörében.²¹⁰

A büntető ítélet riasztó hatása különösen veszedelmes a politikai közbeszédet és a közérdekű társadalmi vitákat érintő ügyekben.²¹¹

Ezen túlmenően a bíróságok és az eljárási költségek a véleménynyilvánítási szabadságát is korlátozhatják oly módon, hogy nehezítik a megfizetésükre kötelezett személy anyagi boldogulását.²¹²

207. *Ceylan v. Törökország*, 1999. július 8. (NK) 37. bekezdés, és *Skalka v. Lengyelország*, 2003. május 27., 41-42. bekezdés.

208. *Mahmudov és Agazade v. Azerbajdzsán*, 2008. december 18., 50. bekezdés.

209. *Długolecki v. Lengyelország*, 2009. február 24.

210. *Lingens v. Ausztria*, 1986. július 8., 44. bekezdés; *Barthold v. Németország*, 1985. június 25.

211. *Lewandowska-Malec v. Lengyelország*, 2012. szeptember 18., 70. bekezdés.

212. *Open Door és Dublin Well Woman v. Írország*, 1992. október 29.

A különféle nemzetközi és regionális intézmények közt általános a konszenzus abban a kérdésben, hogy a büntető ítéleteknek nem csupán a tényleges alkalmazása, de a pusztán létezése is számottevő károkat okoz a véleménynyilvánítási és információs szabadságnak. Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése a rágalmazás dekriminalizációját sürgeti.²¹³ A miniszterek tanácsa is hasonló célkitűzést fogalmazott meg.²¹⁴

Az eltúlzott mértékű polgári kártérítés is minősülhet a véleménynyilvánítás szabadságába való aránytalan beavatkozásnak. A *Tolstoy Miloslavsky v. Egyesült Királyság* ügyben a kérelmezőt a nemzeti bíróságok (esküdt rendszerben) elmarasztalták egy rágalmazó cikk megírása miatt, és a cikk terjesztőjével együtt arra kötelezték, hogy fizessenek az áldozatnak másfél milliő fontos polgári kártérítést.²¹⁵ Megállapítva, hogy az ilyen összegű polgári kártérítés önmagában is megvalósítja a 10. Cikk sérelmét, az Európai Bíróság leszögezte:

... nem jelenti azt, hogy az esküdtszék tetszése szerinti kártérítést ítélt meg, mivel az Egyezmény értelmében a rágalmazásért járó kárpótlásnak a jó hírnév sérelmével arányosnak kell lennie.

Az esküdtszék arra kérték, ne a kérelmezőt büntesse, hanem részeltesse Lord Aldington [a sértettet] az őt ért nem vagyoni kárral arányos kárpótlásban.

A Bíróság megállapította továbbá, hogy „az ítékezés rendszeréből ... a kérelmező ügyének idején hiányoztak a megfelelő és hatékony biztosítékok, melyek az aránytalan összegű kártérítésnek elejét vehették volna.” Következésképpen,

figyelemmel a kérelmező ügyében megítélt aránytalan összegű kártérítésre, illetve a megfelelő és hatékony biztosítékok érintett időszakban tapasztalható hiányára, a Bíróság megállapítja hogy a kérelmező jogainak ... az Egyezmény 10. Cikke szerinti sérelme megvalósult.

A *Kurski v. Lengyelország* ügy nemrég született ítéletében²¹⁶ a Bíróság úgy találta, hogy a nyilvános bocsánatkérés közzétételének sugárzási vagy nyomdai költségei aránytalanul magasak lehetnek. A konkrét ügyben a

213. Parliamentary Assembly of the Council of Europe Resolution 1577 (2007) Towards decriminalisation of defamation, adopted on 4 October 2007, elérhető itt: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17588&lang=en>.

214. A Miniszteri Bizottság nyilatkozata a fórumos vásárlás nemzetközi sztenderdjének kívánatosságáról a rágalmazás és a „minősítő turizmus” vonatkozásában, a véleménynyilvánítási szabadság biztosítására, elfogadva 2012 július 4-én a miniszterhelyettesek 1147. találkozóján.

215. *Tolstoj Miloslavsky v. Egyesült Királyság*, 1995. július 13.

216. *Kurski v. Lengyelország*, 2016. július 5.

bocsánatkérés közzétételének költségei a kérelmező 18 havi jövedelmének feleltek meg. A Bíróság megállapította a 10. Cikk sérelmét.

A Bíróság nemzeti bíróságoknak szóló, értékítélet, tényközlés és büntetés viszonyát tisztázó útmutatása a közalkalmazottak tevékenységének kritikájára és a közérdekű témákról folytatott társadalmi vagy közösségi szintű eszmecserékre egyaránt érvényes.

7. fejezet

Mások jogai

A véleménynyilvánítás szabadsága ütközhet más Egyezményben garantált jogokkal, különösen a vallás szabadságával. „Mások jogait”, közelebbről a vallásszabadság és a véleménynyilvánítási szabadság konfliktusát vizsgálta a Bíróság egyebek közt az *Otto-Preminger-Institut v. Ausztria* ügyben.²¹⁷ A kérelmező, egy innsbrucki székhelyű egyesület („OPI”) hat vetítésből álló sorozatban tervezte a nagyközönség elé tární Werner Schroeter *Council in Heaven* című filmjét. A bejelentésben szerepelt egy szövegrész, mely kimondta: a törvényi előírások szerint a filmet csak 17. életévüket betöltött személyek nézhetik meg. A film a zsidó, keresztény és iszlám vallás istenét szenilis vénemberként ábrázolja, aki behódol az ördögnek – akivel előzőleg nyelves csókot váltott –, és a barátjának nevezi őt. Egy másik jelenetben Szűz Mária obszcén történetet hallgat, és bizony fokú erotikus feszültség halmozódik fel közte és az ördög között. A felnőtt Jézus Krisztust a film enyhe fokú értelmi fogyatékosként ábrázolja, aki az egyik jelenetben hosszasan simogatja és csókolgatja anyja melleit, ami annak a jelek szerint nincs ellenére. Isten, Szűz Mária és Jézus Krisztus a filmben megtapsolják az ördögöt.

Az első vetítés előtt, az Innsbrucki Római Katolikus Egyházmegye kérésére, az ügyész bűnvádi eljárást kezdeményezett az OPI igazgatója ellen „vallási tanok becsmérése” miatt. Miután megtekintette a filmet, a helyi bíróság elrendelte annak lefoglalását. A nyilvános vetítésekre következképpen nem került sor. A bűnvádi eljárást utóbb megszüntették, az ügyben való hivatalos intézkedés a lefoglalásra korlátozódott. Az OPI panasszal élt az Európai Bizottságnál, kijelentve, hogy a lefoglalás sértette 10. Cikkben garantált jogait. A Bizottság ezzel egyetértett.

217. *Otto-Preminger-Institut v. Ausztria*, 1994. szeptember 20.

A Bíróság előtt a kormány azzal érvelt, hogy a film lefoglalására „mások jogainak védelmében került sor, különös tekintettel a vallási meggyőződés tiszteletben tartásának” jogára és a „közrend fenntartására”. A vallásos érzület tiszteletben tartásának joga az Egyezmény 9. Cikkében garantált gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadság részét képezi. E cél legitimitása kapcsán a Bíróság kifejtette:

[a]kik a vallásos érzület kimutatásának szabadságát gyakorolják, sem többségi, sem kisebbségi felekezet tagjaiként nem várhatják el, hogy végleg mentesülnek minden kritikától. Meg kell tanulniuk tolerálni és elviselni hitbéli meggyőződésük általi tagadását, még azokat a véleményeket is, melyek hitükhöz ellenségesen viszonyulnak. A vallási tanok és elképzelések vitatásának vagy elutasításának módja azonban olyasmi, ami az állam felelősségi körébe tartozhat, különös tekintettel a 9. Cikkben garantált jog békés élvezetének biztosítására ... a vonatkozó tanok és elképzelések hívei számára. Szükséges esetben a vitatás vagy elutasítás olyan formákat ölthet, melyek gátolják a híveket a vonatkozó szabadságok – a meggyőződéshez és annak kifejezéséhez fűződő jog – gyakorlásában

A hívők vallásos érzületének 9. Cikkben garantált tiszteletben tartására ... valós veszélyt jelentenek a vallásos áhítat övezte tárgyak provokatív ábrázolásai; az ilyen ábrázolások kapcsán felmerülhet, hogy szántszándékkal sértik a tolerancia szellemét, mely szintén a demokratikus társadalom alapértékei közé tartozik. Az Egyezményt a maga teljességében kell értelmezni, a 10. Cikk értelmezésének és alkalmazásának tehát ... a konkrét esetben harmóniában kell lennie az Egyezményt megalapozó logikával.²¹⁸

A Bíróság a továbbiakban utalt rá, hogy kerülendők „az önkifejezés másokra nézve sérelmes formái ... melyek nem járulnak hozzá a társadalmi párbeszédhez, ami az emberiséget önnön jobbítása útján előre viszi”.²¹⁹

Álláspontja védelmében a kormány kifejtette, hogy a vallás komoly szerepet játszik Tirol lakóinak mindennapi életében, ahol a lakosság 87 százaléka római katolikus. A szembenálló értékek egyensúlya kapcsán a Bíróság kifejtette:

nem hagyhatja figyelmen kívül a tényt, hogy a tiroliak túlnyomó többsége római katolikus vallású. A film lefoglalásával az osztrák hatóságok hozzájárultak a vallási béke megőrzéséhez a régióban, és megakadályozták, hogy egyes személyeket vallásos meggyőződésükben kéretlenül és durván megsértsenek. Elsődlegesen a nemzeti hatóságok feladata – melyek a nemzetközi bírásnál kedvezőbb helyzetben vannak a mérlegeléshez – eldönteni, hogy egy ilyen intézkedés az adott helyen és időben indokolt-e. Az eset összes körülményét

218. 47. bekezdés.

219. 49. bekezdés.

figyelembe véve a Bíróság nem látta igazoltnak, hogy az osztrák hatóságok bármilyen vonatkozásban túllépték volna hatáskörüket.²²⁰

Következésképp a film lefoglalása nem valósította meg a 10. Cikk sérelmét.

Megjegyzésre érdemes, hogy három bíró különvéleményben érvelt a 10. Cikk sérelme mellett:

nem az állami hatóságok tiszte eldönteni, hogy egy adott kijelentés „mennyiben járul hozzá a társadalmi párbeszédhez, ami az emberiséget önnön jobbítása útján előbbre viszi”; az ilyen döntések nem múlhatnak a hatóságok „haladásról” alkotott elképzelésén.

...

Az elnyomó intézkedések, melyek teljesen kizárják a véleménynyilvánítás szabadságának gyakorlását, csak olyan esetben fogadhatók el, mikor a sérelmezett viselkedés oly fokon sértő, hogy a vallásgyakorlás szabadságát veszélyezteti, és megvonja magától azt a jogot, hogy a társadalom tovább tolerálja.

...

... a filmet fizető közönség előtt készültek bemutatni egy „művészmoziban”, melynek viszonylag korlátozott számú látogatóját egyenesen vonzzák a kísérleti alkotások. Emiatt kevésbé valószínű, hogy a filmre olyanok is beültek volna, akiket az nem különösebben érdekelt.

A közönségnek ezen túlmenően bőven volt alkalma tájékozódni az alkotás természetét illetően.

...

Mindent egybevetve elmondható, hogy a kifogásolható tartalommal való akaratlan szembesülésre nem volt túl nagy esély.

Ennél fogva megállapítjuk, hogy a kérelmező egyesülete felelősen járt el, mikor a film bemutatásának potenciálisan káros következményeit, az ésszerűen elvárható kereteken belül, minimalizálni igyekezett

220. 56. bekezdés.

8. fejezet

A véleménynyilvánítás szabadsága és a média

8.1. A sajtó szabadsága

Noha a 10. Cikk nem említi kifejezetten a sajtószabadságot, a Bíróság ítélkezési gyakorlatában egy sor elvet és szabályt dolgozott ki a sajtó különleges, a 10. Cikkben garantált szabadságok élvezetét garantáló státuszának védelmére. A sajtó szabadságát a fentiek okán érdemes a 10. Cikk viszonylatában külön is vizsgálni. A sajtószabadságnak biztosított különleges figyelem mellett szólnak a nemzeti tapasztalatok is: a véleménynyilvánítási szabadság állami intézmények általi korlátozásának áldozatai közt elsősorban többségben vannak az újságírók.

A sajtó „nyilvános ellenőrző” szerepét a Bíróság elsőként a *Lingens v. Ausztria* ügyben hangsúlyozta.²²¹ Az újságíró több cikkben bírálta az akkori osztrák szövetségi kancellárt egy konkrét politikai döntése, nevezetesen amiatt, hogy koalícióra lépett egy náci kötődésű személy vezette párttal. Az újságíró (Mr. Lingens) a kancellár viselkedését „erkölcstelennek”, „méltatlannak” és a „legaljasabb opportunizmus” bizonyítékának nevezte. A kancellár által indított magánvádas eljárásban az osztrák bíróságok az inkriminált kijelentéseket sértőnek találták és az újságírót pénzbírságra ítélték. A nemzeti bíróságok az újságíró bűnösségével együtt azt is megállapították, hogy nem tudja bizonyítani állításait. Utóbbi vonatkozásában a Bíróság megállapította, a nemzeti bíróságok megközelítése téves, mivel a vélemények (értéktételek) nem demonstrálhatók és nem is bizonyíthatók.²²² Az újságíró elítélése kapcsán a Bíróság a sajtószabadság politikai vitában betöltött szerepének fontosságát hangsúlyozta:

221. *Lingens v. Ausztria*, 1986. július 8.

222. 12. bekezdés.

Ezek az alapelvek különösen a sajtó vonatkozásában bírnak nagy jelentőséggel. A sajtónak „mások jogainak és jóhírének *védelmében*, nem szabad átlépnie a számára inter alia kijelölt határokat, kötelességei közt azonban előkelő helyen szerepel az információk és eszmék átadása, legyenek azok politikai természetűek vagy „csupán” közérdekűek. A sajtó kötelessége azonban nem merül ki az információk és eszmék átadásában – a nyilvánosságnak joga van azok eléréséhez ... Ennek kapcsán a Bíróság nem tudja elfogadni a Bécsi Fellebbviteli Bíróság ítéletében hangoztatott vélelmet, amely szerint a sajtónak elég átadnia az információt, annak értelmezése elsődlegesen az olvasó feladata.²²³

Ugyanebben az ítéletben a Bíróság kifejtette, hogy a sajtószabadság a nyilvánosság egyik leghatékonyabb eszköze arra, hogy tájékozódjon és véleményt formáljon a politikai vezetők eszmeiségéről és hozzáállásáról, a szabad politikai vita pedig elidegeníthetetlen része a demokratikus társadalom koncepciójának. A fentiek okán a Bíróság a 10. Cikk alapján nagyon erős védelmet biztosít a sajtó politikai szerepvállalásának.

A Bíróság félreérthetetlenül kinyilvánította, hogy a nem kormányzati szervezetek ugyanolyan fontos szerepet játszhatnak a demokratikus társadalomban, mint a sajtó, amennyiben „közérdekű kérdésekre hívják fel a figyelmet, és a sajtóhoz hasomlóan nyilvános ellenőrző funkciót töltenek be.”²²⁴

A Bíróság hangsúlyozta a sajtó politikai vitákban játszott különleges szerepét. A *Castells v. Spanyolország* ügyben, melyet a VI. fejezet kimerítően tárgyal, a kérelmezőt, aki militáns baszk szeparatistaként a spanyol nemzetgyűlés tagja volt, elítélték egy cikke miatt, melyben azzal vádolta a kormányzatot, hogy támogatja, de legalábbis tolerálja bizonyos fegyveres csoportok baszkok elleni támadásait. Ebben a vonatkozásban a Bíróság a következő észrevételeket tette:

Egy törvényes keretek közt működő államban a sajtó kiemelt jelentőséggel bír ... A sajtószabadság biztosítja a nyilvánosság számára az egyik leghatékonyabb eszközt a politikai vezetők eszméinek és hozzáállásának megismerésére. A politikusok is lehetőséget kapnak arra, hogy megismerjék a köz álláspontját és reagáljanak rá; ezen a módon mindenki részt vehet a korlátozás nélküli politikai vitában, mely a demokratikus társadalom eszméjének alapvetései közé tartozik.²²⁵

A sajtószabadság különleges státuszt élvez akkor is, ha más közérdekű ügyekre fókuszál. A *Thorgeir Thorgeirson v. Izland* ügyben a kérelmező (Mr. Thorgeirson) vádakát fogalmazott meg a sajtóban az Izlandon uralkodó rendőri brutalitás kapcsán, a rendőrtiszteket „egyenruhás vadaknak” nevezte,

223. 41. bekezdés.

224. *Animal Defenders International v. Egyesült Királyság*, 2013. április 22. (NK), 103. bekezdés.

225. *Castells v. Spanyolország*, 1992. április 23., 43. bekezdés.

és olyanokról beszélt, akiket „újszülöttek szellemi színvonalára züllesztettek a fojtófogások, melyeket a rendőrök és kidobóemberek mindegyike ismer és brutális rendszerességgel alkalmaz,” a rendőrség pedig „hatalmaskodik, hamisít, visszaél hatalmával, babonás, kapkodó és szakszerűtlen”, amikor védekezik. A nemzeti hatóságok eljárást indítottak Mr. Thorgeirson ellen, és pénzbírságot róttak ki rá meg nem határozott számú rendőr megrágalmazása miatt. A Bíróság megállapította, hogy a kérelmező a hazájában terjedő rendőri brutalitásra akarta felhívni a figyelmet, a [sajtonak] pedig kötelessége a közérdekű információkat és eszméket megosztani. A Bíróság kifejtette továbbá, hogy esetjoga „nem választja el egymástól ... a politikai közbeszédet és az egyéb közérdekű témákról folytatott eszmecserét.” A Bíróság végezetül megjegyezte, hogy az ítélet „elriaszthatja az embereket a közérdekű témákról folytatott nyilvános vitáktól.”²²⁶ Vagy ott a *Marônek v. Szlovákia* ügy, melyben a Bíróság a szlovák lakhatási helyzetet vizsgálta egy olyan időszakban, mikor az állami tulajdonú ingatlanok reprivatizációja az egész társadalmat megmozgatta, így a kérelmező véleménynyilvánítási szabadsága is erősebb védelmet kívánt.²²⁷ Számos idevágó példával szolgálnak a Törökország elleni ügyek, melyek az ország délkeleti részén dülő konfliktussal és a kapcsolódó problémákkal, a „szeparatista propagandával” vagy a föderalizáció szóban vagy írásban felvetett, közérdeklődésre számot tartó kérdéseivel foglalkoznak.²²⁸

A Bíróság kétségtelenül erős védelmet biztosít a sajtószabadságnak a közérdekkel összefüggő ügyekben akkor is, ha azok nélkülözik a politikai vonatkozásokat. A közérdekű ügyek sokfélék lehetnek – szólhatnak a helyi közösség problémáiról,²²⁹ az általános iskola működtetéséről²³⁰ vagy épp a környezetszennyezésről.²³¹

A sajtószabadság szempontjából meghatározó jelentőségű az újságírók által bizonyíthatatlan híresztelések és vádak közreadásának kérdése is. Ahogy fentebb már jeleztük,²³² a Bíróság álláspontja szerint az értékítéletekre nem vonatkozik a bizonyítási kényszer. A *Thorgeir Thorgeirson v. Izland*,²³³ ügyben a rendőrség kapcsán megfogalmazott vádak különféle forrásokból származtak, de a cikk a lakosság körében terjedő szóbeszédre hivatkozott. Az érintett

226. *Thorgeir Thorgeirson v. Izland*, 1992. június 25., 64-6. bekezdés.

227. *Marônek v. Szlovákia*, 2001. április 19.

228. *Sürek és Özdemir v. Törökország* 1999. július 8.; *Şener v. Törökország*, 2000. július 18.; *Özgür Gündem v. Törökország*, 2000. március 16.

229. *Kurlowicz v. Lengyelország*, 2010. július 22.

230. *Galus v. Lengyelország*, 2011. november 15. (határozat).

231. *Dubowska és Skup v. Lengyelország*, 1997. április 18., (határozat).

232. 6.8 fejezet.

233. *Thorgeirson v. Izland*, 1992. június 25., 65. bekezdés.

állam arra hivatkozott, hogy a kérelmező cikkei nélkülözték az objektív tényalapot, ezért nem volt képes állításait bizonyítani. A Bíróság úgy találta, hogy a valóságbizonyítás ésszerűtlen – ha nem lehetetlen – elvárás, és kijelentette: hogy a sajtó aligha tudna közzé tenni bármit is, ha csak bizonyított tényeket lehetne a közönség elé tárni. Magától értetődik, hogy a Bíróság szempontjai a közérdekű kérdésekről folytatott társadalmi viták viszonylatában értelmezendők.

A Bíróság mások kijelentéseinek média útján történő terjesztését vizsgálta a *Jersild v. Dánia*²³⁴ és a *Thoma v. Luxemburg*²³⁵ ügyekben, és kimondta:

az újságíró elmarasztalása olyan kijelentések terjesztése miatt, amiket valaki más tett ... komolyan veszélyezteti a sajtó közbeszédben és közcélú tájékoztatásban vállalt szerepét, ezért, amennyiben nincs rá nagyon nyomós ok, lehetőség szerint kerülendő.²³⁶

További példa a Thoma ügy, melyben a kormány azért marasztalta el a kérelmező újságírót, mert az nem határolódott el az idézetben szereplő kijelentésektől. A Bíróság álláspontja szerint:

[a] az újságíróktól általánosan elvárható, hogy szisztematikusan és formálisan elhatárolódjanak az olyan idézetek tartalmától, melyek másokat megsérthetnek vagy provokálhatnak, jó hírnevükben kárt tehetnek vagy nem állnak összhangban a sajtó aktuális eseményeket, véleményeket és eszméket megismerető szerepével.²³⁷

8.2. Az állam pozitív kötelezettségei és az újságírók védelme

Az államok nem avatkozhatnak a jogok gyakorlásába. Kötelesek ezzel szemben pozitívan fellépni és minden szükséges lépést megtenni annak érdekében, hogy az emberi jogok védelmét az egyén szintjén biztosítsák, egyebek közt meggátolva azok magáncégek és egyéb nem állami intézmények általi csorbítását.²³⁸ Az államok nemzetközi emberi jogi kötelezettségeik kapcsán „magánszemélyek cselekedeteivel is elszámoltathatók.”

234. 35. bekezdés.

235. 62. bekezdés.

236. *Jersild v. Dánia*, 1994. szeptember 23.; *Thoma v. Luxemburg*, 2001. március 29.

237. 64. bekezdés.

238. Emberi Jogi Bizottság, 19. Cikkhez tartozó 34. általános megjegyzés: Freedoms of opinion and expression, CCPR/C/GC/34, 12 September 2011, paragraph 7; Organization of American States, Inter-American Commission on Human Rights, Violence against Journalists és Media Workers: Inter-American Standards and National Practices on Prevention, Protection and Prosecution of Perpetrators, OEA/Ser.L/V/II, CIDH/RELE/INF.12/13, 31 December 2013, 22. old.

A média tevékenysége kapcsán a Bíróság megállapította, hogy ilyen kötelezettségek a 2. Cikk²³⁹ és a 3. Cikk vonatkozásában is felmerülhetnek.²⁴⁰ Pozitív elkötelezettség fakadhat a 10. Cikkből is. Ennek oka az, hogy a Bíróság a véleménynyilvánítás szabadságát a működő demokrácia előfeltételeinek egyikeként ismeri el, ezért az államoknak gondoskodniuk kell arról, hogy a magánszemélyek hatékonyan gyakorolhassák a kapcsolattartás jogát egymás közt.²⁴¹

Az *Özgür Gündem v. Törökország* ügyben, ahol PKK párti újságírók és média-munkások váltak erőszak és megfélemlítés célpontjaivá, a Bíróság hitet tett a véleménynyilvánítás szabadságának gyakorlását könnyítő pozitív intézkedések mellett, és hangsúlyozta annak fontosságát, hogy az államot vonatkozó pozitív kötelezettségeiről megfelelően tájékoztassák. A Bíróság kijelentette:

[e] szabadság ténylegesen hatékony gyakorlásához több kell az állami beavatkozás hiányánál: pozitív védelmi intézkedésekre van szükség, még a személyes kapcsolatok szintjén is ... Annak érdekében, hogy e pozitív elkötelezettség mielőbb kialakuljon, különös figyelmet kell szentelni a finom egyensúlynak közösségi és egyéni érdekek között, melynek megteremtése és fenntartása az Egyezmény legfontosabb feladatai közé tartozik. E kötelezettség mértéke – a szerződő államokon belüli viszonyok eltérései, a modern társadalmak ellenőrzésének nehézségei, illetve a kapcsolódó prioritások és erőforrások sokfélesége okán – nehezen meghatározható. Az ilyen elkötelezettséget úgy sem lehet értelmezni, hogy az a hatóságokra teljesíthetetlen vagy aránytalan terhet rójon.²⁴²

A 2. Cikk sérelme került megállapításra a *Dink v. Törökország* ügyben, melynek középpontjában Hrant Dink újságíró meggyilkolása állt, aki török-örmény viszonyt elemző újságcikkei miatt vált a szélsőséges nacionalisták gyűlöletének céltáblájává. A Bíróság megállapította, hogy a biztonsági erők elégséges ismerettel rendelkeztek a Mr. Dinket fenyegető veszély mértékéről, a bűnüldöző szervek a merénylet valós és közvetlen veszélyével is tisztában voltak, mégis elmulasztották az ésszerű intézkedések megtételét élete védelmében. Megállapítást nyert az Egyezmény 10. Cikkének sérelme is, nem csupán azért, mert Hrant Dinket a hatóságok nem óvták meg a halálát okozó támadástól, hanem azért is, mert újságcikkei miatt a nemzeti bíróságok bűnösnek találták „törökellenesség” vádjában, melyet a Bíróság szerint sürgető társadalmi igény nem indokolt.²⁴³

239. *Huseynov v. Azerbajdzsán*, 2015. május 7.

240. *Najafli v. Azerbajdzsán*, 2012. október 2.

241. *Özgür Gündem v. Törökország*, 2000. március 16.

242. Uo; 43. bekezdés.

243. *Dink v. Törökország*, 2010. szeptember 14.

A 2. Cikk azt is megkívánja, hogy az állítólagos gyilkosság ügyében szabályos nyomozást folytassanak. Ha az állam tud az újságírók és médiaszervezetek megfélemlítését célzó tevékenységről, köteles megtenni a szükséges ellenlépéseket és megkezdeni a felelősök felkutatását, az ilyen vádak kivizsgálását.²⁴⁴ Ha alappal feltételezhető, hogy a gyilkosság indítéka az újságírói tevékenység volt, a hatóságoknak a 2. Cikk értelmében meg kell tenniük a kivizsgáláshoz szükséges lépéseket.²⁴⁵ A 2. Cikk sérelmét valósíthatja meg, ha a vizsgálatért felelős személyek nem hajlandók számolni az eshetőséggel, hogy a támadásokhoz állami tisztviselőknél (például a biztonsági erők tagjainak) is közük lehet.²⁴⁶

Az Egyezmény 2. Cikke a 13. Cikkkel együtt olvasva hazai jogorvoslatot ír elő a panasz érdeme vonatkozásában, és az Egyezmény értelmében az újságíró családját is arányos kárpótlás illeti meg. A 13. Cikk értelmében tehát alapos és hatékony vizsgálatra van szükség, mely elvezet azoknak a személyeknek az azonosításához és felelősségre vonásához, akik a halálesetért felelősek. Követelmény az is, hogy a panaszos számára a vizsgálatba való betekintést biztosítani kell.²⁴⁷

Az állami alkalmazottak újságírókkal szembeni erőszakos fellépése az Egyezmény 3. Cikkének sérelmét valósíthatja meg, amely tiltja a kínzást, illetve az embertelen vagy megalázó bánásmódot vagy büntetést. A 3. Cikk sérelmét állapította meg a Bíróság a *Tekin v. Törökország* ügyben, ahol egy újságírót bekötött szemmel tartottak egy hideg, sötét cellában, és erőszakos kihallgatások sebeket és véralfutásokat hagytak a testén.²⁴⁸ A 3. Cikk sérelme került megállapításra a *Najafli v. Azerbajdzsán* ügyben is, ahol a rendőrök összeverték egy újságírót egy politikai tüntetés feloszlása során, melyen azért vett részt, hogy beszámoljon róla: ebben az esetben az erőszak alkalmazását szükségtelenné, „eltúlzottnak és elfogadhatatlannak” ítélték.²⁴⁹ A Bíróság megállapította továbbá, hogy Egyezmény 10. Cikke szerint minden olyan intézkedés aggályos lehet, mely akadályozza az újságírókat a munkavégzésben. A kérelmező újságírónak újságíró igazolvány lógott a nyakában, és szóban is jelezte a rendőröknek, hogy újságíró. A munkavégzés során elszenvedett indokolatlan erőszak emiatt a 10. Cikk sérelmét is megvalósította (tekintet nélkül arra, szándékában állt-e a rendőrségnek, hogy újságírói tevékenységében megzavarja).

244. *Özgür Gündem v. Törökország*, 2000. március 16., 41. bekezdés.

245. *Adali v. Törökország*, 2005. március 31., 232. bekezdés.

246. *D.D. v. Törökország*, 1998. szeptember 2., 100. bekezdés.

247. Például: *Tepe v. Törökország*, 2003. június 9.

248. *Tekin v. Törökország*, 1998. június 9., 48-54. bekezdés.

249. *Najafli v. Azerbajdzsán*, 2012. október 2., 39. bekezdés.

A *Fuentes Bobov. Spanyolország* ügyben a kérelmezőt elbocsátotta a spanyol nemzeti televíziótársaság („TVE”), mert egy rádióműsor felvétele során kritizálta annak vezetését. A kormány azon érvére válaszolva, hogy a TVE önálló jogi személy, a Bíróság megállapította, hogy pozitív elkötelezettsége értelmében a spanyol kormányzat feladata a véleménynyilvánítás szabadságát az azt veszélyeztető önálló jogi személyek ellenében biztosítani, így a kérelmező jogszerű elbocsátása a véleménynyilvánítás szabadságába való beavatkozásnak minősül.²⁵⁰

Egy másik esetben, ahol egy szakszervezeti hírlevél terjesztése vezetett elbocsátáshoz, a kérelmezők a 10. Cikk sérelmére és arra hivatkoztak, hogy elbocsátásuk valódi oka szakszervezeti tevékenységük volt, ami megvalósítja a gyülekezés és egyesülés 11. Cikkben garantált szabadságának sérelmét is.²⁵¹ A központi kérdés az volt, köteles-e fellépni Spanyolország a kérelmezők véleménynyilvánítási szabadsága védelmében és semmisnek nyilvánítani elbocsátásukat. A kérelmezők által kifogásolt intézkedést, jelesül elbocsátást, nem valamely állami szerv, hanem egy magántulajdonú vállalkozás kezdeményezte. A szakszervezeti hírlevél és a benne kifejtett nézetek 2002. márciusi megjelenését követően a kérelmezők munkáltatója fegyelmi eljárást indított az érintettek ellen súlyos kötelességmulasztás címén, ami munkaviszonyuk megszűnéséhez vezetett. Az intézkedéseket a hazai bíróságok megerősítették. A kérelmezők elbocsátását tehát nem az állami hatóságok közvetlen beavatkozása eredményezte. A hatóságok felelőssége mindazonáltal vitathatatlan volt, a felpanaszolt tényállás pedig egyenes következménye arra való képtelenségüknek, hogy a kérelmezők számára az Egyezmény 10. Cikkében garantált jog élvezetét biztosítsák. A Nagykamara a 10. Cikk sérelmét nem állapította meg, mivel az eset körülményeinek vizsgálata alapján a kérelmezők elbocsátása nem minősült olyan aránytalan vagy eltúlzott intézkedésnek, mely az állami beavatkozást elkerülhetetlenné, a semmissé nyilvánítást vagy enyhébb fokú intézkedés alkalmazását lehetővé tette volna.

A Miniszteri Bizottság nyilatkozata az újságírói hivatás védelméről és az újságírók és más médiamunkások biztonságáról azt a pozitív kötelezettséget rója a tagállamokra, hogy az újságírókat és más médiamunkásokat bármely (akár magánszemély által indított) támadástól megóvják, és azok elkövetőit megbüntessék.²⁵²

250. *Fuentes Bobo v. Spanyolország*, 2000. február 29., 38. bekezdés.

251. *Palomo Sánchez és mások v. Spanyolország*, 2011. szeptember 12. (NK), 60. bekezdés.

252. Elfogadásra került a Miniszteri Bizottság 2014. április 30-i ülésén, a miniszteri megbízottak 1198. találkozóján.

8.3. A rádiós és televíziós műsorszórás szabadsága

Az első bekezdés utolsó mondatával összhangban az információk és eszmék megismerésének és közlésének szabadsága „nem akadályozza, hogy az államok a rádió-, televízió- vagy mozgókép vállalatok működését engedélyezéshez kössék.” Ez a rendelkezés az Egyezményt előkészítő munka kései stádiumában született meg és technikai okokból került a szövegbe: az elérhető frekvenciák száma akkoriban korlátozott, a műsorszórás és a televíziózás az európai államok többségében állami monopólium volt. A műsorszórás technológiáinak fejlődésével azonban ezek a szempontok irrelevánssá váltak. Az *Informationsverein Lentia és mások v. Ausztria* ügyben²⁵³ a Bíróság megállapította, hogy „az évtizedek során végbement technikai fejlődés eredményeként ezeket a korlátozásokat az elérhető frekvenciák és csatornák számával napjainkban már nem lehet megokolni.” A műholdas és kábeltelevízió megjelenésével a rendelkezésre álló frekvenciák számát többé semmi nem korlátozza. Ebben a kontextusban az állam joga a médiavállalatok működésének engedélyezésére új célt és értelmet nyert: a lakosság szükségleteinek kielégítése mellett az információs szabadság és pluralizmus garanciája vált belőle.²⁵⁴

A Bíróság megállapította, hogy a nemzeti hatóságok engedélyezési rendszer működtetésére kapott felhatalmazása csak technikai kérdésekre érvényes, és nem alkalmazható olyan módon, ami a véleménynyilvánítás szabadságának a 10. Cikk 2. bekezdése szerinti korlátozását valósítja meg. A *Groppera Radio AG és mások v. Svájc* ügyben²⁵⁵ a Bíróság megállapította:

az Egyezmény 10. Cikk 1. bekezdésének harmadik mondata ... világossá teszi, hogy az államok jogosultak engedélyezési rendszert működtetni a területükön folyó műsorszórás szabályozására, különös tekintettel annak műszaki feltételeire. Azt azonban nem mondja ki, hogy az engedélyezési intézkedésekre a 2. bekezdésben foglalt követelmények nem vonatkoznak ... mivel ez egészében véve ... ellenkezik a 10. Cikk tartalmával és rendeltetésével.

Az *Autronic AG v. Svájc* ügyben²⁵⁶ a Bíróság megállapította, hogy a sugárzási információ vételére szolgáló berendezések, például műholdas antennák, nem esnek az első bekezdés utolsó mondatában megfogalmazott korlátozás hatálya alá. A *Tele1 Privatfernsehgesellschaft mbHv. Ausztria* ügyben a Bíróság

253. *Informationsverein Lentia és mások v. Ausztria*, 1993. november 24., 39. bekezdés.

254. *Observer és Guardian v. Egyesült Királyság*, 1991. november 26.

255. *Groppera Radio AG és mások v. Svájc*, 1990. március 28., 61. bekezdés.

256. *Autronic AG v. Svájc*, 1990. május 22.

megállapította a 10. Cikk sérelmét, miután nem talált semmiféle jogalapot arra, hogy televíziós átjátszó adó létesítésére és üzemeltetésére kizárólag az Austrian Broadcasting Corporation kaphasson engedélyt.²⁵⁷

A műsorszórási engedély hatóság általi megtagadása egy televíziós társaságtól megvalósíthatja a 10. Cikk sérelmét. A Bíróság erre a magállapításra egy örmény televíziótársaság, a Meltex ügyében jutott, mely több alkalommal folyamodott sugárzási engedélyért.²⁵⁸ A Bíróság elsőként azt állapította meg, hogy a kérelmező független műsorszóró vállalata, a Meltex, az örmény állami hatóságok véleménynyilvánítási szabadságba való beavatkozásának „áldozatává” vált annak eredményeként, hogy a győzelmet a frekvenciákra kiírt versenytárgyalásokon rendre megtagadták tőle. Azzal, hogy ismételten megtagadta tőle a műsorszórási engedélyt, az Országos Rádió és Televízió Testület (NTRC) gátolta a kérelmező vállalatát az információk és eszmék közlési szabadságának gyakorlásában. A Bíróság azt is hangsúlyozta, hogy az államoknak jogukban áll a területükön folyó műsorszórást engedélyezési rendszerrel szabályozni, különös tekintettel a műszaki feltételekre, és hogy az engedély kiadásának előfeltételeként további szempontok – a tervezett csatorna jellege és célja, potenciális hazai és nemzetközi közönsége, az elsődleges közönség jogai és igényei, a szolgáltató nemzetközi egyezményekből fakadó kötelezettségei – is meghatározhatók. Az engedélyezés kritériumait az eljárás során oly módon kell alkalmazni, hogy azok eleve kizárják a részrehajlást, az engedélyező hatóságnak pedig érdemi indokkal kell szolgálnia a sugárzási licenc megtagadására.²⁵⁹ Az NTRC döntései a műsorszórási törvényen (2000) és egyéb jogszabályokon alapultak, melyek az NTRC által figyelembe veendő kritériumokat – az engedélyért folyamodó vállalkozás műszaki és anyagi lehetőségeit, személyi állománya tapasztalatát és hazai gyártású műsorok iránti elkötelezettsége mértékét – meghatározták. A műsorszórási törvény azonban akkor még nem követelte meg, hogy az engedélyezési testület indokolja e kritériumok alapján hozott döntéseit. Ezért az NTRC anélkül hirdette ki a versenytárgyalások eredményét, hogy magyarázattal szolgált volna, milyen kritériumoknak felelnek meg jobban a győztes cégek a Meltexnél. Így semmilyen lehetőség nem volt annak kiderítésére, milyen alapon utasította el az NTRC az engedély kiadását.²⁶⁰ A Bíróság észrevételezte továbbá, hogy „a hatályos törvény szövegének pontatlansága

257. *Tele 1 Privatfernsehgesellschaft mbH v. Ausztria*, 2000. szeptember 21.

258. *Meltex Ltd. és Mesrop Movsesyan v. Örményország*, 2008. június 17.

259. *See Glas Nadezhda EOOD és Elenkov v. Bulgária*, 2007. október 11.

260. Lásd még a Miniszteri Bizottság 2008 március 26-i nyilatkozatát a műsorszórást szabályozó testületek függetlenségéről és működéséről.

miatt a testület [NTRC] ellenőrizetlenül hozhatott önkényes döntéseket.²⁶¹ A Bíróság megállapította, hogy az olyan engedélyezési eljárás, melyben az illetékes hatóságnak nem kell döntéseit megindokolnia, nem nyújt kellő garanciát a véleménynyilvánítás szabadságának alapjogába való hatósági beavatkozás ellen. A Bíróság ezért úgy határozott, hogy a Meltex korlátozása az információk és eszmék továbbadásának szabadságában – jelesen a sugárzási engedély hétszeri megtagadása – nem felelt meg a törvényesség feltételeinek.

Az audiovizuális média állami monopóliumát a Bíróság a 10. Cikkkel összeegyeztethetetlennek találta, elsősorban azért, mert nem garantálja az információ forrásainak változatosságát. Az ilyen monopólium szükségtelen egy demokratikus társadalomban, fenntartását pedig csak sürgető társadalmi igény indokolhatná. A modern társadalmakban a műsorszórás módszereinek megsokszorozódása és a határokon átívelő műsorszolgáltatás térnyerése okafogyottá tette e monopóliumok létezését. Mi több, a közönség sokoldalú igényeit egyetlen műsorszolgáltató sem képes önállóan kielégíteni.²⁶²

A 10. Cikk védelme az audiovizuális médiában megjelenő kereskedelmi hirdetésekre is kiterjed, a nemzeti hatóságok azonban jelentős mozgástérrel bírnak korlátozásuk szükségességének megítélésében.²⁶³ A hirdetésekkel szemben általános elvárás a társadalmi felelősség és a demokráciák alapját képező morális értékek tiszteletben tartása. A gyermekeknek szánt hirdetések nem tartalmazhatnak olyan információt, melyek érdekeiket sértik, és nem gátolhatják őket a fizikai, szellemi és erkölcsi fejlődésben. A Bíróság figyelemre méltó álláspontot alakított ki a „nem kereskedelmi”, politikai természetű televíziós reklámok hozzáférhetőségének közérdekű kérdésében.²⁶⁴ 1994-ben a svájci kereskedelmi televízió (AG für das Werbefernsehen) megtagadta egy ipari állattartást ellenző egyesület (Verein gegen Tierfabriken, „VGT”) reklámjának sugárzását, mely az állatokkal való mostoha bánásmódra kívánta felhívni a figyelmet. A televíziós hirdetést a húsipar reklámjainak ellensúlyozására szánták, és a következő szöveggel végződött: „egyen kevesebb húst az egészsége, az állatok és a környezet védelmében!” A kereskedelmi televízió elzárkózott a reklám sugárzásától, mivel úgy ítélte, hogy

261. *Meltex Ltd. és Mesrop Movsesyan v. Örményország*, 2008. június 17., 65. bekezdés (Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 2004/1361. sz. határozata(PACE): Örményország kötelezettségeinek és vállalásainak teljesítése, 2004. január 27.).

262. *Informationverein Lentia v. Ausztria*, 1993. november 24.

263. *Markt intern Verlag GmbH és Klaus Beermann v. Németország*, 1989. november 20.

264. *VgT Verein gegen Tierfabriken v. Svájc*, 2001. június 28.

üzenete határozott politikai tartalommal bír, a svájci jogszabályok szerint pedig a rádióban és a televízióban politikai hirdetéseknek nincs helyük. A kérelmező írásos fellebbezését a szövetségi bíróság (Bundesgericht) 1997 augusztus 20-án elutasította – inter alia indoklásul a Rádiózásról és Televíziózásról Szóló Szövetségi Törvény 18. szakaszának 5., a tiltás legitim célját meghatározó bekezdése szolgált. A Bíróság a 10. Cikk sérelmének megállapításakor figyelembe vette, hogy az országos sugárzású műsorokban reklámidőt csak a svájci kereskedelmi televíziótól lehetett vásárolni, így a szóban forgó hirdetés svájci közvéleményhez való eljuttatásának nem voltak alternatívái. A Bíróság megállapította továbbá, hogy a nagyhatalmú pénzügyi csoportok komoly versenyelőnyhöz jutnak a kereskedelmi hirdetések révén, így befolyásolhatják, és idővel akár el is sorvaszthatják a rádió- és televíziótársaságok reklámszolgáltatási szabadságát. Az ilyen helyzetek alapjaiban veszélyeztetik a véleménynyilvánítás szabadságának demokratikus társadalomban betöltött szerepét. Miután az ítéletnek nemzeti szinten nem voltak jogkövetkezményei, az ügyben újabb kérelem született.²⁶⁵

A Bíróság ítélkezési gyakorlatában különleges szabályokat munkált ki a közszolgálati műsorszórók kapcsán, különös tekintettel azok politikai befolyástól való függetlenségének megőrzésére. A *Manole és mások v. Moldova* ügyben a Teleradio- Moldova (TRM) közszolgálati műsorszóró vállalatot politikai ellenőrzés alá vonta a kormány és a hatalmat birtokló párt. A szerkesztési elvekből, következésképp a hír- és információs műsorokból is hiányoztak a pluralizmus garanciái.²⁶⁶ A TRM újságírói felpanaszolták, hogy tevékenységüket cenzúrázzák, a vállalattól való elbocsátások mögött pedig politikai megfontolások állnak. A Bíróság megerősítette, hogy a pluralizmus első számú védelmezője az állam, melynek e tényből fakadó kötelezettsége annak biztosítása, hogy a televízió és a rádió pártatlan és pontos információt nyújt a lakosságnak, és a vélemények sokszínűsége révén átfogja az ország politikai életének teljes spektrumát. Az újságírók és az audiovizuális média egyéb szakemberei nem akadályozhatók az információk és vélemények közreadásában. Emellett elengedhetetlen a demokrácia megfelelő működéséhez a közszolgálati média híreinek, információinak és véleményeinek pártatlansága, függetlensége és kiegyensúlyozottsága is, nemkülönben a fórum, melyet a számos lehetséges nézetnek és elgondolásnak helyet adó nyilvános vitához biztosít.

265. *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) v. Svájc (No. 2)*, 2009. június 30.

266. *Manole és mások v. Moldova*, 2009. szeptember 17.

A Miniszteri Bizottság egy sor ajánlást fogalmazott meg az állami média pluralizmusa és függetlensége kapcsán, különös tekintettel az azokat felügyelő testületek tagjainak megválasztására.²⁶⁷

8.4. Az újságírók kötelezettségei és felelőssége

A „kötelezettségek és felelősségek” elv körében a Bíróság kifejtette azt is, hogy bármely személyadott kategóriába sorolása alapján az állami intézmények jogköre az érintett személy jogainak korlátozására csökken, nem pedig növekszik.

A szerkesztők és az újságírók ebbe a kategóriába tartoznak. A fentebb ismertetett *Observer és Guardian v. Egyesült Királyság*²⁶⁸ ügyben a nemzeti bíróságok végzéssel akadályozták meg bizonyos cikkek megjelenését azzal az indoklással, hogy azok a nemzetbiztonságot veszélyeztetik. A Bíróság szerint a sajtó kötelessége a „közérdekű információk és eszmék átadása,” hozzáteszi azonban, hogy a folyamatnak a közvélemény információ eléréséhez való joga is szerves részét képezi. Mivel az információk és eszmék átadása egyszerre joga és kötelessége, a sajtó nagyobb szabadságot élvez, hogy a tevékenységébe való állami beavatkozás valószínűsége csökkenjen. A Bíróság azonban kijelentette, hogy a véleménynyilvánítási szabadság gyakorlásának szerves részét képező kötelezettségek és felelősségek okán az újságírók 10. Cikk szerinti védelmének feltétele, hogy „jóhiszeműen, az újságírói etika szellemében járjanak el, és a közönséget mindenkor pontos és megbízható információhoz juttassák.”²⁶⁹

Ezen túlmenően a Bíróság azt is hangsúlyozta, hogy a médiamunkások „kötelezettségei és felelősségei feszültség és konfliktus idején különös jelentőségre tesznek szert.”²⁷⁰ A *Şener v. Törökország* ügyben a Bíróság megállapította:

Különös alaposságra van szükség olyan nézetek nyilvánosságra hozatalának mérlegelésekor, amelyek az állam elleni erőszakra buzdítanak, elkerülendő, hogy a média a gyűlöletbeszéd terjesztésének eszközévé és az erőszak szócsövévé váljon.

267. A Miniszteri Bizottság R (1996) 10. számú ajánlása a tagállamok számára a közszolgálati műsorszolgáltatás függetlenségének garanciáiról (1996. szeptember 11.), és a Miniszteri Bizottság (2007) 2. számú ajánlása a tagállamok számára a médiapluralizmusról és a médiatartalom sokszínűségéről (2007. január 31.).

268. *Observer és Guardian v. Egyesült Királyság*, 1991. november 26.

269. *Fresso és Roire v. Franciaország*, 1999. január 21.; *Bergens Tidende és mások v. Norvégia*, 2000. május 2.

270. *Şener v. Törökország*, 2000. július 18.

A Bíróság mindazonáltal azt is hangsúlyozta, hogy:

[a]mennyiben a vonatkozó nézetek ilyen módon nem kategorizálhatók, az aláíró államok még a nemzetbiztonság, a területi sértetlenség, a közbiztonság, a zavargás vagy a bűnmegelőzés indokával sem korlátozhatják a nyilvánosság információhoz jutását azon a módon, hogy a média tevékenységét kriminalizálják.²⁷¹

A konkrét ügy kapcsán a Bíróság megjegyezte, hogy a kérelmező – egy hetilap tulajdonosa és szerkesztője – cikkében keményen kritizálta a kormány politikáját és a biztonsági erők kurdokkal szembeni fellépését Délkelet-Törökországban, és hogy az általa használt kifejezések némelyike agresszív tónusú volt. A Bíróság azonban úgy találta, hogy a cikk nem dicsőítette az erőszakot és nem uszított bosszúra vagy fegyveres ellenállásra, ennél fogva a kérelmező bűncselekményért való elítélése megvalósította a 10. Cikk sérelmét. A kérelmező nem lépte át az egymásnak ellentmondó köteleességek és felelőségek közt húzódó határt, csupán egy másik perspektívából tárta a nyilvánosság elé a délkelet-törökországi helyzetet, tekintet nélkül arra, hogy nézőpontja a többség számára elfogadhatatlan.

A Nagykamara a demonstrációkról tudósító újságíró őrizetbe vételének jogosságát mérlegelve kijelentette, hogy az újságírók „nem vonhatják ki magukat a büntetőjogi felelősség alól pusztán amiatt, hogy a kérdéses cselekményt, a véleménynyilvánítás szabadságát gyakorló átlagemberektől eltérő módon, újságírói munkájuk során követték el.”²⁷² A Bíróság megjegyezte, hogy az ügyben publikációs tilalom vagy más kiadással kapcsolatos szankció nem játszott szerepet. Az újságíró véleménynyilvánítási szabadsága annak nyomán került korlátozásra, hogy egy tettegességbe torkolló utcai tüntetés fényképezése közben nem engedelmeskedett a rendőri felszólításnak.²⁷³ A kérelmezőt újságírói mivolta nem jogosította fel kivételes, a kérdéses tüntetés résztvevőinek kijárótól bármilyen tekintetben eltérő bánásmódra.

Az újságírók kötelesek az anyaggyűjtés során hivatásukhoz illő gondossággal eljárni. Az információszerzés módszerének igazodnia kell a segítségével készült anyag jellegéhez. A *Haldimann v. Svájc* ügyben²⁷⁴, mely négy újságíró elítélése kapcsán indult, akik rejtett kamerákat használtak egy interjú elkészítéséhez, a Bíróság a módszert elfogadhatónak ítélte. Megállapította, hogy a 10. Cikk védelme az ilyen felvételekre csak abban az esetben terjed ki, ha a készítők jóhiszeműen járnak el, a tényekre alapoznak és – az újságírói

271. uo, 42. bekezdés.

272. *Pentikäinen v. Finnország*, 2015. október 20., (NK), 91. bekezdés.

273. uo, 93. bekezdés.

274. *Haldimann és mások v. Svájc*, 2015. február 24.

etika normáival összhangban – „megbízható és pontos” információval szolgálnak a közönségnek. Megállapította továbbá, hogy a felvétel audiovizuális médiatartalomként került nyilvánosságra, és különösen alkalmas volt arra, hogy az érintettet (egy biztosítási ügynököt) rossz színben tüntesse fel, mivel az audiovizuális média hatása elismerten közvetlenebb és erőteljesebb a hagyományos sajtóénál. A döntő mozzanat mégis az volt, hogy az újságírók kitakarták a biztosítási ügynök arcát, eltorzították a hangját, és az interjút nem ott készítették, ahol üzleti tevékenységét folytatja.

A viszonylag friss *Brambilla és mások v. Olaszország* ügyben, melynek közép-pontjában a rendőrségi forgalmazás újságírók általi törvénytelen lehallgatása állt, a Bíróság megerősítette: a felelős újságírói magatartás ott kezdődik, hogy aki foglalkozása körében törvényt sért, számot vet annak lehetséges következményeivel, beleértve a büntetőjogi szankciókat is.²⁷⁵

8.5. Az újságírói források védelme

Az újságírói források a 10. Cikk alapján kiemelt védelemben részesülnek. A Bíróság álláspontja szerint az újságírói források védelme a sajtószabadság alapvető feltételei közé tartozik. A Goodwin ítélet²⁷⁶ jelentőségét az egyensúly adja, melyet egyfelől az igazságszolgáltatás érdeke és mások jogai, másfelől a források védelme közt teremtett. A Bíróság álláspontja szerint:

[i]lyen jellegű védelem nélkül a források könnyen eltántoríthatók a nyilvánosság közérdekű tájékoztatásában való részvételtől. Ez alááshatja a sajtó létfontosságú nyilvános ellenőrző funkciójának hatékonyságát, és megfoszthatja abbéli képességétől, hogy a közvéleménynek pontos és hiteles információt nyújtson.²⁷⁷

Mr. Goodwin, a *The Engineer* című havilap újságírója, telefonon keresztül kapott információt egy „forrástól” a Tetra Ltd. nevű cég viselt dolgairól. A forrás jelezte, hogy a cég nagy összegű kölcsönt készül felvenni, miközben komoly anyagi gondokkal küzd. Az információt Mr. Goodwin nem kérte, és fizetni sem fizetett érte a forrásnak. Miközben a témáról szóló cikken dolgozott, az újságíró felhívta a Tetra Ltd-t, hogy az információval kapcsolatban a véleményüket kérje. A telefonbeszélgetést követően a cég bírói végzésért folyamodott, hogy meggátolja Mr. Goodwin cikkének publikálását, arra hivatkozva, hogy az információ kitudódása súlyosan sértené gazdasági és anyagi érdekeit. Miután a végzést kiadták, a cég minden nagyobb napilapnak példányt küldött belőle.

275. *Brambilla és mások v. Olaszország*, 2016. június 23.

276. *Goodwin v. Egyesült Királyság*, 1996. március 27. (NK).

277. 39. bekezdés.

A cég ezen felül azt is kérte, hogy a bíróság kötelezze az újságíró t forrására megnevezésére. Az indoklás szerint ezen a módon kívánta azonosítani engedetlen alkalmazottját, hogy eljárást kezdeményezzen ellene. Az újságíró ismételten elutasította a bíróság kérését, és nem fedte fel a forrást. Végül pénzbírságot róttak ki rá „igazságszolgáltatás akadályozása” címén.

A Bíróság előtt a kérelmező előadta, hogy a végzések, melyek forrása felfedésére kötelezték és annak megtagadásáért pénzbírsággal sújtották, sértik véleménynyilvánítási szabadságát. Figyelemmel arra, hogy a „a véleménynyilvánítás szabadsága a demokratikus társadalom alapvetései közé tartozik, és a sajtó számára nyújtott biztosítékok kiemelt fontossággal bírnak”, a Bíróság úgy ítélte, hogy:

az újságírói források védelme a sajtószabadság alapvető feltételi közé tartozik, amit nem egy szerződő állam jogrendje és szakmai etikai kódexe tükröz, és egész sor újságírói szabadságokat óvó nemzetközi megállapodás erősít ... E védelem híján a forrásokat könnyű lenne eltántorítani attól, hogy a sajtó közérdekű tájékoztató munkáját segítsék. Ez alááshatja a sajtó létfontosságú nyilvános ellenőrző funkciójának hatékonyságát, és megoszthatja abbéli képességétől, hogy a közvéleménynek pontos és hiteles információt nyújtson.²⁷⁸

Figyelemmel az újságírói források kulcsszerepére a demokratikus társadalom sajtószabadságának megőrzésében, és a negatív üzenetére, melyet kényszerű felfedésük hordoz, a Bíróság úgy találta, hogy „a kérelmezőt forrása megnevezésére kényszerítő végzés és az annak elmulasztása miatt kirótt pénzbírság külön-külön is megvalósította véleménynyilvánítási szabadságának sérelmét.”

A Goodwin sztenderd megerősítést nyert a *Naglav. Lettországügyben*,²⁷⁹ melynek középpontjában egy közismert televíziós újságírónál tartott házkutatás és adathordozók lefoglalása állt. A kérelmezőnél azután tartottak házkutatást, hogy 2010. februárjában sugárzott műsorában felhívta a közvélemény figyelmét az Állami Adóhatóság adatbázisából kiszivárgó információkra. A kérelmező kifogásolta, hogy a házkutatással olyan információk átadására akarták kényszeríteni, amelyek lehetővé tették újságírói forrása azonosítását, megsértve ezzel az információk megismeréséhez és továbbadásához fűződő jogát.

A Goodwin ítéletet követően, 2000. március 8-án az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága kiadta R (2000) 7 számú ajánlását az újságírók jogáról információforrásaik titokban tartására.

278. 39. bekezdés.

279. *Nagla v. Lettország*, 2013. július 16.

A *Sanoma Uitgevers B.V. v. Hollandia* ügyben a Nagykamara hangsúlyozta, hogy olyan utasítást, mely az újságíró forrása felfedésére kötelezi, csak bírósági határozat nyomán vagy más, független és elfogulatlan testület felügyelete mellett adható ki.²⁸⁰ A felülvizsgálat kritériumai:

- ▶ olyan testületnek kell elvégeznie, amely nem kötődik az ügyben eljáró vagy bármely más érintett félhez, és olyan felhatalmazással kell rendelkeznie, melynek birtokában eldöntheti, fűződik-e bármilyen közérdek az újságírói forrást megillető védelem megszűnéséhez, és annak hiányában elejét veheti a forrás személyes azonosítására alkalmas információhoz való hozzáférésnek;
- ▶ az olyan felülvizsgálat, melyre a forrás azonosítását lehetővé tevő anyagok átadását követően kerül sor, egyet jelent a titoktartás jogának sérelmével;
- ▶ bármiféle átadást megelőzően mérlegelni kell a potenciális kockázatokat és kapcsolódó érdekeket. Áttekintendő továbbá a kérdéses anyagok tartalma, mivel a hatóságok átadás mellett szóló érveit csak ezek ismeretében lehet érdemben mérlegelni;
- ▶ a felülvizsgálat kritériumait világosan meg kell határozni, azzal együtt, létezik-e az átadásnál kevésbé drasztikus megoldás;
- ▶ a bíró vagy más hatósági személy számára lehetővé kell tenni az átadásra vonatkozó végzés megtagadását vagy az átadás részleges korlátozását a forrás névtelenségének megőrzése érdekében, tekintet nélkül arra, mennyiben tesz lehetővé azonosítását a visszatartott anyagok, mivel az azok kezelése is magában hordozza az újságírói forrás lelepleződésének kockázatát; és
- ▶ kényes helyzetben az anyagok hatósági átvizsgálását megelőzően a forrás személy szerinti azonosítására alkalmas információt külön kell választani attól az információtól, mely nem jelent ilyen kockázatot.²⁸¹

A Bíróság azt is elismerte, hogy az állam által folytatott titkos megfigyelés korlátozhatja az egyén véleménynyilvánítási szabadságát: ha fennáll az újságírók által folytatott kommunikáció lehallgatásának veszélye, a források lelepleződnek vagy elzárkóznak attól, hogy telefonon keresztül adjanak információt. Az adatok más szervezetek történő átadása, azok megsemmisülése

280. *Sanoma Uitgevers B.V. v. Hollandia*, 2010. szeptember 14. (NK), 90-92. bekezdés.

281. [w]Philip Leach: „The principles which can be drawn from the case-law of the European Court of Human Rights relating to the protection and safety of journalists and journalism” Report prepared for the Council of Europe Conference of Ministers responsible for Media and Information Society, Freedom of Expression and Democracy in the Digital Age: Opportunities, Rights, Responsibilities, Belgrád, 2013. november 7-8., 54. bekezdés.

vagy az érintett újságíró megfigyelésről való tájékoztatásának elmulasztása is veszélyeztetheti a források névtelenségét.²⁸²

8.6. A kiszivárogtatók védelme

A Bíróság, demokratikus társadalomban játszott szerepük fontossága okán, különleges védelmet biztosít a kiszivárogtatóknak. Azok, akik közérdeket fenyegető vagy arra ártalmas információt jelentenek vagy fednek fel, erősítik az átláthatóságot és a demokratikus elszámoltathatóságot.

A *Guja v. Moldova* ügyben a Bíróság elismerte a kiszivárogtatók jogát az Egyezmény 10. Cikke szerinti védelemhez. A Bíróság megjegyezte:

a köztisztviselők munkájuk során olyan belső, akár titkos információk birtokába juthatnak, melyeknek felfedése vagy nyilvánosságra hozatala a nyilvánosság eminens érdekét képezi. A Bíróság ezért úgy véli, hogy a köztisztviselőktől vagy hatósági személyektől érkező, jogellenes magatartásra vagy konkrét munkahelyi visszaélésre vonatkozó jelzéseket bizonyos körülmények között megilleti a védelem. Erre olyankor van szükség, ha az érintett közalkalmazott az egyetlen személy, vagy egyike azon keveseknek, akik átlátják, mi zajlik a munkahelyükön, így ő van a legjobb helyzetben ahhoz, hogy a közérdek védelmében a munkáltatóhoz vagy a nyilvánossághoz forduljon.²⁸³

Noha az érintettnek elsőként feletteséhez vagy más illetékes személyhez vagy szervhez kell fordulnia, a Bíróság elismeri, hogy amennyiben ez az út nem járható, az információ nyilvánosságra hozatala jelenti az egyetlen alternatívát. A Bíróság megállapította, hogy a kérelmező elbocsátása két bizalmas természetű levél ügyészséghez való eljuttatása miatt megvalósította a 10. Cikk sérelmét, és jelezte, hogy a lépés erős „negatív üzenet” volt a többi kormánytisztviselő és közalkalmazott számára, hogy eszükbe se jusson a visszaéléseket megszellőztetni.²⁸⁴

A véleménynyilvánítási szabadság sérelmének kiszivárogtatáshoz kötődő vonatkozásait vizsgálta a Bíróság a *Heinisch v. Németország* ügyben.²⁸⁵ A kérelmező, egy idősök otthonában dolgozó nővér, kollégáival ismételtelen jelezte az intézmény vezetésének, hogy a létszámihiány komolyan hátráltatja őket a munkavégzésben, és napi szinten veszélyezteti a páciensek ellátásának színvonalát. A kérelmező kifogásolta, hogy azonnali hatállyal elbocsátották, amiért a fenti okok miatt munkáltatója ellen büntető feljelentést tett, és

282. *Weber és Saravia v. Németország*, 2006. június 29. (határozat), 145. bekezdés, ill. *Bucur és Toma v. Románia*, 2013. január 8.

283. *Guja v. Moldova*, 2008. február 12. (NK), 72. bekezdés.

284. Uo.

285. *Heinisch v. Németország*, 2011. július 21.

kifejtette, hogy az megsértette véleménynyilvánítási szabadságát. A Bíróság megállapította: a felek egyetértenek abban, hogy a büntető feljelentés célja a munkáltató által az idők otthonában teremtett, állítólagosan jogsértő állapotok megszüntetése volt, az ezt követő elbocsátás pedig a kérelmező véleménynyilvánítási szabadságába való beavatkozásnak minősül. A Bíróság megerősítette, hogy a munkavállalókat bizonyos körülmények között megilleti a védelem a munkahelyükön észlelt jogtalanságok és törvénysértések feltárása kapcsán, különösen akkor, ha a munkavállaló az egyetlen személy, vagy egyike azon keveseknek, akik átlátják a helyzetet, így „ő van a legjobb helyzetben” ahhoz, hogy a munkáltatóhoz vagy a nyilvánossághoz forduljon. Ítéletében a Bíróság megállapította hogy a kérelmező által felfedett információ közérdekű és „létfontosságú” volt a visszaélések megszüntetéséhez, figyelemmel a munkáltató által üzemeltetett intézmény pácienseinek rendkívüli sebezhetőségére és arra való képtelenségére, hogy a köz figyelmét magukra és ellátásuk hiányosságaira irányítsák. A kérelmező ezen túlmenően többször is megosztotta kétségeit munkáltatójával, mindhiába. A Bíróság leszögezte, hogy annak, aki információt tár fel, minden lehetséges erőfeszítést meg kell tennie, hogy valódiságáról és helytállóságáról meggyőződjön. A Bíróság azt is megállapította, hogy a kérelmező jóhiszeműen járt el. Noha nem mentes a túlzásoktól és az általánosításoktól, a kérelmező beszámolója hű képet adott azokról a súlyos hiányosságokról, melyeket az idők otthonában tapasztalt. A Bíróság végezetül megállapította, hogy az idők otthonában történetekkel kapcsolatos információk iránt megnyilvánuló közérdeklődés előbbre való a munkáltató jogainál, ezért a kérelmező elbocsátása „aránytalanul szigorú” volt.

A *Matúz v. Magyarország* ügyben egy, az állami tulajdonban lévő televíziótársaság, a Magyar Televízió Zrt. alkalmazásában álló újságíró és műsorvezető elbocsátottak, miután nyilvánosságra hozta, hogy egy felettese cenzúrázta a kulturális magazint, melyet szerkesztőként és műsorvezetőként jegyzett.²⁸⁶ A kérdéses időben Mr. Matúz a közszolgálati dolgozók cégen belül működő szakszervezetének elnöke volt. Mr. Matúz több ízben kérte nyilvánosan a televíziótársaság kuratóriumát, hogy vessen véget a hír- és egyéb műsorok cenzúrázásának. Ezt követően megjelent könyvében dokumentumokkal bizonyította, hogy a televíziótársaságnál cenzúra működik, amiért – munkaszerződése titoktartási záradékának megsértésére hivatkozva – azonnali hatállyal elbocsátották állásából. Mr. Matúz bíróság előtt próbálta bizonyítani igazát, magyarországi erőfeszítései azonban nem értek célt. Végül a Bírósághoz fordult, és az Egyezmény 10. Cikkében garantált jogai sérelmének megállapítását kérte. Mr. Matúz előadta, hogy újságíróként és a közszolgálati

286. *Matúz v. Magyarország*, 2014. október 21.

televíziótársaság szakszervezetének elnökeként joga és kötelessége is volt a nemzeti televíziótársaság által állítólagosan alkalmazott cenzúráról a közvéleményt tájékoztatni.

A Bíróság elismerte, hogy a cenzúra létezése egy közszolgálati műsorszolgáltatónál kiemelten fontos kérdés a társadalom számára. A Bíróság azt is megállapította, hogy a könyv megjelenésére csak azután került sor, hogy Mr. Matúz eredménytelenül próbált fellépni újságírói munkája akadályoztatása ellen a nemzeti televíziótársaságnál, és úgy érezte, híján van minden alternatív megoldásnak. A nemzeti bíróságok úgy érezték, hogy a könyv kérelmező általi megjelentetése önmagában is elegendő bizonyíték, hogy munkáltatója érdeke ellen cselekedett, helyzetelemzésük pedig kimerült abban, hogy Mr. Matúz megsértette szerződésben vállalt kötelezettségeit. Ennek eredményeként a magyar bíróságok nem is vizsgálták, hogy a könyv témája hogyan és milyen mértékben indokolta volna a kérelmező véleménynyilvánítási szabadságának megengedhető korlátozását. Figyelemmel a véleménynyilvánítás szabadságának fontosságára a közérdekű ügyek feltárásában, Mr. Matúz szakmai kötelezettségeire és felelősségeire egyfelől újságírói minőségében, másfelől kötelességére és felelősségére alkalmazotti minőségében alkalmazói felé, és mérlegelve az eset kapcsán egymásnak feszülő érdekeket, a Bíróság arra a megállapításra jutott, hogy a kérelmező véleménynyilvánítási szabadságába való beavatkozást nem volt „szükséges egy demokratikus társadalomban.” A Bíróság ezért az újságíró munkaviszonyának azonnali hatálylallyal történő megszüntetése kapcsán az Egyezmény 10. Cikkének sérelmét állapította meg, ismételten megerősítve a szivárogtatás fontosságát egy demokratikus társadalomban.

A kiszivárogtatók fontosságát hangsúlyozta a Miniszteri Bizottság kiszivárogtatók szerepéről szóló ajánlása is.²⁸⁷ Az ajánlás szerint a tagállamoknak olyan jogi környezetet kell teremteniük, amely elősegíti a kényes információ jelentését vagy feltárását, és arra bátorítja az érintett személyeket, hogy a közérdekű ügyekre felhívják a nyilvánosság figyelmét. Az ajánlásban az is szerepelt, hogy a közérdekű bejelentések számára „tisztá csatornákat kell biztosítani, hogy azok közzététele és felhasználása ellenőrzött körülmények közt történhessen.”

287. Ajánlott: a Miniszteri Bizottság CM/Rec(2014)7 számú ajánlása a tagállamoknak a kiszivárogtatók védelméről (elfogadva 2014. április 30-án).

9. fejezet

A véleménynyilvánítás szabadsága és az új technológiák

9.1. Elektronikus megfigyelés

A *Youth Initiative for Human Rights v. Szerbia*²⁸⁸ ügy középpontjában a Szerb Titkosszolgálat által elektronikus megfigyelés útján gyűjtött adatokhoz való hozzáférés állt. A kérelmező, egy nem-kormányzati szervezet (NGO) sérelmezte, hogy a hírszerző ügynökség nem hajlandó rendelkezésére bocsátani a kért információt (arról kért tájékoztatást az ügynökségtől, hogy az hány személyt tartott elektronikus megfigyelés alatt 2005-ben), és ezzel akadályozza nyilvános ellenőrző feladata ellátásában.

A Bíróság megállapította, hogy az Egyezmény 10. Cikkének sérelme megvalósult. Úgy találta, hogy az ügynökség konok elzárkózása az információ kiadására vonatkozó jogerős határozat teljesítésétől a nemzeti jogrendszer iránti tisztelet hiányáról árulkodik, és egészében véve önkényes. Az Egyezmény 46. Cikke (Az ítéletek kötelező ereje és végrehajtása) alapján a Bíróság megállapította továbbá, hogy az ítélet végrehajtásának legtermészetesebb módja a konkrét esetben az volna, ha az ügynökség az NGO rendelkezésére bocsátaná a kért információt arról, hány embert vont elektronikus megfigyelés alá 2005-ben.

A jövőben a Bíróságnak választ kell találnia arra a kérdésre, hogy milyen mértékben befolyásolják az új technológiák, különös tekintettel az interneten és másutt folytatott kommunikáció lehallgatása az újságírókat és munkájukat. A *Bureau of Investigative Journalism és Alice Ross v. Egyesült Királyság* ügyben²⁸⁹ a Bíróság meg fogja vizsgálni, hogy a törvényi szabályozás vonatkozásában a külső kommunikáció lehallgatása hogyan befolyásolta az újságírók hajlandóságát az ügyek feltárására, illetve milyen kockázatot jelent az újságírói kommunikáció biztonsága miatti aggodalom a sajtó nyilvános ellenőrző szerepére.

288. *Youth Initiative for Human Rights v. Szerbia*, 2013. június 25.

289. A vizsgálat jelenleg is folyik, a válaszadó kormánynak 2015. január 5-én megküldve.

9.2. Általános megjegyzések a véleménynyilvánítás szabadsága és az internet kapcsán

Az internet új kommunikációs terület, ahol nemzeti és nemzetközi szinten is kevés elfogadott szabály létezik. Ezért a nemzeti és nemzetközi bírások jelentős szerepet játszanak a véleménynyilvánítás szabadságát az interneten biztosító sztenderdek kimunkálásában. A Bíróság meghatározott néhány normát.

Az *Editorial Board of Pravoye Delo és Shtekel v. Ukrajna* ügyben²⁹⁰ a Bíróság először ismerte el: az Egyezmény 10. Cikkét oly módon kell értelmezni, hogy az pozitív kötelezettséget ró az államokra egy olyan hozzávetőleges keretrendszer létrehozása vonatkozásában, mely az újságírói vélemény szabadságának hatékony védelmét az interneten biztosítani képes. Az ukrán törvények, azokon belül a sajtótörvény, mentesíti az újságírókat a sajtóban megjelent szövegek elisméltésének polgári jogkövetkezményeitől. A Bíróság megjegyezte, hogy:

ez a rendelkezés általánosságban megfelel az újságírói szabadság azon elvének, hogy mások véleményét zavartalanul hangoztathassák.

A hazai bíróságok azonban úgy ítélték, hogy a Sajtótörvény szerint nem regisztrált internetes forrásokból idézett anyagokra az újságírói mentességnek ez a formája nem vonatkozik. Ebben az összefüggésben a Bíróság megjegyzi, hogy az internetes média állami regisztrációjára vonatkozó hazai szabályozás a kérdéses időben nem létezett, a kormány által hivatkozott Sajtótörvény és a médiakapcsolatokra vonatkozó normatív szabályozás pedig nem tartalmazott konkrét rendelkezéseket az internetes média és az internetről származó információ felhasználása kapcsán.

A Bíróság úgy ítélte, hogy:

a szükséges nemzeti törvényi szabályozás hiányában, mely lehetővé tenné az újságírók számára, hogy az internetről származó információt szankciók veszélye nélkül megoszthassák, komolyan hátráltatja a sajtó „nyilvános ellenőrző” feladatának ellátásában ... A Bíróság szerint az ilyen információk teljes kizárása az újságírói szabadságot fenntartó jogi garanciák alkalmazási területéről az Egyezmény 10. Cikke szerint önmagában is megvalósítja a sajtó szabadságába való indokolatlan beavatkozást.

A Bíróság a 10. Cikk vonatkozásában kialakult esetjogi alapvetéseket más online közzététellel kapcsolatos ügyben is alkalmazta.²⁹¹

290. *Editorial Board of Pravoye Delo és Shtekel v. Ukrajna*, 2011. május 5., 61-64. bekezdés.

291. Példának okáért a *Renaud v. Franciaország* ügyben, 2010. február 25. (határozat).

9.3. Hozzáférés letiltása

Az internethez való hozzáférés különálló jogként került beemelésre a 10. Cikk szövegébe. A Bíróság első vonatkozó határozatát két honlap elérhetőségének megszüntetése ügyében hozta, melyek online zeneszolgáltatást végeztek a szerzői jogok megkerülésével. A kérelmező, Mr. Yaman Akdeniz, a kérdéses weboldalak felhasználójaként fordult a Bírósághoz, egyebek közt véleménynyilvánítási szabadságának sérelme miatt.²⁹² A Bíróság a kérelmet elfogadhatatlannak (incompatible *ratione personae*) nyilvánította, mivel a kérelmező az Egyezmény 34. Cikke (egyéni kérelmek) értelmében nem minősült „áldozatnak”. A Bíróság elismerte az internet használók jogainak alapvető fontosságát, de hangsúlyozta, hogy a két zenetovábbító weboldal elérhetőségét azért blokkolták, mert azok tevékenysége sértette a szerzői jogokat. E weboldalak felhasználójaként a kérelmező élvezhette az általuk nyújtott szolgáltatást, eltűnésük pedig a zenehallgatásnak csak egy módjától fosztotta meg a sok közül. A Bíróság megjegyezte továbbá, hogy a kérelmezőnek számos olyan lehetősége maradt a zeneművekhez való hozzáférésre, melyek nem sértik a hatályos szerzői jogi szabályozást.

A Bíróság más megközelítést választott az *Yıldırım v. Törökország* ügyben, ahol Törökország a teljes Google Sites domént blokkolta egyetlen weboldal miatt, melynek tartalmát az állam Atatürk emlékére nézve sérelmesnek ítélte.²⁹³ A Google Sites domén általános blokkolása miatt Mr. Yıldırım nem érte el saját weboldalát. A Bíróság elfogadta azt az érvelést, hogy nem általános tilalomról, hanem az internet elérés korlátozásáról van szó. A tilalom korlátozott jellege azonban nem csökkentette tényének jelentőségét, mivel az internet napjainkra a véleménynyilvánítási és információs szabadság gyakorlásának elsődleges színterévé vált. A szóban forgó hatósági intézkedés erre figyelemmel megvalósította a kérelmező véleménynyilvánítási szabadságába való beavatkozást. A Bíróság megerősítette, hogy az információ forráshoz való hozzáférés korlátozása az Egyezmény értelmében csak akkor elfogadható, ha mértékét szigorú jogi keretrendszer szabályozza, az esetleges visszaélések pedig bírósági felülvizsgálattal kizárhatók. A török jogszabályok kapcsán megállapította, hogy nem „kiszámíthatók” és megfogalmazásuk sem elég precíz ahhoz, hogy az állampolgároknak útmutatást adjon. A hatályos törvények értelmében a török bíróságnak módjában állt elrendelni bármely internetes tartalom blokkolását, melynek kapcsán bűncselekmény alapos gyanúja merült fel. De ebben az esetben nem a Google Sites vagy Mr. Yıldırım oldala volt a bírósági eljárás tárgya. Bár a 2009. június 24-én

292. *Akdeniz v. Törökország*, 2014. március 11. (határozat).

293. *Ahmet Yıldırım v. Törökország*, 2012. december 18.

hozott döntés megállapította a Google Sites felelősségét a hosztolt oldalak vonatkozásában, a hozzáférés tömeges letiltásának törvényi feltételeit, a bírósági határozat ellenére, azóta sem teremtették meg. A szóban forgó intézkedés hatása következképp önkényes volt, a hozzáférés blokkolásának bírósági felülvizsgálata pedig nem volt elegendő a kárenyhítéshez.

A Bíróság ettől eltérő megközelítést alkalmazott Serkan Cengiz, Yaman Akdeniz és Kerem Altıparmak professzorok ügyében, akik jogot tanítanak számos törökországi egyetemen.²⁹⁴ 2008. májusában a török kormány blokkolta a népszerű videomegosztó weboldal, a YouTube elérését. A betiltás indokál az „Atatürk emlékének gyalázását” kizáró törvényt hozták fel. A YouTube hozzávetőleg tíz olyan videót tartalmazott, melyet a tiltó határozatot kiadó nemzeti bíróságok Atatürk emlékére nézve sérelmesnek találtak. A tilalom 2008. május 5-től 2010. október 30-ig volt érvényben, az államügyészség ekkor feloldotta. A kérelmezők nem boldogultak a tilalommal a nemzeti bíróságokon sem az információ megismerésének és közlésének szabadságára, sem arra hivatkozva, hogy a YouTube információinak elérhetősége a közérdeket szolgálja. A Bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy az eset különbözik az *Akdeniz v. Törökország* ügytől, mert a YouTube tiltása egy népszerű politikai vitaplatformot tett elérhetetlenné, mely más eszközökkel nem, vagy csak nehezen elérhető információt tartalmazott, míg az Akdeniz ügyben – ahogy arra a Bíróság rámutatott – a zenéhez való hozzáférésnek a sérelmezett tilalom után is maradtak alternatív útjai.²⁹⁵ Noha a YouTube blokkolása nem közvetlenül a kérelmezők ellen irányult, a tiltás ténylegesen korlátozta információk és eszmék megismeréséhez és közléséhez fűződő jogukat. Következésképpen a Bíróság megállapította, hogy a tilalom megvalósította a kérelmezők véleménynyilvánítási szabadságába való beavatkozást. A beavatkozás jogtalan volt, mivel az alapjául szolgáló törvény csak olyan konkrét publikációk tiltását tette lehetővé, amelyek kapcsán jogsértés gyanúja merült fel. Mivel teljes weboldalak letiltását – ami a konkrét esetben történt – hatályos jogszabály nem írta elő, az semmiképp nem lehetett törvényes.

9.4. Internetelés joga

A Bíróság bizonyos körülmények közt lehetővé tette az elítéltek számára az internet elérését. A *Kalda v. Észtország* ügyben egy elítélt azért fordult a Bírósághoz, mert a hatóságok elérhetetlenné tettek számára három internetes oldalt, melyeket az állam és az Európa Tanács jogsegély nyújtása céljából

294. *Cengiz és mások v. Törökország*, 2015. december 1.

295. 51. bekezdés.

működtetett.²⁹⁶ A kérelmező felpanaszolta, hogy a kérdéses weboldalak észtvörvények szerinti elérhetetlenné tétele sértette internetes információszerezéshez fűződő jogát, és meggátolta abban, hogy folyamatban lévő bírósági ügye kapcsán jogi segédletnek minősülő adatokat gyűjtsön. A Bíróság megállapította, hogy az Egyezmény 10. Cikkének sérelme megvalósult. Megállapította azt is, hogy a szerződő államok nem kötelesek az elítéltek számára internet elérést biztosítani. Ha azonban egy állam erre hajlandónak mutatkozik, ahogyan Észtország esetében történt, az egyes weboldalak elérhetőségének tilalmát indokolnia kell. A kérelmező konkrét esetében az okok, jelesen a biztonsági és gazdasági megfontolások, melyek a kérdéses internet oldalak elérésének leltiltásához vezettek, a kérelmező információhoz való hozzáférési jogának korlátozását nem indokolták. Elvégre a hatóságok már megteremtették az elítéltek internethez való biztonságos hozzáféréseinek feltételeit az e célra átalakított, állandó felügyelet mellett használt számítógépek üzembe helyezésével, és a kapcsolódó költségeket is kifizették. A nemzeti bíróságok nem készítettek részletes elemzést a három plusz weboldalhoz való hozzáférés lehetséges biztonsági kockázatairól, melyeket, egy nemzetközi szervezettel közösen, maga az állam működtetett.

9.5. Internetes archívumok

Az internet fontos szerepet játszik a közvélemény hírekkel való ellátásában, és megkönnyíti az információk terjesztését. Az internetre felkerült tartalmak határozatlan időre ott maradnak, és nagyon körülményes az eltávolításuk. A Bíróságnak meg kellett határoznia a közreadói felelősség mértékét az internetes archívumok vonatkozásában, különös tekintettel azokra a tartalmakra, melyek korábban becsületsértési ügyek alapjául szolgáltak. A *Times Newspapers Ltd v. Egyesült Királyság* (no. 1 és 2) ügyekben²⁹⁷ a Bíróság úgy határozott, hogy ha egy napilap egyszer elveszít egy rágalalmazási ügyet egy olyan cikk kapcsán, mely archívumában továbbra is megtalálható, az internetes változathoz csatolnia kell a figyelmeztetést, hogy a cikk miatt rágalalmazási eljárás folyt. A sajtó fontos közfeladatot lát el az archívumok fenntartásával, a rágalalmazási ügyek elévülési idejének célja pedig annak biztosítása, hogy az érintettek mielőbb lépjenek. Ebben az esetben azonban a hazai bíróság nem rendelte el a cikkek eltávolítását, a kötelezettség pedig, hogy a lapok figyelmeztetést csatoljanak azokhoz a cikkekhez, melyek kapcsán rágalalmazási eljárás indult ellenük, nem minősül a 10. Cikk szerinti szabadságokba való aránytalan beavatkozásnak. A tények szintjén a korlátok nélküli felelősség problémája nem merült fel, az egyes lapok ellen hosszabb idő

296. *Kalda v. Észtország*, 2016. január 19.

297. *Times Newspapers Ltd v. Egyesült Királyság* (No. 1 és 2), 2009. március 10.

elteltével indított rágalmazási eljárások azonban, különleges körülmények hiányában, vezethetnek a 10. Cikkben garantált sajtószabadság aránytalan korlátozásához.

Egy másik internetes archívumokkal kapcsolatos ügyet a Bíróság az Egyezmény 8. Cikke alapján vizsgálta meg, és fontos szempontokat definiált a kiadók felelőssége kapcsán. Két ügyvéd, Mr. Węgrzynowski és Mr. Smolczewski olyan cikkek eltávolítása ügyében fordult a nemzeti bíróságokhoz, melyeket magára nézve sérelmesnek talált. A Bíróság hangsúlyozta, hogy sem a nemzeti bíróságoknak, sem a médiának nem feladata átírni a történelmet cikkek vagy általuk közzétett egyéb tartalmak internetről való törlésével, még akkor sem, ha azok sértik mások jogait. A Bíróság megállapította, hogy a véleménynyilvánítás szabadságának 10. Cikk szerinti védelme az internetes archívumokra is kiterjed.²⁹⁸ Az internetes archívumok fontos szerepet játszanak a hírek és információk megőrzésében és hozzáférhetővé tételében. Az ilyen archívumok nélkülözhetetlen segédletei az oktatásnak és a kutatásnak, mivel bárki számára könnyen hozzáférhetőek, és általában ingyenesek. Noha a média elsődleges feladata egy demokráciában a „nyilvánosság védelme,” van egy másodlagos funkciója is – a hírek és korábban megjelent cikkek tárolása, hogy azok a nyilvánosság számára bármikor elérhetőek legyenek. Az internetes archívumok fenntartása rendkívül fontos eleme ennek a funkciónak. Ebből kifolyólag nem ró aránytalan terhet az internetes archívumot is működtető médiaszolgáltóra olyan hivatkozások vagy kiigazítások internetes felületükön való közreadásának elrendelése, mely hivatkozások vagy kiigazítások az érintett cikk nyomtatott változatának tekintetében relevánsak. A vita kapcsán a Bíróság azt is észrevételezte, hogy a cikk vonatkozásában releváns lett volna egy, a Bíróság ítéletére való hivatkozás

A Bíróság széles mérlegelési jogkört biztosít a hatóságoknak a szerzői jogok internetes sérelmével összefüggő ügyekben. Az *Ashby Donald és mások v. Franciaország* ügyben két divatfotóst ítélték el a szerzői jogok megsértéséért, miután a két kérelmező tulajdonában lévő divatcég weboldalán olyan fényképeket tettek közzé az érintett divatházak engedélye nélkül, melyeket a kérelmezők egyike 2003-as divatbemutatókon készített. A Bíróság úgy ítélte, hogy a 10. Cikk sérelme nem valósult meg.²⁹⁹ Figyelemmel az eset körülményeire és a nemzeti hatóságok kimondottan tág mozgásterére, a kérelmezőkre kirótt büntetések természetüket és nagyságrendjüket tekintve nem voltak eltúlzottak, így a Bíróság megítélése szerint a beavatkozás mértéke is arányban állt az elérendő céllal.

298. Węgrzynowski és Smolczewski v. Lengyelország, 2013. augusztus 16.

299. Ashby Donald és mások v. Franciaország, 2013. január 10.

9.6. Felhasználói tartalomért való felelősség

A Bíróságnak kezelnie kellett az internetes hírportálokon hagyott felhasználói kommentárokkal kapcsolatos felelősség problémáját is. A *Delfi AS v. Észtország* ügyben³⁰⁰ a Delfi AS, egy internetes kereskedelmi hírportál, azért fordult a Bírósághoz, mert a nemzeti bíróságok elmarasztalták azok miatt a sértő kommentárok miatt, melyeket olvasói egy komptársaságról szóló online cikk alatt hagytak. A komptársaság ügyvédeknek felszólítására a kérelmező cég a sérelmezett kommentárokat, hozzávetőleg hat héttel azok megjelenése után, eltávolította. A Bíróság úgy találta, hogy a 10. Cikk sérelme nem valósult meg, az észt bíróságok a kérelmező cég felelősségét jogosan állapították meg, a portál véleménynyilvánítási szabadságának korlátozása pedig arányosnak minősül, mivel: a kérdéses kommentárok szélsőségesek (antiszemita) voltak, és egy olyan cikk alatt jelentek meg, melyet a kérelmező hivatalosan működtetett, kereskedelmi célú weboldalán adott közre; a kérelmező nem tett meg minden tőle telhetőt a sértő kommentárok közzétételét követő mielőbbi eltávolítása érdekében; és a 320 eurós pénzbírság sem volt megfizethetetlen a kérelmező, Észtország egyik legnagyobb internetes portálja számára. Fontos részlet volt a Bíróság számára az a tény, hogy a kérelmező cégnek bevétele származott internetes tevékenységéből.

A Bíróság más következtetésre jutott egy olyan esetben, melynek közép-pontjában az internetes tartalomszolgáltatók önszabályozó testületének felelőssége és egy internetes hírportál állt, melynek két ingatlanközvetítő weboldal kétes üzleti gyakorlatát feltáró cikke alatt vulgáris és sértő online kommentárok jelentek meg.³⁰¹ A kérelmezők felpanaszolták, hogy a magyar bíróságok elmarasztaló ítélete nyomán weboldalaikon az olvasói kommentárokat moderálniuk kell, és azzal érveltek, hogy ez a gyakorlat ellentétes az internetes véleménynyilvánítási szabadság lényegével. A Bíróság ebben az esetben úgy döntött, hogy a 10. Cikk sérelme megvalósult. Különösen hangsúlyozta azt, hogy noha a hagyományos értelemben nem kiadói a kommentároknak, az elvek szintjén az internetes hírportáloknak is vannak feladatai és kötelezettségei. A Bíróság azonban úgy ítélte, hogy a magyar bíróságok az elszámoltathatóság kérelmező ügyében folytatott vizsgálata során nem teremtettek megfelelő egyensúlyt az egymásnak ellentmondó jogok, jelesen a kérelmező szabad véleménynyilvánításhoz fűződő jogát és az ingatlanközvetítő oldalak üzleti hitelesség megőrzéséhez fűződő joga között. Figyelemre méltó, hogy a magyar hatóságok vita nélkül elfogadták, hogy a kommentárok törvénytelenek és sértik az ingatlanközvetítő oldalak

300. *Delfi v. Észtország*, 2015. június 16. (NK).

301. *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete és Index.hu Zrt v. Magyarország*, 2016. február 2.

jó hírét. A Delfi ügyel ellentétben a Bíróság úgy találta, hogy a kommentárok nem tartalmaztak gyűlöletbeszédet, az internet szolgáltatókat pedig nem a haszonszerzés motiválta.

Az internetszabadság biztosításának fontosságát hangsúlyozta a Miniszteri Bizottság internetszabadságról szóló ajánlása is.³⁰² A Miniszteri Bizottság egy sor dokumentumot is befogadott a hálózati semlegesség,³⁰³ a határokon átívelő információáramlás,³⁰⁴ illetve a keresőmotorokra,³⁰⁵ internet felhasználókra³⁰⁶ és felhasználói tartalmakra vonatkozó emberi jogi alapvetések tárgyában.³⁰⁷

-
302. Recommendation CM/Rec(2016)5 of the Committee of Ministers to member States on Internet freedom, adopted on 13 April 2016 at the 1253rd meeting of the Ministers' Deputies.
 303. Recommendation CM/Rec(2016)1 of the Committee of Ministers to member States on protecting and promoting the right to freedom of expression and the right to private life with regard to network neutrality, adopted on 13 January 2016 at the 1244th meeting of the Ministers' Deputies.
 304. Recommendation CM/Rec(2015)6 of the Committee of Ministers to member States on the free, transboundary flow of information on the Internet, adopted on 1 April 2015 at the 1224th meeting of the Ministers' Deputies.
 305. Recommendation CM/Rec(2012)3 of the Committee of Ministers to member States on the protection of human rights with regard to search engines, adopted on 4 April 2012 at the 1139th meeting of the Ministers' Deputies.
 306. Recommendation CM/Rec(2014)6 of the Committee of Ministers to member States on a Guide to human rights for Internet users, adopted on 16 April 2014 at the 1197th meeting of the Ministers' Deputies.
 307. Swiss Institute of Comparative Law, Comparative study on blocking, filtering and take-down of illegal internet content: Comparative considerations, Lausanne, 2015 december 20.

Ügyek listája

A z ügyek mellett az ítélet vagy (ha kézenfekvőbb) a határozat dátuma szerepel. Ha a szöveg az ítéletre és a határozatra is utal, a listában mindkét dátum megtalálható.

További információkért lásd a HUDOC online adatbázist: <http://hudoc.echr.coe.int/>.

A

- Adali v. Törökország*, 2005. március 31. 96
Ahmet Yıldırım v. Törökország, 2012. december 18. 113
Akdaş v. Törökország, 2010. február 16. 18
Akdeniz v. Törökország, 2014. március 11. (határozat) 113, 114
Alves da Silva v. Portugália, 2009. október 20. 18
Animal Defenders International v. Egyesült Királyság, 2013. április 22. (NK) 39, 92
Annen v. Németország, 2015. november 26. 30
Arslan v. Törökország 79
Ashby Donald és mások v. Franciaország, 2013. január 10. 116
Autronic AG v. Svájc, 1990. május 22. 15, 36, 41, 98
Axel Springer AG v. Németország, 2012. február 7. 65

B

- Barfod v. Dánia*, 1989. február 22. 36
Barthold v. Németország, 1985. június 25. 39, 83
Bergens Tidende és mások v. Norvégia, 2000. május 2. 102
Błaja News Sp. z o.o. v. Lengyelország, 2013. november 26. 70
Brambilla és mások v. Olaszország, 2016. június 23. 104
Braun v. Lengyelország, 2014. november 4. 82
Bucur és Toma v. Románia, 2013. január 8. 107

C

- Casado Coca v. Spanyolország*, 1994. február 24. 14, 39
Castells v. Spanyolország, 1992. április 23. 11, 38, 70, 92
Cengiz és mások v. Törökország, 2015. december 1. 114
Ceylan v. Törökország, 1999. július 8. (NK) 83
Chorherr v. Ausztria, 1993. augusztus 25. 17
Colombani és mások v. Franciaország, 2002. június 25. 68
Couderc and Hachette Filipacchi Associés v. Franciaország, 2015. november 10. 80

D

- D.D. v. Törökország*, 1998. szeptember 2. 96
D.I. v. Németország, 1996. június 26. 30
Dalban v. Románia, 1999. szeptember 28. (NK) 36, 79, 80, 81
De Haes and Gijssels v. Belgium, 1997. február 24. 76, 78
Delfi v. Észtország, 2015. június 16. (NK) 117, 118
Dichand és mások v. Ausztria, 2002. február 26. 11, 14, 18, 79, 80
Dink v. Törökország, 2010. szeptember 14. 95
Đugołęcki v. Lengyelország, 2009. február 24. 35, 83
Donaldson v. Egyesült Királyság, 2011. január 25. (határozat) 18
Dubowska és Skup v. Lengyelország, 1997. április 18., (határozat) 93

E

- Editorial Board of Pravoye Delo és Shtekel v. Ukrajna*, 2011. május 5. 112
Engel és társai v. Hollandia, 1976. június 8. 21, 22
Eon v. Franciaország, 2013. március 14. 18, 68

F

- Feldek v. Szlovákia*, 2001. július 12. 81
Frankowicz v. Lengyelország, 2008. december 16. 36, 38
Fressoz és Roire v. Franciaország, 1999. január 21. 102
Fuentes Bobo v. Spanyolország, 2000. február 29. 97

G

- Galus v. Lengyelország*, 2011. november 15. (határozat) 93

Garaudy v. Franciaország, 2003. június 24 (határozat) 12
Gaskin v. Egyesült Királyság, 1989. július 7. 15
Gawęda v. Lengyelország, a Bizottság jelentése, 1998. december 4., ítelet:
2002. március 14 35, 37, 38, 43
Gillberg v. Svédország, 2012. április 3. 17
Glas Nadezhda EOOD és Elenkov v. Bulgária, 2007. október 11. 99
Goodwin v. Egyesült Királyság, 1996. március 27. (NK) 36, 41, 78, 104, 105
Groppera Radio AG és mások v. Svájc, 1990. március 28. 14, 18, 41, 98
Guja v. Moldova, 2008. február 12. (NK) 107

H

Hadjianastassiou v. Görögország, 1992. december 16. 21, 22, 55
Haldimann és mások v. Svájc, 2015. február 24. 103
Handyside v. Egyesült Királyság, 1976. december 7. 14, 18, 36, 38, 61, 62, 78
Heinisch v. Németország, 2011. július 21. 107
Honsik v. Ausztria, 1995. október 18. (határozat) 30
Huseynov v. Azerbajdzsán, 2015. május 7. 95

I

I.A. v. Törökország, 2005. szeptember 13. 62
Informationverein Lentia v. Ausztria, 1993. november 24. 100

J

Janowski v. Lengyelország, 1999. január 21. 47
Jersild v. Dánia, 1994. szeptember 23. (NK) 28, 29, 78, 94
Jeruzsálem v. Ausztria, 2001. február 27. 80

K

K. v. Ausztria, 1992. október 13. (bizottsági jelentés) 19
Kalda v. Észtország, 2016. január 19. 115
Karataş v. Törökország, 1999. július 8. 18, 27
Kenedi v. Magyarország, 2009. május 26. 16, 17
Khurshid Mustafa és Tarzibachi v. Svédország, 2008. december 16. 17, 18
Krone Verlag GmbH & Co. KG v. Ausztria (No. 3), 2003. december 11. 14, 74
Kuliś és Różycki v. Lengyelország, 2009. október 6. 18, 73, 81

Kurier Zeitungsverlag und Druckerei GmbH v. Ausztria (No. 2), 2012. június 19.
74

Kurlłowicz v. Lengyelország, 2010. július 22. 93

Kurski v. Lengyelország, 2016. július 5. 84

Kühnen v. Német Szövetségi Köztársaság, 1988. május 12. (határozat) 28, 57

Kwiecień v. Lengyelország, 2007. január 9. 78

L

Leander v. Svédország, 1987. március 26. 15, 44

Leroy v. Franciaország, 2008. október 2. 26

Lewandowska-Malec v. Lengyelország, 2012. szeptember 18. 83

Lingens v. Ausztria, 1986. július 8. 11, 14, 36, 47, 66, 68, 81, 91

Lopes Gomes da Silva v. Portugália, 2000. szeptember 28. 79, 82

Łozowska v. Lengyelország, 2015. január 13. 70

M

Maciejewski v. Lengyelország, 2015. január 13. 77

Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete és Index.hu Zrt v. Magyarország,
2016. február 2. 117

Mahmudov és Agazade v. Azerbajdzsán, 2008. december 18. 83

Malone v. Egyesült Királyság, 1984. augusztus 2. 43

Manole és mások v. Moldova, 2009. szeptember 17. 101

Markt intern Verlag GmbH és Klaus Beermann v. Németország, 1989. november 20. 14, 40, 100

Marônek v. Szlovákia, 2001. április 19. 11, 14, 93

Matúz v. Magyarország, 2014. október 21. 108

Meltex Ltd. és Mesrop Movsesyan v. Örményország, 2008. június 17. 99, 100

Morice v. Franciaország, 2015. április 23. 75, 76

Müller és mások v. Svájc, 1998. május 24. 14, 17, 18, 36, 38, 60, 61

N

Nagla v. Lettország, 2013. július 16. 105

Najafli v. Azerbajdzsán, 2012. október 2. 95, 96

News Verlags GmbH & Co.KG v. Ausztria, 2000. január 11. 36

Nikula v. Finnország, 2002. március 21. 18, 75

Norwood v. Egyesült Királyság, 2004. november 16. (határozat) 27

O

Oberschlick v. Ausztria, 1991. május 23. 18

Oberschlick v. Ausztria, 1995. április 26. 11

Oberschlick v. Ausztria (No. 2), 1997. július 1. 79, 81

Observer és Guardian v. Egyesült Királyság, 1991. november 26. 35, 36, 37, 46, 49, 50, 53, 98

Ochensberger v. Ausztria, 1994. szeptember 2. (határozat) 30

Open Door and Dublin Well Woman v. Írország, 1992. október 29. 63

Open Door és Dublin Well Woman v. Írország, 1992. október 29. 83

Otegi Mondragon v. Spanyolország, 2011. március 15. 67

Otto-Preminger-Institut v. Ausztria, 1994. szeptember 20. 18, 38, 87

Österreichische Vereinigung zur Erhaltung, Stärkung und Schaffung v. Ausztria, 2013. november 28. 15

Özgür Gündem v. Törökország, 2000. március 16. 57, 93, 95

P

Palomo Sánchez és mások v. Spanyolország, 2011. szeptember 12. (NK) 97

Pentikäinen v. Finnország, 2015. október 20., (NK) 103

Perinçek v. Svájc, 2015. október 15. 31

Peruzzi v. Olaszország, 2015. június 30. 76

PETA Deutschland v. Németország, 2012. november 8. 29

Petra v. Románia, 1998. szeptember 23. 42

Prager és Oberschlick v. Ausztria, 1995. április 26. 11, 79

R

Renaud v. Franciaország ügyben, 2010. február 25. (határozat) 112

Romanenko és mások v. Oroszország, 2009. október 8. 73

Roman Zakharov v. Oroszország, 2015. december 4. 44

Rommelfanger v. Német Szövetségi Köztársaság, 1989. szeptember 6. (határozat) 22

Roșianu v. Románia, 2014. június 24. 16, 17

Rotaru v. Románia, 2000. május 4. 42

RTBF v. Belgium, 2011. március 29. 37

S

- Sanocki v. Lengyelország*, 2007. július 17. 68
- Sanoma Uitgevers B.V. v. Hollandia*, 2010. szeptember 14. (NK) 41, 106
- Saszmann v. Ausztria*, 1997. február 27. (határozat) 59
- Sdružení Jihočeské Matky v. Cseh Köztársaság – 2006. július 10.* 17
- Şener v. Törökország*, 2000. július 18. 11, 14, 93, 102
- Skalka v. Lengyelország*, 2003. május 27. 83
- Société Prisma Press v. Franciaország*, 2003. június 1. (határozat) 80
- Sokolowski v. Lengyelország*, 2005. március 29. 68
- Sosinowska v. Lengyelország*, 2011. október 18. 38
- Stankiewicz és mások v. Lengyelország*, 2014. október 14. 82
- Steel és mások v. Egyesült Királyság*, 1998. szeptember 23. 17
- Stevens v. Egyesült Királyság*, 1989. szeptember 9. (határozat) 18
- Stoll v. Svájc*, 2007. december 10 2007 (NK) 53, 54
- Sürek és Özdemir v. Törökország*, 1999. július 8. (NK) 56, 93
- Sürek v. Törökország (No. 1)*, 1999. július 8. 25
- Sürek v. Törökország (No. 3)*, 1999. július 8. 25, 57
- Sürek v. Törökország (No. 4)*, 1999. július 8., (NK) 26, 27

T

- Tammer v. Észtország*, 2001. február 6. 47
- Társaság a Szabadságjogokért v. Magyarország*, 2009. április 14. 15
- Tekin v. Törökország*, 1998. június 9. 96
- Tele 1 Privatfernsehgesellschaft mbH v. Ausztria*, 2000. szeptember 21. 99
- Tepe v. Törökország*, 2003. június 9. 96
- The Sunday Times v. Egyesült Királyság*, 1977. május 18. 35
- The Sunday Times v. Egyesült Királyság*, 1979. április 26. 35, 41, 42
- The Sunday Times v. Egyesült Királyság (No. 2)*, 1991. november 26. 36, 37
- Thoma v. Luxembourg*, 2001. március 29. 11, 14, 18, 69, 70, 94
- Thorgeir Thorgeirson v. Izland*, 1992. június 25. 69, 78, 92, 93
- Times Newspapers Ltd v. Egyesült Királyság (No. 1 és 2)*, 2009. március 10. 115
- Tolsztoj Miloslavsky v. Egyesült Királyság*, 1995. július 13. 35, 84
- Tuşalp v. Törökország*, 2012. február 21. 68

TV Vest AS & Rogaland Pensjonistparti v. Norvégia, 2008. december 11. (NK)
39

U

Uj v. Magyarország, 2011. július 19. 68, 78

V

Vajnai v. Magyarország, 2008. július 8. 18

Vejdeland és mások v. Svédország, 2012. február 9. 27

Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) v. Svájc (No. 2), 2009. június 30. 101

Verein gegen Tierfabriken v. Svájc, 2001. június 28. 100

Vereinigung Bildender Künstler v. Ausztria, 2007. január 25. 18, 61

Vereinigung demokratischer Soldaten Österreichs és Gubi v. Ausztria, 1994.
december 19. 22, 60

Vereniging Weekblad Bluf! v. Hollandia, 1995. február 9. 51, 52

Vogt v. Németország, 1995. szeptember 26. 13, 22, 23

Von Hannover v. Németország, 2004. június 24. 66

W

Weber és Saravia v. Németország, 2006. június 29. (határozat) 107

Węgrzynowski és Smolczewski v. Lengyelország, 2013. augusztus 16. 116

Wille v. Liechtenstein, 1999. október 28. 23, 36

Wingrove v. Egyesült Királyság, 1996. november 25-i ítélet 61, 62

Wizerkaniuk v. Lengyelország, 2011. július 5. 37

Wojtas-Kaleta v. Lengyelország, 2009. július 16. 36

Y

Youth Initiative for Human Rights v. Szerbia, 2013. június 25. 16, 111

Ezt a kézikönyvet az Emberi Jogok és a Jog Uralma Főigazgatóság Emberi Jogok Nemzeti Osztálya készítette. Célja, hogy gyakorlati segítséget nyújtson az Európa Tanács tagállamaiban dolgozó jogi szakembereknek abban, hogy minél felkészültebben tudják alkalmazni mindennapi munkájukban az Európai Emberi Jogi Egyezményt és az Európai Emberi Jogi Bíróság esetjogát.

Érdeklí az emberi jogi továbbképzés jogászok számára?
Kérjük, látogasson el a Gyakorló Jogászok Emberi Jogi Képzését Célzó Európai Program (HELP) weblapjára:

www.coe.int/help

További információkat a véleménynyilvánítás szabadságáról és az ECHR-ről a HELP online kurzuson talál:

<http://www.coe.int/en/web/help/help-training-platform>

www.coe.int/nationalimplementation

Az Európa Tanács a földrész vezető emberi jogi szervezete. 47 tagállama van, köztük az Európai Unió mind a 28 tagországa. Az Európa Tanács valamennyi tagállama aláírt az európai emberi jogi konvenciót, azt az egyezményt, melynek célja az emberi jogok, a demokrácia és a jogállamiság megvédése. Az Egyezmény végrehajtását a tagországokban az Emberi Jogok Európai Bírósága felügyeli.

www.coe.int

